

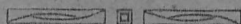
# НИВА

## МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ- НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:  
Львів, Корняктів ч. 1.

### З М І С Т :

Лист з Риму . . . . .	101
о. Др. Т. Галушчинський ЧСВВ.: Значінне св. письма в проповідництві . . . . .	105
о. Др. Д. Дорожнинський: О процесях після нового Кодексу права канонічного . . . . .	109
о. Йосафат Скругень ЧСВВ.: Психологічний момент духовних вправ св. Ігнатія Льойолі . . . . .	117
Свящ. Антін Стельмах: З метафізики ро- звсю народів . . . . .	120
Загальні збори Тов-а св. Ап. Павла . . . . .	123
о. Др. Г. Костельник: Померній донечці . . . . .	126
Нові книжки . . . . .	129
Всячина . . . . .	130



ЛЬВІВ, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

## Від Адміністрації.

За чотири числа „Ниви“, які в 1921 р. доси вийшли, належить ся нам 100 Мп — Просимо всіх предплатників, котрі ще сього не зробили, негайно прислати нам сю належитість. Чи передплата на слідуєчі 4 місяці виносити не таку саму квоту, годі нам вперед сказати, бо мають наступити нові значні підвищення цін друку.

\* \* \*

Котрі Всеч. ОО. були би ласкаві відправити Служби Б. на „фонд Ниви“, просимо їх, щоби зволили зголоситися (можна письменно) до Адміністрації „Ниви“: скільки Служб Б. бажали би відправити?

## Переписка Редакції.

Заровіджену в попереднім числі „Ниви“, оцінку брошури д-ра В. Охримовича відкладаємо до слідуєчого числа „Ниви“ тому, що в сім призначене її місце займив „Лист з Риму“ Високопреосв. нашого Архирея.

о. Др. Т. Вергун — Синьків. Надіслану допись видрукуємо в слідуєчій числі. Але трохи побоюємось цензури. Дякуємо сердечно, бо якраз тепер Ваша допись продється нам.

о. Й. К. — Славки. Ваша стаття призначена на час Великого Посту прийшла за пізно, коли вже отсе число „Ниви“ було зложено. Передше надіслані нам Ваші статті не є так написані, щоби їх можна пустити в світ. А сьому „Львів“ не винуватий.

о. І. Чичула — Дністрик дуб. Ведені засадою, щоби дати можливість невдоволеним виговоритись, ми обіцяли були видрукувати надіслану нам Вашу статтю, котрою уємно критикуєте нашу статтю в 1. ч. „Ниви“ з ц. р.: „Про що нам писати?“ Між тим склалось так, що кінцева Ваша пропозиція, щоби уладити свого роду „плекісцит“ (тепер плекісцити в моді, та їх вислід не всім до смаку!) про літератський напрям „Ниви“ вже й без видрукування Вашої статті стала вирішена на останніх загальних Зборах товариства св. Ап. Павла (а се товариство є видавцем „Ниви“) — однак уємно для Вашої думки. Отже Ваша стаття вже не буде видрукована. Певно Ви цікаві, як редактор „Ниви“ реферував на згадуваних Зборах те, про що Ви пишете у своїй статті. Ось як: „Декотрі предплатники „Ниви“ жалуються, що „Нива“ не цікава, бо не друкує проповідий та казусів. Се перший раз в життю доводить ся мені чути. Думаю, що як на загал, то нема менше цікавої лектури, як власне проповіді та казуси. „Нива“ не поміщує проповідий тому, що маємо особіне видавництво проповідий „Боже Слово“. Коли дійсно священники так рвуться до читання проповідий, то чому дотепер ще не розкудили I. та II. випуску „Бож. Слова“ (котрих вийшло лиш по 2.000 пр.)? А може сі проповіді не подобаються? Звідкиж редакція „Ниви“ зможе мати інших писателів проповідий? (В „Ниви“ ті самі люди друкувалиби свої проповіді). — А що до казусів, то смішне булоби, колиб „Нива“ переписувала з книжок вже порішені казуси (так ні є не водиться!) Щоби казуси були інтересні, мусять бути живі-актуальні. А таких редактор з пальця не виссе. А з предплатників ще ніхто до редакції з такими казусами не вдавався. Як що хто пришле такий дійсно інтересний казус, буде видрукований.



# НИВА



**МІСЯЧНИК, ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.**

Ч. 4.

Львів, за квітень 1921.

Рік XVI.

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна цього числа 25 М.

Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняків ч. 1.

## Лист з Риму

нашого Високопреосв. Митрополита до духовенства  
і вірних:

Андрей Шептицький

Божою Милостию і св. Ап. Престіла благословенем Митрополит Галицький, Архиепископ Львівський, Епископ Каме-нецький. — Духовенству і вірним мир о Господі і Архіерейське благословенє.

Дорогі Братя! Від 1914 р. я не був в Римі і не мав доси можности представити ся новому Папі, Святійшому Отцю Венедиктови XV.; щойно в грудни минувшого року я тут приїхав, і звідси се письмо до Вас посилаю з щирим привітом та з запевненем, що хоч тілом далекий від Вас, серцем і молитвою Вас ані на хвилю не опускаю. За Божою помочію можу днесь поділити ся з Вами радісними вістками, які без сумніву будуть для Вас правдивою потіхою в тих тяжких часах, які переживаємо.

У Святого Отця я знайшов дійсно вітцівське і апостольське серце, яким обиймає всі свої діти в Христі, всі народи світа. Тою любовію обнимає і нас всіх і цілий наш нарід яко такий; розуміє всі його потреби і його бажаня і рад би по можности їм всім вдоволити. А любить не тільки словами. В часі 2-місячного мого побуту дав Він не оден доказ тої своєї любові до нас. Крім обильної помочи для наших сиріт і на потреби нашої Церкви, рішив, що наша Колегія в Римі, в якій виховували ся священники, буде в найблизшій часі отворена; а що всі фонди утриманя питомців через війну і упадок Австрії були страчені, Святий Отець з власних фондів <sup>Дієприслуження</sup> призначив <sup>Дієприслуження</sup> капітал <sup>Дієприслуження</sup> 1 мільона лір,

ЛЕ АН УРСР  
Ж. № 5051

АН України

якого відсотки вистарчають на ті потреби. З нагоди отвореня Колегії написав Святий Отець до мене письмо, а зі слів того письма пізнаєте ліпше ніж зі всього, що я Вам міг сказати: Любов Намісника Христового до нашого народа. Письмо Святого Отця таке:

Всечеснійшому Братови

Андрееви гр. Шептицькому  
греко-руському Архиепископови Львівському

Венедикт XV.

Всечеснійший Брате! Поздоровлене і Апостольське благо-  
словене.

Великий біль відчули Ми в маю 1915 р., коли бачили, як з того св. міста виїжджають любі сини з „Руської Колегії“, що під покровом Пресвятої Цариці Жиравицької, так дорогої для руського народу приготовлялись до того, щоб стати гідними слугами жертівника. Нині в кінци той біль злагодила просьба, з якою Ти як Митрополит, звертаєш ся до Нас, щоб тую Колегію знова отворити; а Ми, що з вдоволенем гляділи, як наново гуртують ся довкола Апостольського Престола молоді клирики з ріжних країв, які ще недавно вели війну, чуємо ся дуже щасливими, що даємо Нашу згоду на Твою, так пожадану просьбу. А що „Руська Колегія“ більше ніж другі відчула на собі сумні наслідки світової війни, бо через ту війну позбавлено єї великої части доходів, що їх давала колишня Австрійська держава, Ми подбали за се, щоб і на будучність запевнити єї істноване, призначаючи відповідну суму, яка далаб можливість Колегії удержувати стільки питомців, скільки їх було перед війною. Хайже приходять ті Наші милі діти „Руської Колегії“ вже тепер, коли і для них вибила назначена Провидінем година спасенного повороту; а Ми дуже радо привитаємо знова представників того дорогого народу, що може більше ніж який другий нарід зазнав грози сеї великанської боротьби. Поправді болить серце, коли Ми думаємо про Русинів, за ті гарні міста, що їх сплюндровано, ті тихі села, що їх пушено з димом, ті урожайні ниви, по яких сюди й туди пересувались незлічені війська. А з думкою про нарід стають Нам перед очи ті церковці його, що їх понищено, ті святі ікони, що їх брано на посміховище; а поверх над усе жакхом переймає Нашу душу се, що Ервхаристичні Види подптали засліплені фанатики, страшний голод і холод, пошесні недуги, нечувані жорстокости, вязнення, яких ознаки Ти сам, Всечесний Брате, ще й до нині носиш, вбійства чесних священників, неспосібних до війни старців, немічних женщин і стільки цвітучої молоді — а всі тільки тим провинились, що кріпко тримались свого обряду; все те яркими красками змальоване стоїть Нам перед очима і крім глубокого почутя

Батьк-вської любови настроює Нас до того, щоб Ми слали особливу молитву до Бога, аби в Своїм милосердю зволив по так тяжких пробах зглянутись на той геройський нарід, котрий стільки зумів витерпіти задля задержаня свого обряду, що є рівночасно заборолом його національності. А якщо зачнемо перебірати в памяти дбайливість сего Апостольського Престола як теж і Наше власне заінтересованне для того улюбленого руського народа, мило Нам пригадати, що Ми з радістю дали наглядний доказ на се, скоро тільки від декого з представників руського народа дізнались про муки тої нещасної людности. Тоді то Ми поспішили не тільки з висилкою підмоги, але також установили і вислали на місце Нашого спеціального делегата, щоб заніс для всіх від Нас і в Нашім імені слова потіхи, помочи і любови. А хоч обставини незалежні від Нашої волі і ревних заходів Папського візитатора не допустили улюбленого Сина о. Івана Дженоккі Місіонара Пресв. Серця, щоб зайшов між Українців, однак зі звітів, що він їх Нам прислав, хоч на жаль не без гіркого потвердження вістий про мучеництво того благородного народу, одержали Ми так пожадану солоденьку потіху в запевненню, що в тій нагінці на його віру, а передовсім в тих засідках наставлених на його духовенство дуже мало було таких, котрі нещасно відпали. Та хоч плачемо над упадком тих нещасних Наших синів, то всетаки великою потіхою для Нас є вістка, що ніякого наслідку в народі не мало їхнє відступництво, а противно, що вони через свій безбожний поступок стали предметом такої погорди, що мусіли покинути свої села і шукати деінде пристановища. Через те якраз Ми, що так дуже зі серця бажаємо повороту до єдності в вірі східних народів, у яких є так живе релігійне почуване, маємо сильну надію, що через Русинів, заєдно злучених з Римським Престолом, а нині ще більше скріплених у вірі свіжими нещастями, вкортці перейде в діло, се побожне бажанє, що його висказав Наш славний Попередник Урбан VIII.: „Сподіюся, що через Вас, мої Русини, схід наверне ся“. Так нехай приходять, нехай прийдуть негайно любі руські клирики; Ми вичікуємо їх з милою нетерпеливістю і горячо благаємо Господа, щоб Нашим улюбленим клирикам з руської землі дав ласку виховатись в тіні Петрового Престола в повній повні на те святе Апостольство; воно принесе Христу і його Намісникови радість, коли побачить, як вертає до одного стада стільки мільонів християн, котрі сьогодні живуть окромишне. З сим бажанєм від широго серця Тобі, Всечеснійший Брате, Твоїм Товаришам в Єпископстві і наймилійшим вірним української землі уділяємо Апостольське Благословене.

З Ватикану, 24. лютого 1921.

Венедикт XV.

Видите, якого доброго, правдиво рідного батька маємо в тім незвичайнім чоловіці, якого сам Бог поставив Головою цілої Христової вселенської Церкви. Зі самих Його слів і Його діл показуєсь, як любов Його розтягаєть ся і на тих братів наших, що доси без своєї вини не визнають Його ще Христовим Намісником; Він їм бажає найбільшого добра, о яке і ми для них що дня просимо, тої повноти правди, про яку Ісус Христос сказав: „правда освободить вас“; бажає цілому нашому народови добра, яке днесь більше як колинебудь йому потрібне: злуки всіх в одній вірі і в одній Церкві. Та любов Його для нас тим цінніша, що дотепер не дано нам навіть можности сказати перед судом світа, якої форми народного і політичного життя бажаємо. — Коли треба доказу, що в міжнародних відносинах і в міжнароднім праві справедливість немає ще належного їй першого місця, доля нашого народа дотепер є таким доказом.

Але Бог є справедливий — і в кінці справедливість мусить побідити, правдиві християни мусять мати пересвідчене, що і народи мають Богом дане право жити своїм житєм. Тая християнська засада вже має много приклонників, які вже для того самого є нашої справі прихильні і нам зичливі. Природне право кожного народа — бути свобідним і жити власним житєм — є лиш впливом того вічного Божого права, яке пояснює, стереже і боронить найвисша моральна власть, самим Богом дана Римському Архієреєви. Коли буде загально признане, що Намісник Христовий є підставою і основою міжнародного права християнських народів, що в Його руках ся моральна сила, яка може дати успішну санкцію вимогам справедливости в міжнародних відносинах — ось розв'язане проблеми мира, якого світ доси на дармо шукає, ось дорога до того, щоб і слабі народи не були позбавлені своїх прав.

Найже ся велика ціль стане днесь кличем цілого нашого народа: Ми хочемо, щоби Римський Архієрей став судією і сторожем міжнародного права і як Голова і Отець Християнського світа нехай стане головою правдивого Союзу народів. — Благодать камь, братіє, и мирь ѿ Б҃га ѿца Нашего и Г҃да Иса Хр҃та аминь.

З Риму, 15. (28.) лютого 1921.

† Андрей  
Митрополит.

о. Др. Теодозій Галущинський ЧСВВ.

## Значінне св. письма в проповідництві.

### І. Святе письмо найважніше жерело духовного проповідництва.

Головний уряд священика, се уряд пастирський. Основним його завданням є поучувати вірних о правдах християнського обявлення, що дієть ся передовсім голошенням слова Божого. Тим чином проповідь слова Божого є найвищою значнішим обовязком священика-душпастира. А від ревною та умілого сповнювання сего обовязку залежить розцвіт і розширення церкви, піднесенне релігійного життя у вірних й вічне спасенне тисячів душ.

Належне й успішне голошення слова Божого вимагає від священика багато, дуже багато прикмет, однак на першім місци і просто необхідним є знанне книг св. письма, котрих оголовним і першим автором є сам Дух святий. „Всяке писанне богодуховненне є користне для поучення — (ІІ. тим. 3, 16)“ — а „часто і всяким способом промовляючи з давна Бог до батьків наших через пророків, в останні сі дні говорив до нас через Сина“.. (Жид. 1, 1-2)“. Сей Син Божий вознесший ся на небо післав звідам повноту світла Духа святого, той Дух святий поучив апостолів, як їм треба говорити. Також той сам Дух святий живе і говорить в їх священих писаннях. Писане слово апостольське вже не є слово людське, але слово Боже. (І. Сол. 2, 13).

Ще яснійше про се учить св. Церква. Наведемо тут до словівно текст Енцикліки св. Згромадження Епископів і монахів „*Super sacra praedicatione*“. Говорячи про недомагання сучасного проповідництва додає: „Більше пожаловання гідним є те, що в проповідях недостає того Божого характеру, того успособлення християнської побожности, того намащення Духа святого, через що проповідник євангелія завжди може і повинен про себе сказати: І слово моє і проповідь моя не в переконуючих словах людської мудрости, а в явленню духа і правди (І. кор. 2, 4).. А ті противно опираючи ся одиноко на переконуючих словах людської мудрости, маловажать або й зовсім не узглядняють слово Боже т. є. св. письмо, котре якраз повинно бути визначним жерелом церковного проповідництва; як се найвисший пастир сидячий на столиці Петра недавно поучував могутними словами, які тут уважаємо за відповідне навести<sup>1)</sup>: „Властива і особливша сила св. письма, котра походить з вдохновення св. Духа, лежить в тім, що надає проповідникови поваги, наділяє його в говоренню апо-

<sup>1)</sup> Leonis XIII. P. P. Encyclica: De studio s. Script. 18. Nov. 1898.

стольською свободою, подає рішучу і побідну вимову... Хто в проповіді проявляє Божого слова духа і силу, той не говорить у слові тільки, а в силі і в Дусі святим і у великій повноті. (I Сол. 1, 5). Тому треба сказати, що нерозважно й зле поступають ті, котрі так проповідують о релігії і проголошують заповіді Божі, що нічо майже не дають, як слова людської мудрости й второпности, радше на своїх як на Божих опираючи ся доказах. Їх отже бесіда, хотай блистить світлом, мусить згаснути й зимніти, бо немає в собі огня Божого слова і далека є від тої сили, якою визначається слово Боже: Живе бо слово Боже і дійственне і острійше всякого обосічного меча і проходить аж до розділення душі і духа. (Жид. 4, 12). І се треба признати враз з многими ученими, що в св. письмі є дивно ріжноманітна і богата з великих правд достойна краснорічивість; те, що також св. Августин предвидів і виразно доказує.<sup>1)</sup> Се стверджує і свідоцтво многих визначних проповідників, котрі імя своє завдячують безнастанному читанню ся та побожному розважуванню св. книг<sup>2)</sup>.

„En igitur sacrae eloquentiae potissimus fons, sacra Biblia“ — сими словами кінчить ся енцикліка. Так і дійсно є. Нема для священника, яко проповідника слова Божого, хосеннійшої та важнійшої книги над св. письмо.

Св. письмо під двояким зглядом можна назвати жерелом духовного бесідництва:

1. Воно подає нам найдоскональші взори правдиво Духом Божим овіяних проповідей;

2. св. письмо головно причинається, що проповідь є добра, хосенна і успішна.

\*

1. Як всяке инше мистецтво, так і краснорічивість вимагає не тільки знання правил, але й студювання досконалих його взорів. Правила подає гомілетика. Їх знанне є дуже, дуже хосенне. Тут однак св. Августин подає цікаву замітку. Він каже: Богато знав я бесідників, що не мали повного знання реторичних правил, ще більше таких, що добре і пильно виучили ся їх, але ні одного не найшов я бесідника, котрий не студював досконалих взорів краснорічивости або не прислухував ся промовам визначних бесідників.<sup>2)</sup>

Між взорами духовного бесідництва перше місце без сумніву займає св. письмо. Глибокі гадки, пориваючі оповідання, прегарні та займаючі образи повні життя і краси, страшні приймаючі погрози Божої справедливости, ніжні зазиви його безконечного милосердя, великі обітници Божої

<sup>1)</sup> De doctrina Christiana IV. 617. M. 34, 92.

<sup>2)</sup> De doctr. christ. IV. 3.

любви, вискази негодовання, гніву, подиву, любви — все те найдемо в св. письмі.

Перегляньмо св. книги, почавши від величних слів со-творення, що неначе великанська орієнтальна брама впро-ваджує нас до чудного міста Божого, аж до послідних вид-інь Откровення, які там незглубимі та великі правди, що за недослідимі таїнства Божі відкриваються перед нами. Ко-лиж ходить о взори краснорічivosti, так з поміж усіх книг Ст. і Н. З. заслугоють на увагу: книга Йова, Псалтира, про-роки, евангелія і послання св. апостола Павла.<sup>1)</sup>

І правдою, що за гра слів й почувань в стонах та зой-ках, злорічєннях, оправдуваннях та поривах многострадаль-ного Йова, нещасної жертви діявола. Та велика душа так дивна в мужєстві, так терпелива в досвідах, так великоду-шна в тріумфі побіди.

Або що за краснорічивість в псальмах того, котрого жидівський нарід називав своїм розкішним поетом. Чи Да-вид був генієм? Можливо. Однак се не його слова, що так сильно поривають душу. „Азъкъ мій трѣсть книжника скоро-пісца“ (Пс. 44, 2). Ого пісня віддає чужі гадки, безконечно висшого від нього, того, що є несотвореною мудростію, святостію й красою, а котрого називаємо Духом святим. Раз упоєсть величаннями досконалости та слави Всевишнього, то знова оплакує великі нещастя свого народа. Ридає над могилами погибших героїв, прекрасно віддає грижу совісти грішника, то тихий лагідний плач розкаянної душі. Яркими красками малює караючу Божу справедливість, але й без-межне милосердіє; описує ділання ласки Божої у відродже-ній душі, осуджує гріх, а похвалами підносить святість. Про-голошує правду, одушевляєть ся невинностію, оспівує велич та досконалість Божого закона. Він просить, закликає, гро-зить, а все з такою силою, що проникає душу до глибини. Надто в псальмах поза прозорою поетичною заслоною являєть ся таїнственна стать будучого Месії. Він його вправді не називає по імени, але майже на кожній сторінці видно його, се Слово Боже, що має прийати людську природу.

А пророки, чиж се не найвизначніші та перші пропо-відники правд Божих?

На першім місци стоїть Ісаїя, великий пророк відро-дження ізраїльського народа. Бог обявив йому таїнства бу-дучого віка, тому і зветь ся він евангелистом Старого Завіта.<sup>2)</sup> Велич його пророцтв є мірою його духа, а слава його генія та незрівнана краса його бесіди зділала Ісаїю першим з усіх

<sup>1)</sup> M. J. L. Monsabré, Avant-Pendant-Après la Prédication p. 67-68.

<sup>2)</sup> Non tam propheta dicendus est quam evangelista: ita enim uni-versa Christi Ecclesiaeque mysteria ad liquidum prosecutus est, ut non putes eum de futuris vaticinari, sed de praeteritis historiam texere... S. Hierony-mus, Prolog. in Ss: M. 24. 18.

A. S. Cyril. Alexandrinus, In Is. proem. M. 70. 14.

пророків.<sup>1)</sup> Про нього кажеться, що се орел старозавітної літератури, Демостен та Піндар Єврейців. Неначе орел злітає у своїх почуваннях й ясним оком глядить в ярке горюче соньце Божої правди. Ісаія-Демостен силою слова, а Піндар ентузіазмом та лірикою. У видіннях підносить ся аж до Божого престолу, оглядає його славу та прислухує ся чарівним пісням херувимів. Його огнем палаючі бесіди вже то звернені до неба, то знова до землі, то до всіх народів. Коли грозить, чи напоминає, чи потішає, то слова його падають як благодатна роса на суху, спрягнену землю. Коли запитує вселенну і цілі століття, відгомін простору й часу відповідають йому. Голос суду Божого досягає кінців землі. В його бесідах чути гук морських филь і шум потоків, гамір та змішання битви, стони конаючих, ридання поневоленних. Перед здумілою душею читача розкриває будучі картини визволення, щасливі місяньські часи, окуплені кровавою жертвою мужа терпіння.<sup>2)</sup>

Другий то Єремія. Вправді він не так зносить ся високо як Ісаія, але уява його не менше богата, а чутте сильніше. Його так характеризує св. Єронім: „qui quantum in verbis simplex et facilis, tantum in maiestate sensuum profundissimus est“.<sup>3)</sup> Як бесідник і поет не має собі рівного. Бо й чи не має бути вимовним той, що так живо і глибоко відчув нещасте грішної душі і недолю запропашеної вітчизни, що бажав мати ріки сліз, щоб оплакувати своє і чуже горе? Як не має бути вимовним той, котрому сам Господь поручив великий уряд пророка, а в котрого серцю горів пожераючий огонь ревності. „И рекѡхъ: не воспоманѡ ѡ менѣ Гдѣа, ниже возглаголю ктоми во ѡмѣа Сгв. И бѣсть въ сѣрдци моѣмъ такъ ѡгнь горѣщъ, палѣщъ въ костехъ мойхъ, и розселевѣхъ ѡ кѡдѣс, и не могѡхъ носити..“ (Єр. 20, 9). І той огонь Божий палить і проймає душу, коли читати його бесіди або чути гіркий плач його зболілого серця над руїною та згарищами Єрусалима.

Відтак слідує Єзекиїл. Його короткими, але досадними словами так характеризує Lowth: „Saevus, trunculentus, atrox et dictione pene horridus“.<sup>4)</sup> Се душа високо контемплятивна і мало котрий з пророків був наділений так дивними видіннями. Під тим зглядом дорівнює йому хиба Захарія. Його

<sup>1)</sup> ... quippe ut vir nobilis et urbanae eloquentiae, nec habens quidpiam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit, ut prae ceteris florem sermonis eius translatio non potuerit conservare. S. Hier. Praef. in lib. Lt. M. 28. 771.

<sup>2)</sup> L. Seinecke, der Evangelist des alten Testaments, Leipzig 1870. „Majestätische Darstellung neben sorgfältigster Wahl des Ausdrucks — ein entzückender Wohlklang, — eine Mannigfaltigkeit, welche immer spannt und nie aus der Bewunderung kommen lässt — Einfachheit und makellose Reinheit des Ausdrucks“ — так про Ісаію говорить Baumgartner в своїй Geschichte der Weltliteratur I. ст. 40.

<sup>3)</sup> Com. in Serem. M. 24, 866.

<sup>4)</sup> De sacra poesi Hebraeorum ed. Michaelis. 1770 ст. 431.

бесіди тим різняться від двох попередних, що зверталися не до загалу ізраїльського народу, тільки до старшини, проповідників народу, священників та пророків.

Ось оден взір такої бесіди:

І прийшло до мене слово Господнє: Сину чоловічий, пророкуй про пастирів Ізраїлевих, віщуй і промов до них: Так говорить Господь Бог: Горе пастирям Ізраїлевим, що пасуть самі себе. Чиж не вівці бо пастирям пасти? Ви пили молоко й одягалися у вовну та заколювали вівці годовані, стада же не пасли. Слабих у стаді не покріпляли і недужих не лічили; поранених не перевязували, розпуджених не привертали й загублених не шукали, а правили ними жорстоко і насильно. І розсипали ся мої вівці без пастиря і стали жиром всякій пільній звірині тай порозбігали ся. По всіх горах і по всяких високих узгір'ях блукають мої вівці. Розсипала ся отара моя по всіх країнах і ніхто не розвідає ся про них, ніхто не шукає їх.

Тимто послухайте, ви пастирі, слово Господнє: Так певно, як я живу, говорить Господь, за те, що вівці мої полишені були на добичу й отара моя попала ся без пастирів на жир всякому дикому звірю, а мої пастирі не відшукували овець моїх — пастирі бо пасли самих себе, а овець моїх не пасли, — за те ви пастирі, слухайте слова Господнього! Так говорить Господь Бог! Ось, я встану на пастирів і жадати му овець моїх з їх рук і не дам їм уже пасти овець, тай не будуть вже більше пастирі самих себе пасти; а повириваю їм із рота вівці мої, щоб не були вже їм їдою.<sup>1)</sup>

Се не слова, а огнені стріли, що прямо вдаряють в душу. Кілько сили в кождім висказі, так що сей уступ дає майже невичерпану матерію до розважання для всіх священників і пастирів душ. —

(Дальше буде).

О. д-р Д. Дорожинський.

## О процессах

після нового Кодексу права канонічного.

(3. Дальше),

### VII. Введенє справи (1706—1725).

Процес вводить ся через внесенє позиву або жалоби і через послідуєче потім візванє пізваного або обжалованого.

Хто хоче заізнати кого перед суд, мусить внести по з и в, т. є. предложити приналежному судії письмо, в ко-

<sup>1)</sup> Єзек. 34, 1-10.

трім представляє предмет спору і жадає помочи судії до осягнення свого права. Хто не уміє писати або єсть законно перешкоджений, щоби виготовити письмо, може устно предложити своє жаданє перед судом; також в справах менше-важних і легких до провірення може судія прийняти устне зголошенє позиву; в обох однак тих случаях має нотар списати протокол, відчитати єго позиваючому а сей має тойже одобрити.

Позив мусить містити : 1. означенє суда, перед котрим позив вносить ся, чого і від кого жадає ся; 2. поданє права, на яким опирає ся позиваючий, щоби свої жаданє доказати; 3. підпис позиваючого або єго прокуратора, день, місяць і рік внесеня позиву, вкінци осідок позиваючого або єго прокуратора, згл. їх місце перебування для відбираня судових актів (1708).\*)

Коли судія або трибунал провірив свою приналежність, як також спосібність позиваючого до внесеня позиву, мусить по можности як найскорше позив або прийняти або відкинути, подаючи в тім другім случаю причини відкиненя. Если рішенєм судії позив зіваст відкинений задля ошибок, котрі дадуть ся поправити, то може позиваючий внести новий, належито виготовлений позив перед тим самим судією; зівастє і той непринятий, то обовязаний судія подати нові причини відкиненя. Против відкиненя позиву вільно стороні в приписанім часі десяти днів внести рекурс до висшого трибуналу, котрий по вислуханю сторони, промотора справедливости або оборонця звязи має як найскорше справу відкиненя рішити (1709).

Если судія в протягу одного місяця від внесеня позиву не видав ніякого рішеня що до прийнятя або відкиненя позиву, то може інтересована сторона наставати на то, щоби судія сповнив свій обовязок; а коли би мимо того судія мовчав, може сторона по пяти днях внести рекурс до Ординарія місця, если Ординарій сам не єсть судією, або до висшого трибуналу, щоби судія був приневолений до рішеня справи або щоби инший зіваст на єго місце поставлений (1710).

По прийнятю позиву або устного жаданя наступає візване до суду (citatio) другої, пізваної сторони. Если спорючі сторони стануть добровільно перед судією в ціли переведеня справи, то не треба їх завзивати, лиш актуар має в актах зазначити, що обі сторони явили ся добровільно в суді (1711). Візване діє ся від судії і вписує ся або на позиві або на осібнім, долученім письмі. Кожде візване єсть перемторичне (непровдовжжимо) і не потребує бути повтореним, хіба що судія наміряє покарати тих, що не хотять явити ся в суді (1714; зр. 1845, §. 2). Візване пише ся на картці (scheda), на

\*) Позив вносить ся в д в о х примірниках: один для суду, другий в ціли дорученя пізваному.

котрій мусить бути поданий судія перед котрим, справа, задля якої сторона має явити ся, дальше позиваючий, пізваний з іменем і назвиском, вкінци місце і час, т. є. рік, місяць, день і година явлення. Візване, скріплене печаткою трибуналу, підписує судія або его авдитор і нотар (1715).

Карту візваня має по можности доручити возьний Курії; коли би возьний не найшов завізваного в місци его перебуваня, може передати тую картку кому небудь з его родини або служби, если той готов єї прийняти і общіое, що безпроводочно доручить єї пізваному; если же ні, то має принести назад до судії, котрий перешле єї через урядових післанців або почтою за зворотною посвідкою дорученя. Пізваний, котрий би не хотів прийняти картки візваня, уважає ся законно візваним (1718).

Коли мимо точного доходження місце перебуваня пізваного позістало незвістним, то візване діє ся через обклик (едикт), т. зн. або через прибите картки візваня на дверех Курії, або через інсерат в якій публичній часописи (1720). Если карта візваня не була по формі виставлена або не зістала законно доручена, то так візване, як і акта процесу суть неважні (1723).

Правні дійства судового візваня суть слідуючі: 1. Річ перестає бути ненарушимою (*res desinit esse integra*). 2. Процес належить до того судії або трибуналу, до котрого зістав внесений позив. 3. Судовласть відпорученого судії стає ся так сильною, що не устає навіть тогди, коли би повновласть відпоручаючого скінчила ся. 4. Задавнене перериває ся. 5. Спір починає „вісіти“ і сейчас має місце засада: „в часі спору не можна нічого взновляти“ (*lite pendete, nihil innovetur*—1725).

## VII. Засвідченє спору (1726—1731).

По прийнятю позиву і завізваню пізваного слідує засвідченє спору (*contestatio litis*), т. зн. усталене предмету спору. Се діє ся в той спосіб, що пізваний противставит жаданю позиваючого свій спосіб, з наміром спорити о тім перед судією. До засвідчення спору не потреба ніякої формальности а вистарчить щоби, коли обі сторони являть ся перед судією або его відпоручником, жаданє позиваючого і спротив пізваного зістали протоколярно списані, почім предмет спору окаже ся вже сам собою. В справах однак більше запутаних, в котрих жаданє позиваючого не єсть ні ясне ні поєдинче або спротив пізваного повний трудностей, може судія з уряду або на просьбу позиваючого або пізваного завізвати сторони до точного означеня поодиноких точок спору, т. є. до виясненя сумнівів (*ad causae dubia concōrdanda*—1728).

Коли предмет спору зістав вже усталений, має судія назначити сторонам речинець до предложеня доказів і противдоказів. Час той може судія на просьбу сторін після своєї

гадки продовжити, однак не так, щоби процес проволікався без потреби.

### VIII. Інстанція спору (1732—1741).

Під „інстанцією спору“ розумієся за час, в яким триває процес.

Початок інстанції дієся засвідченням спору, а кінець всіма способами, якими процес кінчить ся; но і перед тим може інстанція спору бути не лиш перервана, але також закінчена через застановлене або зреченє (1732).

З смертю спорячої сторони перериваєся інстанція, если справа еще не закінчена, поки спадкоємець помершого або наслідник не відновить спору; если же справа закінчена, інстанція не перериваєся, но судія повинен поступати дальше, завізвавши прокуратора, если єсть, в противнім случаю спадкоємця або наслідника.

В случаю застановлення спору кожда сторона споряча сама поносьть видадки застановленого процесу (1739).

В кождім стані і степені процесу може позиваючий зречи ся інстанції. Щоби тоє зреченє було важним, мусить бути предложене на письмі, підписане стороною або єї прокуратором на основі осібного порученя, зауділене другій стороні, нею підписане або по крайній мірі нею не оспоруване а вкінци судією допущене (1740).

### IX. Випитованє сторін (1742—1746).

В ціли вислідження правди факту, котрий дотикає суспільність, як і в ціли усуненя всяких сумнівів мусить судія випитовати сторони; в інших случаях може судія випитовати одного з соперників не лиш на просьбу другої сторони, але також з уряду, коли ходить о виясненє наведених доказів.

На питання судії сторони обовязані відповідати і визнати правду, хиба що ходить о проступок, якого они допустили ся. Если сторона законно питана відмовляє відповіді, єсть річю судії осудити, як має ся та відмова оцінити, чи єсть справедлива, чи рівнає ся визнаню, чи ні. Сторона, котра обовязана відповідати, если незаконно відмовляє відповіді або коли оказало ся, що єї відповідь єсть ложна, має бути покарана відсуненєм від законних учинків церковних на час, який назначить судія після обставин; а если сторона перед відповідію зложила присягу, що буде говорити правду, має бути світський чоловік покараний личною забороною (інтердиктом), духовний же суспензією (1743).

В справах карних не може судія жадати від обжалованого присяги, що буде говорити правду; в справах спірних, коли ходить о добро публичне, повинен жадати присяги від сторін; в всіх інших може після свого розсудку поступити (1744).

Так сторони, як також промотор справедливости і оборонець звязи можуть предложити судії артикули або питання, о котрі сторона має бути питана, що звичайно називає ся допитованєм (*positiones*—1745).

Для зложеня присяги або відповідей на питання мають сторони явити ся лично перед судією (1746).

## Х. Докази (1747—1836).

Головною річю в цілім процесі суть докази; они становлять головне поступованє судове і на них основувати ся, повинно рішенє судії.

Ніякого доказу не потребують: 1. ноторичні події 2. то, що самим законом припускає ся, 3. події, о котрих єсть судове признанє т. зн. добровільне або на питанє судії писемно або устно перед судією зложене поясненє якоїсь події, котрим твердженє противника признає ся правдивим.

Таке судове признанє (*confessio iudicialis*—1750), зложене одною стороною добровільно і свідомо в справі приватній, в котру не входить ніяке добро публичне, звільняє другу сторону від тягару переведеня доказу.\*) Оно не може бути відкликане, хиба що се стане ся сейчас і сторона докаже, що єї признаню недостає законних услівій або що ошибочно єго зложила. Писемне або устне признанє, зложене перед противником або третьою особою поза судом, має перед судом таке значінє, яке судія по узглядненю всіх обставин признаєть.

Если якась подія не єсть ноторично звісна, ані нема правного припущеня ні судового признаня, то мусить прийти до властивого поступованя доказового. Тягар переведеня доказу тяжить на тім, хто твердить; не може він доказати, обвинений зістає увільнений (*onus probandi incumbit ei qui asserit; actore non probante, reus absolvitur*—1748).

Яко средства доказові наводить право канонічне: зізнаня свідків, добромніне знатоків, судове огляненє і розпізнанє, доказ документами, правні припущеня і заприсяженє сторін. Кодекс подає точні приписи, як належить поступати при переведеню тих поодиноких доказів.

### 1. Зізнаня свідків (1754—1791).

Звичайним средством, при помочи котрого судія мусить ствердити право або неправо спорячих сторін, суть зізнаня свідків. Доказ через свідків допускає ся в всіх процесях, однак лиш під проводом судії і після приписів канонів.

\*) В справах карних судове признанє обжалованого до вини має вправді велику силу доказу, все таки не може судія лиш на основі того признаня видавати рішаючий вирок а повинен, розслідивши побуджуючі причини признаня, ствердити зділаний проступок також иншими доказами.

Свідки суть обов'язані законно питаючому судії відповідати і сказати правду; від того обов'язку суть виняті: а) парохи і інші священники що до того, що їм зістало виявлене по причині їх святого уряду, також поза таїнственною Сповідю; в) світські урядники, лікарі, повітальниці, адвокати, нотарі і всі ті, котрі в наслідок уділеної ради суть обов'язані до урядової тайни; г) всі ті, що з свого зізнання побоюють ся неслави, небезпечного переслідованя і інших тяжких прикростей для себе або для своїх кривних або посвоячених в яким нібудь степені лінії прямої і в першій степені лінії бічної. Свідки, котрі би перед законно питаючому судією свідомо говорили неправду або правду укривали, мають бути покарані після норми 1743'ого кан.\*); тій самій карі підпадають всі, котрі би відважили ся дарунками, обітницями або яким небудь иным способом наклонити свідка або знатока до складаня ложного свідоцтва або до укритя правди (1775).

Свідками можуть бути всі, котрі не суть виразно правом зовсім або в часті виключені. Кодекс розрізняє три роди таких свідків:

а) Нездатні: Незрілі (діти) і слабоумні.

в) Підозрілі; Екскомуніковані, клятвопреступники, обезславлені по вироку обвіщаючим або осуджуючим, морально так упавші, що не заслугоють на віру, публичні і тяжкі вороги сторони.

2. Неспосібні: Сторони, що ведуть процес, як також ті, котрі їх заступають, як опікун в справі сироти, настоятель або завідатель в справі свого стоваришеня або побожного діла (causa pia), в імени котрого стають в суді, судія і его помічники, адвокат і інші, котрі помагають або помогли сторонам в тій самій справі; дальше священники що до всего того, що їм знане з таїнственної Сповіді, хоч би були звільнені від печати; також то, що від кого небудь або яким небудь способом з нагоди Сповіді було підслухане не може бути навіть вказівкою до прийнятя правди; вкінці супруг в справі свого супруга, кривняк і свояк в справі свого кривняка або свояка в кождім степені лінії прямої і в першій степені бічної, хиба би то була справа, що відносить ся до світського або релігійного стану особи; а про що не можна би звідки инде довідати ся і добро публичне того вимагало би (1756, 1757).

Нездатні і підозрілі можуть бути переслухані на рішене судії, но їх свідоцтво може служити лиш вказівкою і підпорою для доказу; таких свідків не належить заприсягати (1758).

Свідків предкладають сторони або промотор справедливости і оборонця звязи в процесях, в котрих они беруть участь; судія може в справах малолітніх і таких, котрі ма-

\*) Гл. висше: IX. Випитоване сторін.

долітним рівняють ся, і коли публично добро того жадає, також з уряду завізвати свідків. Сторона, котра предложила свідка, може зречи ся его переслухання, если противна сторона тому не противить ся (1759).

Если хто добровільно явить ся до зложеня свідоцтва, судія може свідоцтво після своєї гадки прийняти або відкинути, а вже рішучо повинен відкинути, коли єму здає ся, що такий свідок явив ся лиш в тій ціли, щоби справу проволічи або якимбудь способом пошкодити справедливости і правді (1760).

Коли жадає ся доказу через свідків, то треба трибуналови подати їх імена і місце мешкання а також артикули або питання, які мають бути свідкам поставлені (1761). Судія має право і обовязок здержати занадто велике множество свідків (1762). Сторони повинні собі взаїмно подати імена свідків до відома нім розпічне ся їх переслуханє, а если се після розважного оціненя судії не може стати ся без великої трудности, то по крайній мірі перед проголошенєм зізнань (1763).

На жаданє противника має ся виключити свідків, если єсть доказана справедлива причина виключеня, котре то виключенє називає ся усуненєм особи свідка (*reprobatio personae testis*); повинно оно стати ся в часі трех днів по поданю до відома стороні імен свідків; пізнійше усуненє особи свідка не допускає ся, хиба би сторона доказала або присягою ствердила, що перед тим не знала про хибу свідка. Судія же має в такім случаю розправу о усуненє особи свідка відложити на конець спору, винявши, если би против свідка було припущенє права або хиба була загально звістна або сейчас і легко далась би доказати або пізнійше не могла би бути доказана (1764).

Свідків звиває судія після висше наведених приписів. Належито візваний свідок має явити ся або подати судії причину своєї неприсутности, в противнім случаю може судія покарати его відповідними карами; так само може судія поступити, если би свідок не хотів відповідати або зложити присягу або свої зізнання підписати (1765, 1766).

Свідка належить перед переслуханєм заприсягнути — винявши свідків нездатних або підозрілих — в присутности сторін або їх заступників; если же ходить о право сторін чисто приватне, то можна свідків за згодою обох сторін звільнити від зложеня присяги, но і тогди повинен судія пригадати свідкови великий обовязок, котрий завсїгди обовязує, говорити правду (1767).

Хотяй свідки зложили присягу, що будуть говорити правду, можуть мимо того, після розсудної гадки судії, по скінченім переслуханю потягнені до зложеня присяги, що висказали правду чи то що до всіх поставлених питань чи лиш що до деяких, коли важність справи і обставини зло-

женого зізнання здають ся того вимагати (1768). Крім того можна свідків завізувати до зложеня присяги, щб захивають тайну що до заданих питань і даних на ті питання відповідей, доки акта і прилоги не стануть ся публичного права, а в деяких обставинах і на завсїгди після норми 1623-го кан. (1769).\*)

Свідки мають бути переслухані в самім осїдку трибуналу. Від того загального правила виняті: 1) Кардинали, єпископи і визначні особи, котрі законами своєї держави суть звільнені від обовязку явити ся лично яко свідки перед судією; ті всі можуть самі вибрати місце переслухання, о чім повинні повідомити судію; 2) котрі задля недуги або іншої тілесної або душевної перепони або услівій житя, як монахині, не можуть удати ся до осїдку трибуналу; ті мають бути переслухані в дома; 3) котрі перебувають поза границями дієцезії, не можуть повернути і прибути до осїдку трибуналу; тих має переслухати трибунал місця, де перебувають, після норми кан. 1570,\*\*) на питання і вказівки, переслані судією справи; 4) котрі вправді перебувають в дієцезії, но в місцях так віддалених від осїдку трибуналу, що без великих видатків не можуть ані они до судії, ані судія до них дістати ся; в такім случаю повинен судія призначити якого ближшого, достойного і спосібного священика, щоби в присутности другого, котрий би сповняв чин нотаря, переслухав свідків після відповідних вказівок і на питання судії (1770).

При переслуханю свідків сторони не можуть бути присутні, хиба би судія уважав; ще можна їх допустити (1771).

Свідки мають бути окремо і поодинокю переслухані. Позіставляє ся однак розумному осуду судії по зложеню зізнань свідків межі собою або з стороною поставити до очей або т. зн. сконфронтувати; се же може мати місце лиш: а) если свідки не годять ся межі собою або з стороною в річі важній і відносячій ся до сущности справи; в) если нема іншої лекшої дороги до висвітлення правди, і г) если не треба побоювати ся небезпеки згіршення або суперечок з конфронтації (1772).

Переслуховати свідків може судія, єго відпоручник або аудитор, при чім мусить бути присутнім нотар. Лиш судія або єго заступник має право ставляти питання свідкам; тому если сторони, промотор справедливости або оборонець звязи хотіли би поставити свідкам нові питання, то мають ті питання не свідкови а судії або єго заступникови предложити, щоби їх свідкови поставив (1773).

Питати свідка належить не лиш про загальні відносини особи, т. є. о імя, назвискю, уродженє, вік, релїгію, становиско. місце замешканя, але також про єго відношенє до сторони

\*) Гл. 80.

\*) Гл. стор. 44.

в справі, як також звідки знає то, що говорить. Питання мають бути короткі, не много нараз обнимаючи, не підхопні, не обманчиві, не піддаючи відповіді, далекі від всякої обиди і належачі до справи, яка переводить ся (1774, 1775). Питання не мають ся наперед зауділяти свідкам; если однак то, о чім мають зізнавати, так віддалене від памяти, що, если би перед тим не застановили ся, не могли би напевно твердити, може судія деякі питання сказати наперед, если уважає, що се може стати ся без небезпеки (1776).

Відповіді мають давати свідки устно; читане єсть дозволене лиш тогди, коли ходить о вичислене або о рахунок; тогди записки, які принесли свідки з собою можуть придати ся (1777).

Зізнання свідків має актуар сейчас вписувати в протокол і то не лиш що до їх сушного змісту, но також слово за словом,\*) хиба що судія з огляду на маловажність річи вдоволисть ся суцним представленем. Актуар має в актах згадати про зложенє, увільнене або відмовлене присяги, про присутність сторін і інших осіб, про питання ддані з уряду, як взагалі про все достойне памяти, що случайно стало ся в часі переслухованя свідків. Кожному свідкови, нім відійде від переслухованя, належить перечитати все то, що актуар списав з его устного зізнаня, як також має ся дати свідкови можливість щось додати, опустити, поправити або змінити. Вкінци свідок, судія і нотар мають акт підписати (1778—1780).

Свідки, хотяй уже переслухані, можуть на жадане стори або з уряду, нім акта зізнань стануть ся публичного права, наново бути візвані до переслуханя, коли судія узнаєть се потрібним або користним, если однак не заходить небезпека тайного порозуміня або підкупства (1781).

(Далі буде).

о. Йосафат Скрутень ЧСВВ.

## Псіхольогічний момент духовних вправ св. Ігнатія Льойолі.

(Докінчення).

Так отже воля є наклонена до всього того, чоґо від неї домагаєть ся розум при службі Божій. Вона готова повнити кожен свій розумний обовязок, готова боротися з гріхом і піджогою гріха, вона рішена рівнодушно наклонятися туди, куди потягне її Божя воля, щоби так посісти свій цілевий ідеал. А навіть після тих розважань замічаємо якийсь

\*) I то в oratio recta, а не obliqua.

поважний і гейби шляхотніщий — коли ще не великодушний — настрій на всі случаї, як іде о осягнення ціли. Бож і в тім місці тексту духовних вправ, св. Ігнатій робить увагу, що воля повинна споміж занять й сотворінь вибрати ті, які її більше (*magis*) ведуть до ціли. Це ще не знак великодушности, і помилявся би — хто хотів би вже по першім тижні по великодушности служити Богу. Однак цей шляхотніщий настрій це зовсім природна річ, — він спричинений систематичним приміненням першого психологічного права. Знаючи свою ціль, видячи своє відвернення від неї, а тепер своє фактичне звернення й нахил, воля натрафила в тім місці на свою найчужішу струну. В кожнім серцю, навіть найгіршим, глибоко-глибоко тліє жар, який родить всегдашне мимовільне бажання й потребу Бога, того щастя й ціли розумного сотворіня. Колиж протє воля прилягла на ново до своєї а рїогі їй назначеної ціли в хвилі її сотворення, нічо дивного, що зіткнулися обопільно природні чувства й видали шляхотніщий, хоча ще не великодушний, акорд.

Та однак полишити волю на цім степені, це значить ще її не утвердити на шляху до ціли. Стягнення розумових понять обовязку й щастя, це ще не повна концентрація. Тому реколекції, щоби ще більше загартувати волю в дотеперішнім добрім висліді, ведуть реколектанта в свою другу частину, на яку складається т. зв. II-гий III. й IV. тиждень. Від розуму ведуть до великодушности, від конечного до ліпшого, від обовязку до любови.

На самім початку, розважанням о царстві Христовім, св. Ігнатій відхиляє серпанок, що ще закривав більшу частину *fundamentum et principium*. Це розважання є отже підставою дальших. Однак це не другий *fund. et principium*, але той сам, лише докладніше представлений. Тут доперва воля запалюється до великодушного стремління в сторону свого ідеалу. Цей ідеал стає тепер перед нею зреалізований в особі Ісуса Христа. — Знаменитим добором матерії це розважання наклонює застановитися й рішитися як треба визначити ся в службі свого пана й Господа. Отже не ходить тут випробувати волю, чи вона є поважно рішена йти за своїм паном до ідеалу, бо на це рішила ся вона в першій часті. Теперішний її клич — дати більше як обовязана! Ціль першого тижня була реформа себе після ідеї Божої, а тепер та сама, тільки конкретніше виражена: Реформа себе після ідеї Бога чоловіка, який є дорогою, правдою й життям.<sup>1)</sup>

Друга трійця розважань має послужити до цього, щоби остаточно й цілковито спрямувати волю на вибраний шлях. Має тепер воля зробити вибір: як визначити ся. Тому в першім розважанні о двох хоругвах розбирається найтайніщі засади свого пана, мотиви, які промовляють за ними,

<sup>1)</sup> Йоан XIV. 6.

а воля має рішитися їх вибрати. Це шпиль доховних вправ. — Друге розважання о трьох родах людей. Його цілею є випробувати волю під зглядом орудників, себто склонити її вибрати найліпші (*ut amplectamur aptimum*). — Третє розважання о трьох степеннях покори. Є воно останнім кроком зробити вибір. Вже в попередних розважаннях воля рішила ся не бояти ся найліпших середників. Бракує їй тільки відповідного настрю, в якім всьо, щонебудь найде, готова вона прийняти радо, великодушно, навіть з радістю. Якраз це розважання дає волі це розположення, при якім вона може вибрати і послугувати ся як найлекше найліпшими орудниками. Отсе завершення всьої дотеперішньої гімнастики волі.<sup>1)</sup> Вона звернена цілковито до своєї цілі, овсім не бажає нічо більше, як тільки бути тим, чим повинна, бо покора є правдою.

Щоби скріпити повзяті постанови й сильніше підтримати зосередовлені власти, додають іще духовні вправи приклад Ісуса Христа терплячого, а відтак прославленого. Це також зовсім природно. „Не тільки з Христом жити й вмирати, але також і з ним царствувати звучить повний клич християн (гл. II. тим. II. 11, 12)“.<sup>2)</sup> Закінчення величної концентрації становить розважання о любові божій, щоби цим зазначити найбутний тон в житті реколектанта.

Це тільки про примінення першого психологічного права зосередовлення всіх сил і властей, щоби осягнути в духовних вправах один ідеал. Єще слівце про примінення другого права, іменно як реколекції невпинно скріпляють позитивними актами волю в повзятім стремлінні.

Кожному ясно, що стреміти й осягнути ідеал духовних вправ це діло не кількох днів, але цілого життя. О стілько отже воля буде вірна своєму виборови, о скілько частіше й інтензівніше повтарятиме свою вправу з часу реколекцій. Саміж реколекції якраз тому, що є в правами, в великій мірі скріпляють волю. Крім цього такі середники як іспити совісти загальній й часні, сповіди, св. Причастія..., наглядно змушують волю постійно тревати в добрім. На особлившу увагу заслуге тут молитва в своїх ріжних формах. Є вона, як виражає ся образово М. Мешлер „золотою кузнею, в якій наше серце стає м'яке й податне, а легким та солодким насиллям в руках Господа буває перемінене по Його образі. Це головно відноситься до розважання...“<sup>3)</sup>

Всьо це оживляє м'ягучий дух покути й самопобіди опрделений границями ласки Божої й розуму. Цей дух, це особливший вислід духовних вправ. О скілько він наглядніший, о стілько наша воля сильніше випробувана-викована. Що більше! Можна сказати, що дух самопобіди, або вира-

<sup>1)</sup> Meschler S. J. Of. cit II. T. 364.

<sup>2)</sup> M. Meschler S. J. Gesam, kl. Schrif. I.<sup>2</sup> 1909. 13.

<sup>3)</sup> Aus dem kat. Kirchenjahr, II. 1909<sup>3</sup> 8.

знище ломлення й муштра волі, хочби й в найменчих річах, це той секрет, що пояснює так знеслі наслідки духовних вправ. Добре вимуштрована воля родить отсе хотіння, яке по словам de Maistre'a <sup>1)</sup>, хоча є найтрудніщою річю на світі, то однак воно докаже чогось.

Із отсих кількох слів видимо, як духовні вправи св. Ігнатія Лойолі величні в своїй цілості, а цінні навіть у своїх найменчих частинках, творять одно тіло ріжньої науки оживленої як найбільшою одністю. Слушно називає їх Мешлер<sup>2)</sup> духовною метафізикою в квестії духовного життя. Всьо в них розібрале, пояснене, всьо достроєне до людської душі, всьо взаємно собі служить; складається на гармонійну, одноцільну книжку земсько-небесної мудрости, котра в змозі провадити навіть на вершки містики.<sup>3)</sup> Неможливо, каже Виссечоні<sup>4)</sup>, уняти або додати хочби й один розділ „Теологічній Сумі“ св. Томи не змінивши краси й гармонії цього великого пляну, після якого уложена ціла спекулятивна теологія. Так само немислимим є в чімнебудь змодифікувати „Духовні вправи“, не зісувши так знаменито уложеного величного пляну цієї практичної теології. Як тамта має видавати вчених, так ця святих. Треба тільки ввійти в неї й піддатися їй природному діланні, а певно душа навчиться, як має ненастанно спрямовувати свою волю до абсолютно певного ідеалу; Всьо на більшу славу Божу!

Свящ. Антін Стельмах.

## 3 метафізики розвою народів.

### IV.

Коли пильнійше слідимо історію України, доходимо до пересвідчення, що над нашою великою землею нависав все якийсь фатум, що чорною вороною крякав над нашою долею і накрюкував все Україні загибель. На цілім протягу нашої історії висіло над нашою землею якесь зловіще марево, що пхало її у пропасть і по нині її не опускає. Се історичне явище якимсь невимовним болем сповняло душу й нашого Шевченка (Великий Лях). Бо й справді! підстави української державности й матеріальні і ідеальні у нас є, як у мало котрої нації, а проте здійснення самостійницької ідеї в нашій історії все йшло тернистим шляхом і кровавим, навіть еще й нині.

Прецінь все були у нас і добрі нагоди сотворення су-

<sup>1)</sup> Correspond. intime. A. Mlle Coust de M. <sup>24</sup>/<sub>10</sub>-<sup>5</sup>/<sub>11</sub> 1908.

<sup>2)</sup> Sta. Ml. LXVIII. 297.    <sup>3)</sup> Sta. Ml. LXVII. 269.

<sup>4)</sup> Op. c. 338.

веренної держави. По Володимирі Вел., котрий добув був одновласть над усіми словянськими племенами східної Європи Ярослав Мудрий сягнув вже був верха розцвіту могутости варяго-руської держави, й зачав навіть снувати пляни в напрямі утворення світової імперії, а не много по нім все те впало.

В XVII. в. на Україні вибухли повстання, котрі лише через ужиття великої воєнної сили могли бути здавлені. Тоді під проводом Богдана Хмельницького (1648 р.) проголошено українську республіку, котра в безпереривних боротьбах на трех фронтах проти Польщі, Московщини й Криму, зуміла повних сто літ утриматись незалежно льогікою подій і несподівано кольосальною силою нації. Але таки незабаром Андрусовським договором (1667 р.) вороги України Польща й Москва розшматували її, відмежившись Дніпром.

В р. 1807. Наполеон заключає союз із шахом перським проти Росії, котру рішився відкинути до Азії, і тому рестаурує Польщу і Литву. Блиснула в тім думка відбудовання України; проф. А. Трачевський в своїй бібліографії Наполеона вказує, як на знаний факт, що цар підчас свого московського походу мріяв про повстання на Україні. Тимчасом його раптовний упадок знов перечеркнув можливі наші вигляди.

Прийшла всесвітна війна, найкрасша з okazji національного двигнення, війна, в котрій навіть найдрібніші народи в свої держави зорганізувались, а великій Україні знов тяжко. І чому ж — питає себе трівожно историк-фільозоф? Нежеж нам недоставало може великих людей до таких діл? Ні і еще раз ні. Чиж невеликі були й світлі Володимир В., Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Роман, Данило, Богдан Хмельницький, Атонський чернець Іван Вишенський, просвітитель всеї майже славянщини, київський митрополит Петро Могила, небуденний політик Пилип Орлик, що в справі визволення України переписувався з королями майже цілої Європи, представник української шляхти маршал В. Капніст, котрий в квітні 1791 р. потайки просив Прусію о поміч до визволення, і много инших? Чи може в могутім революційнім русі декабристів з початком XIX. в., котрий на Україні прийняв виразний національний характер, опісляж скінчився процесами о головну зраду й смертними судами, не було кваліфікованих людей і відважних героїв? Були! Чи за брацтво св. Кирила й Методія на Україні (1846 р.) не свідчать найкрасше Костомарів і Шевченко? Певно, що так, але що ж, коли Бог не благословив! Не благословив, а карав; а радше ми самі карались, бо перше Україна дуже пиняво до християнства наверталась, яке врешті католицьку віру прийняла, скоро її втратила. І се найбільша провина нашої нації, котра мститись на нас по нинішній день.

Хоч сам св. Андрей, перший апостол Христовий наро-

ком мав направитись з учениками у Скитію (укр. землю) для проповідання Христа, якось історія України не свідчить, щоби Христова віра на Русі вже в зарані була поширена. Такий стан травав довгий час аж майже до Володимира. Мабуть лише дуже незначна горстка тубильців стала христіянами. По смерті св. Ольги за часів князя Святослава зазнали христіяни навіть великого гонення. Навіть сам Володимир перед охрещенням своїм з такою заїлстю переслідував християн, як колись за давних часів робили римські цісарі в своїй імперії. Здавало ся, що й слід по християнах на Русі загине. Як же врешті держава руська за Володимира прийняла християнство, не було вже тоді в Києві ніякою новиною, до тогож сам Володимир мав так глибоко перенятись основами християнства, що за справами церкви спускав з очий державні справи. Широкі верстви народу визнавали нову віру лише поверховно, дуже часто з поганським змістом. В декотрих сторонах населення навіть завзято опиралося введенню християнства; так прим. в Новгороді Христову ідею ширено аж оружною силою. Поганський світогляд в народі оставав дальше, що ярко відбилося в творах староруського письменства, а прецінь просвіта на Русі мала лише релігійну основу. Тому годі поняти, як навіть автор такого „Слова о полку Ігореві“ після двох століть християнської атмосфери, так розкішно живописує картини з поганським світоглядом.

Та недовго тішилась наша нація правдивою і одинокою цінністю, св. католицькою вірою. Хоч в XII. в. маємо еще правно державні звязки України з западом, навіть з самим Римом за папи Григорія VII., то вже в XII. в. маємо на митрополичім і єпископських престолах людий затроєних керулярівською ненавистю супроти голови церкви, а народ байдужний вірив байкам і видумкам мстивих Греків. Уже тоді появилась на Україні якась сліпа ненависть до латинян; свідчить про се брошура Теодозія<sup>1)</sup> „Слово вѣрѣ крестѣянскої і латинскої“. Автор твердить, що латинство гірше від жидівства. Перестерігає перед приставаннем з латинянами, а колиби хто з православних хотів з тої самої посудини їсти, з якої передше їв латинник, мусить її вперед вимити і обмолитувати. Таке лучало ся тоді, як ще до набігів Татар і знищення Києва на Русі з німецькими купцями були й католицькі місіонарі, ірландські монахи Бенедиктини, котрі з Домініканами і в Галичині були. Може тому на галицькій Русі ні у боярства ні у низшого духовенства не стрічаємо в XIII. в. вѣрожного відношення до католицької церкви. І лише треба було се використати. Легко отже можна було повернутись до Риму, тимбільше що народ в справах тих зовсім не орієнтував ся, а прецінь Роман сего не зробив,

<sup>1)</sup> Автором її був захожий Грек, що жив на Русі в XII. в. а приписувано її Теодозієви Печерському.

хоч Бог прямо сам нас тягнув. Папа Іннокент III. 1207 р. вислав був визначного свого старого дорадника, кардинала Григорія на Україну, щоби її до унії склонити. Але посольство Григорія лишилось без успіху, хоч Унія на гал. Русі була тоді симпатична. Літом, мабуть 1215 р. папа знов вислав був свого легата на Русь в справі злуки церков і щоби українських єпископів спровадив на лятеранський IV. собор, але Русь на соборі не явила ся, а справа унії цілковито упала. Вправді деякі історики боронять нас, що на гал. Русі були тоді неприязні політичні відносини, і що діло попустили люди, котрі до сього не досі, але остає факт, що двократні пильні старання Риму в ніщό повернулись.

Не много пізнійше, бо в літах 1222—1227 чин Домініканів доходячи аж до Києва підготовив був ґрунт під другу релігійну унію, на більшу скалю, під унію Данила, однак з сеї праці нічого не вийшло, хоч період Данила, се один з блискучих моментів в історії українського народу.

(Конець буде).

## Загальні Збори Тов. св. Ап. Павла.

Дня 29. марта с. р. відбулись в музею дух. семинара у Львові загальні збори духовенства, згуртованого в товаристві св. Ап. Павла, на які прибуло більше як півтора сотки членів, отже на час великого посту і фатальних комунікаційних услівій, дуже значне число. Збором, які відбулись вельми поважно і оживлено, проводив о. дек. Богдан Еліяшевський з Зашкова. Заступником предсідника був о. сов. Михайло Баричко з Щирця, а секретарювали оо. Антін Каштанюк зі Львова і о. Василь Курилас з Миколаєва к. Гаїв.

Секретар уступаючого виділу о. ректор Іван Бучко зложив обширнійший звіт з діяльності виділу, який, хоч боровся з браком хати на поміщення, старався по змозі сповнити свою задачу як найкраще. По деяких виясненнях уділили загальні збори уступаючому виділові абсолюторію. Рівнож таку абсолюторію що до ведення каси і рахунків уділили збори виділови на внесення о. сов. Івана Туркевича, який враз з о. Евг. Бачинським і д-ром Мир. Горникевичем переглядав касові книги.

Тепер наступив реферат о. сов. В. Лидиняка, звісного опікуна сиріт, про сироти в нашій народі. Прелегент горячими словами заохочував зібраних до інтензивної опіки над сиротами; а обговорюючи положення священних сиріт зробив духовенству тяжкий, але зовсім оправданий заміт, що воно дбало про всіх: про бурси, захисти, інститути, каси, кооперативи, але для себе самого і для своїх родин доси буквально нічого не зробило, і нині, коли вмер священник, то його вдовця і його сироти є найбільшійші, бо не мають ніякого заосмотрення та борються зі страшною нуждою. Вимовними словами, а ще вимовнійшими фактами і цифрами ілюстрував о. Лидиняк свій сумний, але інтересний виклад. Щоби запобігти лиху, не pomoже ні „дар з ласки“ (яке се понижаюче!) в квоті 200 марок місячно ні даток вдовичо-сиротинського фонду в квоті 150 (!) марок річно, бо за них разом взявши, і домовину годі справити!.. Одинокую радою на се є: купити у Львові т. зв. „священничий дім“, в яким найшли би приміщення бодай найбільшійші з священничих сиріт. Потрібні на купно дому гроші зложить духовенство протягом двох місяців, а що духовенства у всіх трех дієцезіях маємо 2500 людей, то колиб лише кождий дав по 1000 марок, будемо

мати півтретя мільона готівки. Над сим рефератом вивязалася горяча дискусія, яка оберталась вже не около питання, чи треба такого дому, лише над тим: як сі гроші — як найскорше — роздобути? Нововибраний виділ займеться ширю сею пекучою справою, а по складі його можна вносити, що поведе замірене діло до успішного кінця. Адже не може себе духовенство дати застидати народньому учительству, яке через свою станову організацію закупило у Львові при ул. Унії Люблинської дім за півтретя мільона марок.

Опісля наступив реферат о. Юліяна Дзеровича в справі клевет і нападист на наше духовенство і Унію. Референт на основі достовірних фактів, цитатів з брошур і преси виказав, що тепер не розходиться вже о обклевачування нашого духовенства, а о знищення св. Унії.

Українсько-католицьке духовенство все було сіллю в оці цілої польської преси і балетристики. На нас все сипали доноси і наклепи, посуджуючи нас то о нахили до схизми, то прямо о безвірство. На нас писались такі белетристичні твори, як прим. Marjana Gorzkowsk-oro: „Księdzówna“ або „Prażnik“, такі політичні памфлети, як Z pamiętników ks. Józefa Borodzicza: „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje?“ але то, що тепер діється, переходить всякі граници не лиш етики, але прямо приличности. На нас постійно ідуть наклепи до св. Апост. Престола о нашій хиткости в унії, чого доказом мала послужити пашквіль-брошура кс. М. Ст. передрукована з офіціального органу, галицького польського духовенства: „Gazetę i Kościelną“. Ціллю сеї брошури є: цілковите знищення Унії, бо — мовляв „Унія є тільки помостом до Православія“.

За теорією іде і практика. І справді перетягання на лат. обряд в останніх роках переходить всяку міру (чи не найвимовніше було те, що в 1919—20 р. діялось в бригідках, звідки тільки до одного нашого парох. уряду у Львові наспіло около 350 заяв, про зміну обряду з гр. кат. на лат. кат.). А опісля ще й глузують собі польські газети: „Wiadać poznali się owce na swoich pasterzach, kiedy tłumnie opuszczają swoich hajdamackich prowodyrów, szukając schroniska dla zbawienia swojej duszy w obrządku łacińskim“.

І злоба починала святкувати свій тріумф, зерна наклепів ї їди починали сходити. В сам час виїхав наш Архієрей до Риму, де Йому удалось перед св. Апост. Престолом здемаскувати клеветників і представити всі події останніх літ війни в правдивому світлі.

Почалась горяча дискусія, яка закінчилась отсими резолюціями, прийнятими одвогалошно:

1. З обуренням пятнує зіbrane духовенство безнастані клевети зі сторони польської преси (vide: Gazeta Kościelna, Rzeczpospolita, Słowo polskie і інші) вже не лиш на особу нашого Архієрея і українсько-католицькнй клир, але на саму святу Унію, яку наші вороги радїб як найскорше знищити;

2. Висказує в супереч всяким клеветам своє неохитне привязання до св. Римського Престола, яке не захитали ані російське воююче православїє, ані півнішій тюрми, переслідування і наклепи;

3. Висказує слова найглибшої подяки ддя теперішнього Намісника Христового Папи Венедикта XV. за Його ласкаві слова спочування, ободрення, признання і заохоти, висказані до Нашого Найдорожшого Архієрея в письмі, датованім в Римі дня 24. лютого 1921. року.

При тій нагоді рішив зібраний клир вислати слідуоуче привітне письмо до Нашого Архієрея: „Найдорожшому Архієреєви, шле весь клир ширю подяку за Його жертвенну невсипущу працю слова синівської вдячности і любви враз з молитвою до Всевишнього о повний успіх в апостольській праці і о щасливий поворот між своєю рідну паству“.

Опісля наступив другий основний, річевий, на історичнім розвою нашого обряду опертий реферат голови товариства о сов. Юліяна Дзеровича в справі українзації нашої богослужебної мови через поступенне ввядження української мови в богослуження.

Ось провідні гадки сего реферату:

Із самої ідеї спільного всенароднього богослуження випливає, що воно повинно бути в народній мові. На те Дух св. дав першій Церкві дар мов, щоби кожний народ своєю мовою голосив великі діла Божі. Перша мова Христової Церкви літургічна і дидактична (єврейська і арамейська) вже за апостолів переходить під впливом культурних вимог на грецьку і яко грецька поширюється в цілій римській імперії. По грецьки пишуть вже 3 дальші Євангелисти, по грецьки пише навіть св. Апостол Павло до Римлян, по грецьки пишуть з Риму перші св. Папи: св. Петро, св. Климент і по грецьки там правлять богослуження. По грецьки пише під кінець II. віку св. Іриней свої Апольогії. Рівночасно на схід іде Християнство в сирійській і вірменській, а пізніше в арабській мові, а на полудне в Африку в коптійській і етіопійській мові.

Так стоїть діло в перших трох віках християнства. Коли з IV. віком християнство починає між романськими народами переходити з рук грецьких культурників в глук народів романських і з їхнього лона зачинають виходити апостоли християнства (св. Амброзій, св. Августин, св. Кипріян, св. Єронім) — грецька, доси офіційна мова в римській імперії, уступає місце рідній мові, латинській. 325 р. доперва появляється перший християнський твір у латинській мові. De aleatoribus, а рівнож і Itala, латинський переклад св. письма; так і латинська мова стала богослужбовою мовою.

Чому на заході на сім спинилося, не місце тут говорити. В грецькій Церкві Славяни дістають в IX. віці з християнством свою рідню в той час мову, а в новітших часах Румуни теж мову народню. І саме Румуни-уніяти за послідні десятиліття очистили свою літургічну мову від славянських примшок, перевели всюди чисто народню мову і стали взором для православних Румунів.

У нас Українців православні випереджують нас. Вже не згадуно про старі переклади Євангелії на українську мову (прим. Пересопницьке Євангеліє писане 1581. Михайлом з Сянока, Волинське 1571.) — бо тоді наші предки були ще православними, але в нових часах випередили нас Морачевський і Куліш, а скілько боротьби мусів перевести мірянин Пулюй з крилошанином Малиновським і цілим тодішнім нашим клиром за народній молитовник!...

А саме підчас війни православні катехити з Буковини видають для жовнірів дуже гарні переклади акафістів на народню мову, а Кирило-методіївське брацтво в Київї видає „Чин божественної літургії св. Івана Золотоустого“ в українським перекладі.

Українська мова в богослуженню се для нас питання церковної і народньої культури, послідовний результат нашого народнього підему, індивідуальна черта нашого народнього буття, постулят і вицвіт нашої державности. Се культурний крок вперед в дусі Христової церкви, сповнення обовязку духовенства супроти народу, — а спеціально у нас в Галичині регабілітація духовенства перед народом за недавно минуле...

Основи сього питання ясні і розвязка безсумнівна.

А хоч спосіб переведення тієї ідеї стрічає великі труднощі з причини неоднастайности нашої живої мови і неусталення писовні, то справа поступає скорою ходою вперед. Розвалени кордони. — Ми під зглядом мови замітно зблизились до себе, а правопис рівнож усталується. Безперечно, що коли прийде автокефальна церква на Україні, то заведе у себе в богослуженнях українську мову. А де ми тоді будемо? Нині православне духовенство зібране у Володимирі Волинським ще з нас бере собі примір і хоче до нас зблизитись, замовляючи тилик львівський, проповіді о. Савойки, катехізм Шпірага; але небавом коли воно зукраїнить богослужбову мову, то зробить такий великанський крок вперед, що ми будемо мусіти за ними йти. А до сего ми не можемо допустити. Хай вони від нас вчаться, если ми маємо їх потягнути за собою.

Се лиш історичний огляд еволюції богослужебних мов, який консеквентно потягає за собою зукраїнення нашої церковної мови. Ще більше як ся послідовність історії, кличе за українщенням життя! Життєві потреби нашої церкви. „Волю п'ять слів розумних, зрозумілих в церкві сказати, як цілу масу незрозумілих“ каже св. Ап. Павло, і ті його слова особливо в нинішній час дають відчувати свою силу і потребу. Нарід наш приходить на утрени, вечірні і не розуміючи церковно-славянської мови не бере належної участі в богослуженню, бо не розуміє належито церковної мови.

По довшій, на душпастирській практиці опертій дискусії прийняли збори однодушно отсі резолюції:

Зібране духовенство вважає теперішню хвилю завельми пригідну до поступового ввведення в наш обряд української мови як мови богослужебної, і в тій цілі: а) Виділ товариства Ап. Павла скличе негайно анкету з богословів, обрядовців і українських мовознавців в цілі передискутовання сеї справи і б) звернеться до наших архієреїв з проханням, щоби пекучу справу українізації нашої церковної мови взяли під свою особливу увагу.

З черги наступили внесення учасників зборів, з яких замітніші отсі: О. Мих. Баричко поставив внесення на отворення при товаристві бюро правної поради для священників в справах відбудови, відшкодовань і т. и. О. д-р Гавр. Костельник говорив о видавничстві „Ниви“ та о співпраці духовенства з своїм органом через матеріальне і моральне підпомагання його і т. и. О. Кравчук з Фірлеївки предложив піднести членську вкладку з 20 марок на 120 марок річно, що однодушно ухвалено. О. Юліян Дзерович поручив горячо підпомагання студентського часопису „Поступ“, який подає справді добру моральну поживу нашій молодіжи. О. Євген Монцібович заохочував до приступування в спілку торгівлі сукном, основаної при „Доставі“, як дуже рентовній льокації капіталу.

Опісля наступили вибори до нового виділу, в склад котрого увійшли: о. Юліян Дзерович, як голова, — а оо. ректор Іван Бучко, віцектор П. Кисіль Ч. С. В. В., д-р Гавриіл Костельник, прал. Леонтій Куніцький, сов. Дамян Лопатинський, сов. Леонід Лужницький, як виділові; — оо. Євген Дудкевич парох церкви св. Петра і Павла, проф. Омелян Горчинський і сов. Александер Ковальський, як заступники виділових. До контрольної комісії увійшли оо. проф. Ів. Туркевич, сов. Евг. Бачинський і д-р Мирон Горникевич.

Вечером тогож самого дня зачались триденні реколекції, для духовенства під проводом о. проф. д-ра Йосафата Маркевича Ч. С. В. В. — *Учасник Зборів.*

о. Др. Гавриіл Костельник.

## Помершій донечці.

(Дальше)

XV.

Шукаю за тобою, й не знаходжу,  
Хоч думкою по всіх усюдах ходжу!  
І в гробі твому думкою я був —  
Та щож? — Тебе ніде, ніде немає!  
Бо чиж се ти, що гріб твій укриває:  
Ті кости й порох? — Ні, не ти! не ти!  
Твій гріб мовчить, твій гріб не заспіває —

А скільки пісний я від тебе чув?  
Куди нещасний маю ще зайти?

Проклят весь світ, проклята вся вселенна,  
Коли тебе ніде, ніде немає!  
Коли твоя душа, так вимучена  
Останніми терпіннями, скінчилась —  
І вже в бутті ніде не пробуває!  
Проклята жись, котраб нам так глумилась!

По всіх дорогах кличу за тобою,  
Зову тебе по імені твоєму:  
Славсю! Славцю! де пішла ти з дому?  
Занепокоєний журую і тугою  
Увесь наш дім!... Так кличу, та дарма!  
Тебе нема — і відклику нема!

А я все жду, що ти ось-ось озвешся,  
Й до мене, як бувало, прибіжиш —  
Мов вітер легко й сміло розженешся,  
Й розпалена до мене прилетиш,  
І обіймеш мене, і засмієшся,  
І скажеш „тату! тату!“ — як бувало —

А невмолимий світ кричить: Пропало!

## XVI.

Забути! — Де нема вже вороття,  
Там лиш одно лікарство — забуття!

Забути! — Доню, як тебе забуду?  
Дитино любя, як без тебе буду?  
Ах, легко діти забувають пташині,  
Що лиш вчорашню днину памятає —  
Та тяжко діти забувають людині,  
— Вонаж душею вічність обіймає!

Забути! — око й вухо позабуде,  
Забуде й серце — те, що з тіла й крові  
А серце, що із світла та любови:  
Душа, що тямить вічність, — не забуде!  
З минулим вічні вести-ме розмови  
І з тим таємним, що колись ще буде...

Забути! — Доню, як тебе забути!  
Як позабути шість останніх літ?  
Шість літ твоїх — разом і моїх,  
Шість літ тяжких, яких не знав ще світ?  
Як цвіт на згарищі в лігах отсих  
Ти розвивалась вільно, — хоч закуті  
В кайданах жили родичі твої

І весь народ твій... як тебе забути?  
Зрозлись з тобою всі думки мої!

Минають тижні — місяць вже доходить,  
Як ти у гробі, а не в нашій хаті —  
А мама нишком плаче та зітхає,  
По хаті наче по пустині ходить,  
Де ні дороги, ні людей немає...

Як тяжко людям діти забувати!  
Як страшно діти смерти дарувати!

### XVII.

Благословенний, хто сильніший смерти,  
Хто з пащі смерти добич видає —  
Хто в час грози на поміч поспішає:  
В час розбиття у темряві на морі —  
Хто з мук смертельних робить Богу жертви,  
Що розбивають мури і окупи,  
І відчиняють брами до нового  
Життя — до царства правди та любови —  
Благословен, хто всі рішає спори  
Могучстю святого слова свого!

Благословен, хто більший від природи,  
Хто завертає всі її течії,  
Що в пропасть сунуть: смерти щоб служити,  
І каже їм нове життя творити  
З останків смерти — й слід її затерти!  
Благословен, хто зпід землі виводить  
На ясне сонце чистії лелії —  
Хто так ще й нам обітує процвісти,  
Засвідчуючи: що із пащі смерти  
Душі виходять мов лелії чисті —  
Благословенний, хто з небес зійшов,  
І добру вість від Бога нам приніс  
Про божу правду, ласку і любов —  
Хто дав потіху сій долині сліз!

Благословенне світло, що засяло  
У тьмі глибокій — і метою стало  
Для всіх думок, що блудять по вселенній —  
Ісусе-Спасе, будь благословенний!

— — — — —  
Живеш, дитино! тільки мур нас ділить!  
Живеш ціла, як була, і щаслива —  
І як лиш Господь двері нам відхилить,  
Знова ти з нами будеш — з родичами,  
Зустрінеш нас жива і говірлива,  
І вже не будеш розлучатись з нами!

Святая віро! Кораблю спасенний!  
 Спасає всіх твоя надземська сила —  
 Тобі і я віддався у покорі!  
 — Нещасні ті, що блудять по вселенній,  
 По тьмі безмежній, по страшному морі  
 Без тебе — без кормила і вітрила!

## XVIII.

Як день і ніч ідуть на переміну,  
 Життя свої дві пісні так співає,  
 Свої слова і голос свій зміняє —  
 Як день і ніч ідуть на переміну.

\*

Співає день:

„Я радість і утіха!  
 Пахучі цвіти в мене процвітають,  
 Щебечуть пташки — світ мій вихваляють,  
 Безпечні й щасні люди пробувають  
 В моїй хатині і в моїй родині —  
 Так дорога моя ще й бідна стріха!  
 О, сонце чудне, боже, одинокє!  
 Ти всю красу й краски всі відкриваєш,  
 Всі річи, всі дороги розясняєш,  
 І кажеш: що високе, що широке...  
 Ти божа ява — одинокє ява,  
 Дяка тобі — дяка і вічна слава!“

Співає ніч:

„Я для землі могила!  
 Гроза й туга у тьмі моїй зітхає,  
 А тьма моя із небуттям рівнає  
 Красу землі — і яву в сон зміняє —  
 В могилу зводжу землю, а виводжу  
 На яву небо і його світила!  
 О, зорі чудні, божі, таємничі!  
 Вас тьмою й нічю лиш земля вважає,  
 Вселенна ясным днем вас називає,  
 Що розясняє божі пути й річи...  
 Ви божа ява — ви найвисша ява,  
 Дяка вам, зорі! й вічна, вічна слава!“

(Дальше буде).

## Нові книжки.

*Поступ* (студентський вістник) ч. 4. Зміст сього числа: В. Я. Тернистий шлях (поез.) Др. Й. Маркевич: Студентські організації в середніх школах; Др. Я. Гординський: Роля мови у творчості поета; Др. Т. Гамаренко: З філософічних проблемів (Що це правда?); \*\*Лелію я у серці (поез.); \*\*Не лаймо їх (поез.); О. С. Мордін: Сила

волі і щастя; *О. Горбатий*: Бражіння побуту на великій Україні; *В. Лімниченко*: З весною; — З наших організацій; Додаток „*Наш Прапор*“; *Василь Л.* Воєнна ніч (поез.); *Й. С.* Значіння й вартість молодости; *В. М.* Історія мого цвікера; *В. Лімниченко*: Вже чую легіт (поез.).

*Українські сироти* — Видання „Українського Епархіяльного Комітету опіки над воєнними сиротами“ у Львові ч. 1. Стор. 32 Ціна?

## Всячина.

*Katolische Kirchenzeitung* (Nr. 12 з 24/III. 1921) доносить:

Митрополит Граф Шептицький — папський генеральний візитатор.

На внесок Конгрегації pro Orientalibus іменував св. Отець Митрополита Католиків-уніятів графа Андрея Шептицького Генеральним Візитатором Ап. Пестола з дипломатичними повноваженнями. Митрополит Шептицький їде в тім характері через Лондон до Канади, Сполучених Держав, Бразилії і Аргентини, де буде візитувати всі греко-католицькі Епархії. Крім того Він має оснувати нове греко-католицьке Єпископство в Бразилії. Ся урядова подорож Митрополита буде тревати цілий рік.

*Преосв. Др. Йос. Боцян* затверджений через Римський Престол на єпископа луцького.

**З церковної статистики.** Апостольський Престол має нині своїх нунцій та інтернунцій у 24-ох державах. Крім сього має 14 апостольських делегатів. Так само 24 держави мають своїх амбасадорів при Ватикані.

Кардиналів є 57. З тих Леон XIII. заіменував 9, Пій X. 26, а Бенедикт VII. 21. За теперішнього папи померло 31 кардиналів.

Найстарші кардинали: Вікентій Vanutelli 84 літ, Sabrieres 91 літ, Gibbons 87 літ (кардиналом є вже 35 літ). Наймолодший кардинал є Бонавентура Ascalesi який має 49 літ.

Церковна ієрархія числить 14 патріархатів, з котрих є 8 латинських, а 6 грецьких; 214 архієпархій і 842 епархій, а крім того 97 титулярних архієпархій і 500 титулярних епархій. („*Narodna Politika*“, Zagreb).

**Католицький конгрес в Індіях.** В Мядрасі в Індіях з початком січня с. р. відбувся великий індійський католицький конгрес, на котрім були присутніми всі індійські єпископи. Розправи велися у французькій, англійській, португальській мові, як також в індійських діалектах. (Nag. Pol.)

**Великий католицький студентський конгрес** відбудеться в Празі в половині липня с. р.

**Домагання німецьких католиків у шкільництві.** Німецькі католики вислали через своїх єпископів владі та парламентам отсі домагання: 1) конфесійні народні школи; 2) приватні конфесійні школи повинні від держави одержувати стільки запомоги, скільки в державних школах видається на таке саме число учеників; 3) держава мусить оплачувати науку релігії катол. дітей, котрі силою обставин учають до неконфесійних шкіл; 4) в катол. конфесійних школах можуть одержати посаду лиш ті учителі, що до котрих згодиться духовна власть; 5) хто з учителів в конфес. школах прогрішиться проти морали катол. віри, мусить бути зараз перенесений; 6) церков мусить мати вплив на виховання будучих учителів, що виховуються в учит. семінаріях; 7) держава не сміє позволяти, щоб у шкільних книжках знайшлося щонебудь проти кат. віри та обичаїв. (Nag. Pol.)

**Ладна „католицька“ наука.** В польськїм катехизмі, який написав ks. Walenty Gadowski під повним титулом: „*Ilustrowany katechizm średni — dla katolików*, Tarnów 1906“, одобрений з Konsystorza Biskupiego

N. 3451. 27|VI. 1906. знаходиться на стр. 354., в 215. уступі, де обговорюється VII. та X. заповідь, в ноті (такі ноті призначені „dla wyższego (sic!) stopnia nauki i dla nauki dopełniającej (sic!) otce: „Kto majątek swój niepotrzebnie sprzedaje kolo nis to m ruskim (!) lub nawet protestanckim i żydowskim, ten największą szkodę wyrządza ko ś c i o ł o w i k a t o l i c k i e m u (!) i ojczyźnie, bo 1) wielu rodaków traci chleb czyli utrzymanie; 2) na miejsce katolików przychodzą protestanci i żydzi (а деж „Rusini“?); 3) miejsca Polaków zajmują Rusini (або Rusini тутки!) i Niemcy; 4) parafje nasze się kurczą i ubożеją, а kościoły nasze podupadają. Таки „sprzedawczyk“, który frymarczy ziemią dla własnego zysku marnego, podobny jest do Judasza i otrzyma kiedyś podobną zapłatę“.

Віритися не хоче, що се знаходиться в катихізмі одобреним Ординаріатом! Алеж так ест! Коли се дійсно католицька наука, то на світі тільки Поляки є католиками, бо прецінь ми католики Українці тут на рівні трактовані не тільки з протестантами, але навіть з жидами. А колиб на нашій місци був якийсь инший нарід катол. віри, то він знайшовся би в тім катихізмі на тім самім місци, де ми, бо тут ходить тільки о „кольоністів“ с. е. не-Поляків...\*) Варта би отже сю „католицьку“ „висшого степеня“ науку післати до властивого католицького Престола в Римі — для розсудження. Від себєж зазначаємо тільки се: Сей катихизм виданий 1906 р. в Тарнові, отже призначений він для Галичи ни. А тут всі Rusini є католиками і не є кольоністами, бо сидять на сій землі від непамятних віків. Натомість польська „кольонізація“ для цілого світа є звісна як „кольонізація“. А що польський катихизм (Боже, аж катихизм мішається в ті брудні політичні річи!) нас охрещує „кольоністами“ на нашій від віків етнографічній землі, се хай вяснить авторови сього катихизму отсей удатний вірш польського поета Луціяна Rydla (написаний сей вірш під вражінням берестейського мира 1918 р., друкований в „Gazet-i Porann-ii“, 9|IV. 918.):

O, biada narodowi, co wolność utracił  
W Ojczyźnie jego butnie obcy się rozsiędą,  
I w domu jego własnym nazwą go przybłędą,  
I zmuszą służyć w raba nikczemnej postaci.  
Jego znojem i ziemią wróg się ubogaci,  
Sławę, potęgą, wielkość tylko snem dlań będą  
Snem o przeszłości, wieków umarłych legendą,  
Próżną tęsknicą, której urągają — kaci.  
Pięść ich sromoty piętnem twarz jemu naznaczy,  
Każą mu, by się podził i czolgał, jak zwierze  
I w hańbie swej po nogach całował siepaczy.  
Lecz nie zginie on, jeśli duszy swej ustrzerze,  
I sam się nie zagrzebie w mogile rozpaczy.  
Rzekną: „Tyś trup!“ Niech woła: „W zmartychwstanie wlerze“.

Підвижка конгруальних платень в теперішні. Австрії. Розпорядженням з дня 16. XII. 1920 р. в Австрії підвисшені конгруальні платні після слідууючої скалі:

\*) В 7. ч. „Gazet-i Kościeln-oї“ з сего року оден польський „Wowk“ (так автор тої статті підписався, стаття: „Ritus graecus skwierczy а my sего abusus nie obserwujemy“) так пише про нас: „Ale cóż zresztą ojeów unickich może obchodzić tak zbytnio Kościół i jego prawa? Wszak one mają o tyle wartość, o ile służą celom narodowym, dzisiaj budowaniu i rozszerzaniu „Ukrainy“. Jeśli temu celowi stoją na zawadzie, należy je zupełnie lekceważyć“. ...Без сумніву ми з більшим правом могли би віднести ті слова до „ojców polskich“, тільки треба би замість „prawa“ вставити „наука“, а замість „Ukrainy“ вставити „Polski“. А щож ви на се, о. „Wowk“?

п а р о х и,  
котрі після розпорядження з 1918 р.  
побирали:

тепер побирають :

2.000	9.000
2.220	9.500
2.400	10.000
2.600	10.500
2.800	11.500
3.000	12.500
4.200	16.000

с о т р у д н и к и :

1.200 } 1.300 }	7.000
1.400 } 1.600 }	7.500
	8.000

к р и л о ш а н и к а п і т у л ь н і :

3.600	16.500
4.000 } 4.000 }	18.000
4.800	20.000
5.200	22.000

В Румунії священики дістають від держави по 260 леїв місячно (се дає 3.120 Мкп.), а від 1. IV. має бути се ще підвищене о 50% (Gazeta Kościelna).

Зі зїзду Православного Українського Волинського Духовенства Редакція нашого часопису на висланий світ привіт дістала таку відповідь: Зїзд Православного Духовенства на Володимирщині радо приймає привіт хвальної Редакції „Ниви“ і бажає, щоби „Нива“ стала нивою і для нас, всіми забутих, закинутих дітей України.

*Володимир, 1—19 лютого 1921. р. зі щирим поважанням*

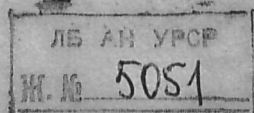
Голова зїзду:

*свящ. Ніканор Абрамович.*

Секретар:

*Л. Пашкевич.*

В ч. 2. сегорічної „Ниви“ подали ми вістку, що можна виміняти (дрібні) австр. корони на Мкп. Подаємо ще точніші інформації, як належить ту справу повести. Прошення вноситься до міністерства скарбу а саме до департаменту кредитового в Варшаві, ул. Римарська ч. 5. Подання мусить бути добре умотивоване, — н. пр. населення за пізно довідалось про речинець виміни, податкові уряди ще були неотворені, военні операції утруднювали комунікацію, зібрані гроші призначені на удержання евентуальну будову церкви і т. и. Лише на добре умотивованих прошеннях ставить внесок III. департамент львівської Дирекції скарбової на уділенне дозволу. Неумотивовані подання полагоджує міністерство відмовно.



Для священників особливо в часі св. Великого посту придатні

## — Місійні науки —

о св. Тайнах

**Покаяння і Евхаристії**

зладив

**О. ЕМІЛІАН КРИНИЦЬКИЙ**

XIII. проповідий на 161 стор.; видання передвоєнне; ціна  
50 Мкп. можна замовити тільки

в гр. кат. уряді парохіяльним в Шмиткові п. Мошків  
ad Сокаль.

**ХТО З Впр. ОТЦІВ ХОЧЕ МАТИ**

добрий підручник проповідий на всі неділі і пражники цілого року, нехай купить собі

∴ „**БОЖЕ СЛОВО**“ ∴

**БІБЛІОТЕКУ ПРОПОВІДИЙ**

**два томи 200 Мп., а 10 Мп. на реком. посилку.**

I. том обіймає проповіді на час від 1. вересня до великого посту.

II. том від I. неділі великого посту по кінець церковного року.

— Замовляти і гроші надсилати до —

**АДМІНІСТРАЦІЇ „БОЖОГО СЛОВА“  
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10., II. ПОВЕРХ.**

У Видавництві ОО. Василян в Жовкві та в книгарнях:  
Ставропігійській і Шевченка у Львові

можна набути

**ЕВАНГЕЛІЯ ГОСПОДНІ НА СТРАСТИ, НА ПОЛОЖЕННЯ  
ПЛАЩАНИЦІ І ВОСКРЕСЕНЕ.** — в українськiм перекладі.

Видання гарне, формат церковних книг 27×19 см.

Ціна 50 Мм., на пошту 4 Мп.

# ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНЕ З  
ОБМЕЖЕНОЮ (дверазовою) ПОРУКОЮ,  
ОСНОВАНЕ В ЦІЛІ ЗГУРТОВАННЯ  
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧИЙ В УКРА-  
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

**ДИРЕКЦІЯ:** ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІКАНСЬКА 11.

**СКЛАДИ:** ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.  
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.

Поручає свої багато заосмотрені силлади усяких церковних річий. — Приймає всякі замовлення, наприви, золочення і переплети книг. — Виконує всякі роботи малярські і різьбарські. — Поручає підприємців будови і наприви. — Виготовлює церковні хоругви та прапори для „Соколів“ С'чий“ і чичалень „Просвіти“ від найдешевших до найвибагливіших, церковне білля, обруси. Доставляє усякого рода килими та дивани до церков та кімнат.

Кождий Українець, кожда Церков, позинні бути членами „Достави“. Уділ 50 М., вписове 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закупні додатковий опуст 2%.

Часть зисну розділює „Достави“ на церковні і народні ціли. Хто купує в „Доставі“, купує у себе; збільшує народне майно, попирає рідний промисл і торгавлю.

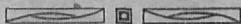
# НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ-  
НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:  
Львів, Корняктів ч. 1.

## З М І С Т :

Наш перший явний конвертит . . . . .	133
Дешо про сироти і про наші зглядом них обовязки . . . . .	136
о. Др. Д. Дорожинський : О процесах після нового Кодексу права канонічного . . . . .	141
„Реформний“ рух в хорватській церкві . . . . .	146
о. Др. Т. Галуцинський ЧСВВ : Значінне св. письма в проповідництві . . . . .	147
Свящ. Ангін Стельмах : З метафізики ро- звою народів . . . . .	151
Відозва предсмертна о. І. Дольницького . . . . .	157
о. Др. Г. Костельник : Помершій донечці . . . . .	158
Нові книжки . . . . .	161
Всячина . . . . .	161



ЛЬВІВ, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

## Від Адміністрації.

Слідуюче число „Ниви“ вийде подвійне (за червень та липень) при кінці червня.

Просимо о вирівнання грошових залежностей. За 1—6 чч. з 1920 р. належиться нам 50 Мп.; за 1—5 чч. з 1921 р. належиться нам 125 Мп.

Вже вичерпався наклад 3. та 4. ч. „Ниви“ з 1921 р. Адміністрація сього не могла передвидіти, бо від нового року дотепер зголосилося около 150 нових предплатників.

Хто з предплатників міг би 3. або 4. ч. з 1921 р. звернути, дуже просимо прислати нам ті числа.

З попередних річників „Ниви“ є на складі в нашій Адміністрації тільки той з 1916. р. в ціні 100 Мп.

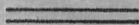
На пресовий фонд „Ниви“ зложили: Члени кружка т-ва ап. Павла в Стрию 550 Мп.

Уряд парохіяльний в Комарниках 1000 Мп.

Всч. ОО. з городецького деканату (зібрав о. д-р І. Цегельський) 660 Мп.

На декан. Соборчику буського деканату в Боложинові дня 10. V. с. р. на внесення о. Романа Височанського зложили на пресовий фонд „Ниви“ Всч. Отці: о. дек. Жигаль 200 Мп., о. Березинський 200, о. Калиневич 200, о. Мриглодович 200, о. Терлецький 200, о. Лиско 200, о. Волинець 200, о. Височанський 200 Мп. — разом 1600 Мп.

Заразом кличуть жертводавці: решту кондеканальних Отців; та глинянський, милятинський і струміло-каменецький деканат, щоби зложили свої датки на ту саму ціль.





# НИВА



МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 5.

Львів, за май 1921.

Рік XVI.

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна сього числа 25 М.

Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняктів ч. 1.

## Наш перший явний конвертит.

Св. ап. Петро тричі відрікся Христа в тій памятній ночі Великого Четверга, коли признаватись до Христа стало лячно й небезпечно, коли апостоли побачили, що Христос, якого вони доси знали тільки яко того, що своїм словом володіє над всіми людьми і навіть над природою, станув перед людьми (запеклими своїми ворогами) наче вповні немічний... Відрікся св. Петро Христа виключно задля страху. Але зараз він переміг у собі почуття страху, й вийшовши з подвіря архієрейового, „плакав гірко“...

Є найріжнородніші причини, задля котрих люди відрікаються Христа. Не слід тут вичисляти їх. Натомість належить тут піднести: що не всі ті причини однаково віддаляють людську душу від Христа. Се залежить від характеру тих причин та від характеру людських одиниць, на які діляють сі причини. Так н. пр. причина страху в характерного чоловіка не може бути довготривала, бо такий чоловік небавом зрефлектується, й переможе в собі почуття страху. Так зробив і св. ап. Петро. Думаю, що пропорціонально в Церкві Христовій було найбільше якраз таких конвертитів, що відпадали від Христа виключно задля страху. Богато було таких конвертитів у перших віках християнства в часах жорстоких переслідувань християн. А воно психологічно зовсім зрозуміле. Щобби Христа зрозуміти й полюбити, треба Йому цілу свою душу віддати. А почуття страху ще не псує цілої душі — воно тільки поволокою обгортає душу, щоб вона не була спроможна вільно жити. Та коли ся поволока щезає, тоді „давня“ душа знова відзивається — звичайно ще сильніше, чим перед своєю

ЛНБ ім. В. Стефаніка  
АН України

ЛБ АН УРСР

М. № 5051

„часовою смертю“ в наслідок страху. Практичних атеїстів переважно відриває від Христа „житейська сладость“. Ся причина наче той черв щораз більше й глибше псує душу. Тому вони — звичайно — нерозкаяні, аж доки їм смерть не загляне в очи, доки не знайдуться в положенні, де „житейська сладость“ раз на все спроневірюється...

Зовсім відмінний від сих двох наведених форм невірства є „науковий атеїзм“. Вповні оправдані можна його назвати „atheismus cornutus“ (рогатий, тобто: опанцирений). Найвисшу душевну гідність — розум і волю — він обертає на свою службу. Себе він представляє як правду, світло, як науку, мораль, честь, висший поступ — а віру в Бога, як лож, темрю, як сонне марево, низшу мораль, нечесть, назадництво... Отже науковий атеїзм бере в полон цілу душу. Тому душа, котра ним перенята, знає лиш одну льогіку і психольогію — льогіку й психольогію атеїзму. А такій душі буде дуже тяжко позбутися атеїзму. Звичайно потрібне для сього довгих літ внутрішньої боротьби, щоби душа змогла одно по другім поломати всі коріння атеїзму, які в ній розрослися.

В нових віках розпаношився якраз сей „опанцирений атеїзм“. Він незвичайно офензивний (як кожний революціонер), і о много лекше людий полонить, чим із своїх желізних рук випускає. Як сказано, лож тут піднесена до найвисшої гідности, всіми титулами та гербами заосмотрена. Для „духа правди“, для Церкви Христової лиш такий атеїзм страшний. А се не в тому значінні, будь то би він міг побороги „духа правди“, лиш в тому, що з ним тяжка борба, бо він не тільки, що богатьох за собою пориває, але також організує й безнастанно підюджує до боротьби проти Бога і Його Церкви.

Та всеж таки „діло Боже“, віра Христова, не може навіть в рядах модерних атеїстів раз на все остатись „під горнцем“, бож вона „світло велике“, а світлови з природи річи місце на горі, щоб усім світило... Завсіди в Церкві Христовій були й будуть конвертити. Та ані оден рід конвертитів для Церкви Христової не є таким цінним і могучим свідоцтвом, таким знаменем побіди, як конвертити з рядів „наукових атеїстів“. Атже наукові атеїсти голосять світови, і воюють тим, що „віра й наука собі суперечать“, що „віру оконечно має заступити наука“ і т. п. Колиж з рядів тих атеїстів навертаються до Христа визначні мужі, так не може бути красшого свідоцтва, що воєнні кличі атеїстів є з ґрунту річи ложні, що вони є висловом тільки воєнного засліплення.

Католицькі народи (як н. пр. Французи, Німці, Італійці), в котрих новочасна атеїстична пропаганда числить вже на сотки літ, мають своїх конвертитів з найріжнійших висших суспільних категорій: стрічаємо тут заводових учених, літе-

ратів, поетів, артистів, політиків ітд. Ясне, що приміри тих конвертитів особливо цінні для христ. педагогії: бо коли якийсь студент скаже, що сей чи той учений, поет і т. д. є атеїстом, і з того схоче виснувати заключення, будь то би „наука з вірою була в незгоді“, то вистарчить йому навести не тільки віруючих учених чи поетів, але навіть конвертитів. Ось так „діло боже“ в найтяжших обставинах видвигає для себе найкрасші свідоцтва...

Під тим зглядом ми, Українці, аж до нинішнього часу не були так щасливі, як інші катол. народи. Була в нас велика атеїстична пропаганда, але не було явних конвертитів. Чому? Бо атеїстатичний рух в нашій суспільности ще не так дуже старий, і ще не знайшов так багато прихильників, як у інших народів, і ще не вспів розвинути цілої своєї психології аж до своєї повної життєвої яловости. Міжтим „боже діло“ робило своє в укритті. І певно не тільки в одній душі. Та цілий секрет тої внутрішньої ферментації виявила нам прилюдно одна душа, що „по 30-тьох літах душевної боротьби“ знова навернулася до Христа й до Його Церкви. Читачі „Ниви“ певно знають, кого я тут маю на думці; атже сю „прилюдну сповідь: „чому я навернувся до християнської віри?“ якраз „Нива“ мала честь і щастя вперше опублікувати. Тим нашим першим конвертитом є др. Володимир Охримович. Отся його „прилюдна сповідь“ вийшла також як окрема брошура. Невелика се книжка (має 48 стр.), та вона для нас має більше значіння, як численні обемисті аполлогії христ. віри. Атже се книжка конвертита, визначного чоловіка в нашій суспільности, де він признає й виказує, що якраз в нехристиянських філософічних системах нема згоди між „вірою а наукою“. Під вірою треба тут розуміти оконечну згоду душі на якийсь погляд на світ, що входить в релігійну область. Шановний автор переходив від одного філософічного світогляду до другого, бо „дух упімнувся за права духа“ (ст. 17.), і будова кожного з тих нехристиянських світоглядів западалася в руїну.

На брошуру дра В. Охримовича написав я вже критику в 5. ч. „Поступу“ з с. р. Не хочу отже тут повторюватися, хиба лиш стільки, скільки необхідно потрібне для заокруглення сеї моєї статті.

В своїм часі (зараз по тому, як д-р Охримович в осени 1920. р. мав прилюдний відчит першої части своєї „прилюдної сповіди“) у в „Впереді“ п. І. І. збивав силу й значіння сього відчиту сим, що — мовляв — др. Охримович не „фаховий учений“, отже... Розуміється, той самий добродій з „Впереду“ збивав би так кожного, хто инакше думає, як він. Алеж правда така, що др. Охримович завдяки своїй невсищущій праці й природного талану опанував великий науко-

вий матеріал, і вміло та зручно ним оперує, хоч він не є „фаховий учений“. Та чи ж то тільки „фахові учені“ можуть пізнати і виказати правду? Атже якраз між „фаховими ученими“ є найбільші різниці що до погляду на життя-буття. Отже сам титул „фаховства“ може бути свідоцтвом хіба лиш на те, що предмет буде опрацьований стисло й вичерпуючо, але се ще не значить, що сей предмет буде представлений правдиво. Др. Охримович не тільки що опанував великий науковий матеріал, але притім виступає яко самостійно думуючий. Вкоротці сказав дуже багато, трафляє властиву суть річі (не тратить слів на марно), а всюди висловлюється зовсім влучно (що навіть для „фаховця“ не легка річ.)

Ми, віруючі Українці, можемо бути цілим серцем вдячні йому за се, що він не завагався явно висповідатися, і „дати сим свідоцтво правді“.

*о. Др. Г. Костельник.*

## Децо про сироти і про наші зглядом них обовязки.

(Реферат, виголошений на заг. зборах Тов. св. Ап. Павла у Львові 1921).

В двох прилюдних відчитях у Львові і в кількох статтях, поміщених в „Ділі“ та в „Українськiм Слові“, старався я ще на весні 1916 р. звернути увагу української суспільности на дуже велику небезпеку, яка нам грозить через неминучу, просто катастрофальну депопуляцію і дегенерацію, як що не доложимо всіх сил, щоби ратувати молоді покоління, нашу дітвору.

Справа була аж надто ясна, що молоденький щойно розвиваючийся організм не годен буде видержати довготривалого лихого відживлювання, браку одежі і зимовання по землянках (а по містах в неопалених сутеринах, в яких на стінах через цілу зиму був лід), отже всі слабші одиниці мусять вигинути, а сильніші, які перебудуть навіть таку пробу, вийдуть з неї фізичними каліками.

В тій ціли радив я заснування у Львові „Українського Краєвого Товариства охорони дітей і опіки над молодіжю“ в пересвідчення, що воно сітю своїх філій обійме протягом року весь край і бодай в половині запобігне грізній небезпеці.

Перший мій поклик остав без успіху, тому я поновив його на весні 1917 р. і тоді доперва повстало згадане Товариство, однак, на жаль, брак сил до праці на сім полі, чи може недоцінювання ваги справи було причиною, що воно не розширилося по цілім краю і не розвинуло потрібної роботи, а відтак події 1918 р., спинили майже всюди його ді-

яльність. Одна тільки львівська філія перетревала всі політичні бурі і сповнює до нині бодай через удержування Поградні для матерей дуже важне завдання в місті Львові.

Тимчасом доля нашої дівтори пішла природною дорогою: смертність дітей з передвоєнного стану, який виносив 4%—7% підскочила на 30%, в тих околицях, де були пошести, на 70%, а на Гуцульщині дійшла навіть до 100%; а що пошести лютували майже по цілій Східній Галичині, то можна прийняти, що більша половина наших дітей вимерла.

Коли до сего додамо ті несчислимі жертви муштин, що упали на війні, жінок, що погинули дома від пошестних недуг і поневірки, жертви Талергофу, Гмінду, Вольфсбергу, Ст. Міхаель, а в останніх двох літах Бригідок, Вадовиць, Домб'я, Вісніча, Стшалкового і других таборів, то марево депопуляції стане перед нами в повній грозі, яка прошибає душу! Сеж прецінь для нації смертний удар, а найнебезпечніший він тим, що вимірений також проти молодого покоління. І дивна річ, суспільність наша або не бачить того всего, або не розуміє, або може так отупіла під злиднями 7-літної війни, що се не робить на ній вражіння. Що правда, то і на рідних матерях вже не робить смерть їх дітей давнішого вражіння; одна з них сказала мені торік: „вже мені тепер, прошу Отця, троха легше від часу, як третє поховала (протягом двох літ), бо з останними двома якось скорше собі дам раду“.

Друга часть дітей, більше відпорного організму, яка мимо всіх злиднів лишилася при життю, виказує з правила рахітіс, скрофульозу, туберкульозу легких, а навіть сифіліс, так, що в найліпшій разі 20% дітей є сьогодні зовсім здорових. Якеж буде нове покоління з такого матеріалу? Чи треба є ще доказів страшної дегенерації?

Так представляється фізичний стан наших дітей по 7 літах війни. Не менше сумний є їх стан моральний. Довголітна неприсутність батька в родині, перебування матері з конечности цілий день поза домом, щоби роздобути середники до життя, і брак школи, зложилися на те, що діти оставали по кілька літ з ряду виключно під впливом улици, тому і не дивота, що воєнний дух часу, який не числиться з ніякою етикою, здеморалізовав до тла молоді серця, довів їх до стану здичіння, так що случаї молодечих проступків, які давніше належали в криміналістиці до виїмків, є тепер на порядку деннім. Крадежі із вломами допускаються сьогодні вже діти 9—12 літні! Незавидна буде праця школи над таким матеріалом і бідна ся суспільність, яка має будувати свою будучину на того рода фундаменті.

Для заокруглення образу додати би хіба ще дуже численні перетягання наших дітей на латинський обряд і сей факт, що многи українські матері віддавали добровільно ізза

нужди свої діти до польських закладів на виховання, або таки дарували чужим людям, а тоді зрозуміємо, що рівночасно, коли провідники думають тільки про дах народної хати, її основи до крайности zagrożені. Найбільший народний скарб, наші діти гинуть масово і пропадають безповоротно для свого народа, а суспільність мовчить, не кричить голосом розпуки, не береться сама до ратовання і не кличе поміч до чужих народів. Сеж страшна дійсність! Стан фактичний є отже такий, що число населення зменшується у нас близько на половину, а те, що остане, буде в переважній частині фізично і морально здегенероване. А прецінь ніхто не заперечить, що стільки буде України, скільки Українців і що на фізичних і моральних каліках не збудуємо вітчизни, — для того ратовання людського матеріялу перед дальшим занепадом повинно би стати для всіх народним імперативом, цілу суспільність повинна перейти дроз переляку, збудити її і відкрити очі на страшну дійсність, а ще страшнішу будучину та спонукати до форсованої праці над молодим поколінням. Уратовані для життя і добре виховані діти стануть доперва пригідним матеріялом для всіх народних потреб, для того в сій праці є заінтересовані всі галузи державного організму.

Ся праця була у нас дотепер лишена приватній ініціативі поодиноких осіб згл. Комітетів. Де найшла ся особа запобіглива і оборотна, там зроблено дещо в сій напрямі, але ті успіхи є тільки льокальні і надто малі в порівнянні з потребами цілого краю.

Маємо в краю три Українські Епархіяльні Комітети опіки над воєнними сиротами; кождий з них удержує по кілька або навіть кільканайцять захистів в Епархії для воєнних сиріт, та всі они разом уратують несповна 2000 сиріт, між тим, коли після приближних обчислень такої опіки потребує около 100.000 дітей. Треба би отже працю так поширити на цілий край, щоб обняти нею кожду громаду і кождий присілок, щоби кожда українська дитина від хвилі приходу на світ принайменше до 14 року життя була в нашій евіденції, щоби ми знали, хто і в яким дусі її виховує, чи і до якої ходить школи, та до чого вона приспособлюється.

Як довго не буде у нас свого державного апарату, який би з гори давав почин до акції в сій напрямі, треба сю роботу оперти на існуючих вже Товариствах і Комітетах, тільки спонукати деяких до відновлення діяльности, а всіх візвати до дуже інтензивної праці.

В першій лінії маю на гадці „Українське Краєве Товариство охорони дітей і опіки над молодістю“, яке повинно дуже енергічно взятися до zorganizовання по всіх судових повітах своїх філій.

Діти до 3-го року життя мусять найтися під опікою Порадні для матерей, а для дітей від 3—6 літ треба отво-

рити скрізь захоронки. Для круглих сиріт, півсиріт і неправесних дітей, яких матері не в силі виховувати, як також для дітей, занедбаних родичами, треба оснóвувати окремі захисти. Сі захисти не мусять бути дуже вибагливі.

В остаточнім разі, коли в даних обставинах годі щось більшого зробити, особливо по маленьких містах і селах, то треба отворити захист в дуже примітивній формі, а се: церков або громада повинна постаратись о хату, наняти оборотну жєнщину до домашнього заряду і помістити там сироти. Жертви, збирані на сю ціль в церкві і по хатах, а також поміч Єпархіяльного Комітету, забезпечать цілком певно удержання для тих дітей. Можна би також вишукувати бездітні подружжя і під їх опікою приміщувати бездомні діти.

Впрочім подробиці дотично способу і форми таких захистів не входять в обєм нинішнього мого короткого реферату. Збираючи коротко все вище сказане, бачимо, що маємо в краю під сю пору около 100.000 українських дрібних дітей, які є здані на ласку прилюдної добродійности; є між ними круглі сироти, пів-сироти, і такі діти, яких рідня не може ізза нужди виховати. Хто займеться тими дїтьми, до того будуть вони належали: або зробить се церков через своїх представників — духовних і світських і тоді виховає собі 100.000 фалянгу добрих християн, — або займуться ними вороги церкви і Бога, а тоді наша суспільність дістане 100.000 нових подвижників невірства.

Чи наше духовенство здає собі з того справу, яка страшна тяжить на нїм і в сїм згляді відвїчальність? Чи ми священники розуміємо се, що Христос зажадає колїсь від нас рахунку, як ми сповнили сєй обовязок? Він-жеж дає в наші руки 100.000 душ малої дїтвори і каже до нас: „Виховайте їх для Мене і для Моєї справи на землі“. Сєй поклик Христа повинні ми, Його слуги, відчути і подбати, щоби на области нашого душпастирства не пропала для Бога ані одна українська дитина. З сєї причини повинен кождий священник занятися дуже ревно організуванням опіки над сиротами і взагалі занедбанними українськими дїтьми в тїм глибокім передсвідченню, що сїм способом сповнює свій обовязок і зглядом Бога і зглядом рідного народа.

Гарний примір дають нам і в сїм згляді всі три наші галицькі архієреї; їх ініціативі, заходам і матеріяльним пожертвованням треба завдячити у великій мірі ті успіхи, які осягнула дотепер акція ратования сиріт.

Се — про наш обовязок зглядом українських дітей взагалі.

Та при сїй нагоді нехай мені буде вільно пригадати нашому духовенству ще один спеціальний обовязок, який тяжить на ньому, а се обовязок зглядом сиріт по священниках. На сю тему треба би властиво виготовити окремі реферат та порушити при тїм багато болючих

справ, які — думаю — кождий з нас відчуває, а тільки ізза браку станової організації немає в нас однакового у всіх питаннях поступовання. Скажу лише коротко, що наше духовенство посуває свою жертволюбивість для загальних цілей аж до альтруїзму, а у своїх власних станових питаннях проявляє дивну якусь апатію, а радше повну обоятність. Нехай появиться з якої небудь сторони поклик до збирання жертв, підправлений патріотичними фразами і кількома дешевими компліментами для „нашого жертволюбивого духовенства“ — а вже кождий священик вважає своїм обовязком дати не тільки від себе жертву, але викликає знакомих і заохочує до складання жертв своїх парохіян. В чії руки ідуть ці гроші, хто буде ними орудувати, на які цілі їх оберне — може навіть проти нас самих і тої справи, якій ми служимо — про се ніхто не питає. Переважно завдяки такій альтруїстичній жертволюбивості нашого духовенства повстали майже всі наші інституції, всілякі фонди і преса; а коли вже дотична ціль осягнена, тоді її керманічі іншої співають, ми тоді є вже „попи“, яких не треба допускати до голосу і впливу, щоби не вносили „клирикального духа“. Мурин зробив своє, може забиратися!

А тимчасом про свої власні справи зовсім не дбаємо. Вправді всі стани мають свої організації, в послілному часі навіть каменичні сторожі згуртувалися в одно тіло, щоби боронити своїх прав, але ми — українське духовенство — найкраща і найідейніша частина нашого народа, — ще по нинішній день не створили своєї організації і своєї преси, яка була би висловом наших поглядів і домагань у всіх питаннях народнього життя. Що більше — ми не дбаємо навіть про своїх найблисших, бо наші вдовиці і сироти посвящениках здані на поталу судьби, на голод і поневірку. Такі факти, як н. пр. сі, що донька колишнього визначного діяча, б. пароха в Городку, бл. п. о. Трещаківського, одного з оснувателів львівського „Народного Дому“, сидить нині жебрачкою під каменицею ч. 65 при вул. Шептицьких, — що донька бл. п. Данила Танякевича, звісного діяча-ідеаліста, (якому наші вдовиці і сироти завдячували вироблення дару з ласки) витягає також руку за милостинею, — що 12-літний синок покійного о. Василика, пароха в Гозієві, спосібна і добра дитина, був до минулої осени пастухом на селі — і многі інші болючі факти — все те повинно кождого з нас палити соромом та спонукати до опам'ятання і застанови, щоби ми вже раз зробили щось також для наших вдовиць і сиріт. Такий стан не сміє вже довше тривати, бо се не тільки легкодушність, але й несовісність з нашої сторони женитися, брати на себе тяжкі родинні обовязки, а не подбати бодай про мале яке забезпечення своєї рідні!

Як жеж взятися до сего? Очевидно я не маю претен-

сії до того, щоби піддати щось особливого, а тим менше в подробицях викінченого, але — думаю — що основою і початком такої інституції, яка з часом повинна значно розвинутися — мусить бути негайне закупно відповідної реальності у Львові, де могли би найти приміщення покищо бодай найбільше потребууючі вдовиці і сироти по священниках. На мою гадку треба на се 6—10 мільонів. Сума велика — але можна її зібрати і то в недовгій часі. Чи наше духовенство, яке давало до тепер такі великі жертви на всілякі цілі, не мало би дати в троє, четверо більше для себе самого? Якби кождий священник зложив після своєї спромоги, хто 1000, а хто 2000, 5000, 10.000 і 100.000 М, то вже буде більша половина потрібного фонду, а решту треба збирати при кожній нагоді. В двох-трьох місяцях все може бути готове. Тільки всі, щиро, щедро і скоро, а Бог допоможе. Під формальним оглядом вношу, щоби сю справу положить на серце Виділови Тов. св. Апостола Павла; нехай обдумає її і викінчить в подробицях, та видасть відповідний поклик до всего українського духовенства. — *о. В. Лициняк.*

*Від Редакції:* Виділ тва Ап. Павла вже видав такий поклик, і розіслав його. Деякі лепти вже наспіли до касієра Виділу. В сих днях, як зачуваємо, духовенство зібране в Перемишлі зложило 120.000 мп. на сю ціль. Ходить о се, щоби потрібні гроші зібрано скоро. Гроші треба висилати на руки о. Івана Бучка, секретаря Виділу тва Ап. Павла, Львів, ул. Петра Скарги ч. 2 А.

О. д-р Д. Дорожинський.

## О процесях

після нового Кодексу права канонічного.

(4. Дальше).

Коли сторони або їх заступники не були присутні при переслуханню свідків, то може судія сейчас по переслуханню своїм рішенням проголосити зізнання свідків; може також, если уважає за вказане, відложити се аж до закінчення цілого доказового поступованя (1782).

Кождий свідок має право жадати звороту видатків, які поніс по причині подорожи і удержаня в місци суду, як також відповідного відшкодованя за перерву свого занятя або діла. Висоту тих видатків і відшкодованя має означити судія по вислуханню сторін, свідків і, если потреба, знатоків (1787).

При оціненню зізнань свідків повинен судія уважати 1) на становище особи, її чесність і чи свідок займає яке достоїнство; 2) чи зізнає з власного знаня, особливо чи видів своїми очима або чув власним слухом (свідок *de visu et*

auditu), чи з легковірности, поголоски або з оповідання других; 3) чи свідок в своїх зізнаннях єсть рішучий і певний, чи змінний, непевний або нерішучий; 4) чи свідок має єще других свідків, чи може єсть він самотнім (1789).

Если свідки не годять ся з собою, то має судія звернути увагу на се, чи они прямо собі суперечать або чи лиш ріжняться ся і себе взаємно доповняють (1790).

Зізнанє одного свідка не дає повної достовірности (*unius testis depositio plenam fidem non facit*), хиба що єсть се свідок, котрий здає справу з урядових своїх дійств (*testis qualificatus*). Если дві або три особи, непідозрілі, з безпосередного спостереження, рішучо і згідно свідчать під присягою перед судом о якійсь річі або предметі, то має ся уважати за достаточний доказ, хиба би судія в якійсь справі задля дуже великої єї важности або задля вказівок, котрі допускають якійсь сумнів о правді, уважав повнійший доказ за конечний (1791).

## 2. Добромніє знатоків (1792—1805).

Помочи знатоків належить завсігди ужити, коли лиш право або судія сего жадають, щоби якійсь факт ствердити або природу річі розпізнати. Вибір або означенє знатоків належить до судії; в справах чисто приватних може судія зділати се на предложенє обох сторін або одної сторони за згодою другої; в справах же, що відносять ся до добра публичного, по вислуханю промотора справедливости або оборонця звязи. Полишає ся розумному осуду судії назначити одного або більше знатоків після природи справи і трудности річі, если вже сам закон не означає числа знатоків. При рівних обставинах належить на знатоків покликати тих, котрих власть приналежної зверхности узнала за спосібних (1795).

Крім фахового знаня мають знатоки посідати свойства свідків; все, що сказано о неспосібности, підозрелости, заприсяженю і т. д. свідків, відносить ся також до знатоків. На поодинокі точки, котрі поставить судія, мають знатоки річ розслідувати і предложити своє добромніє в означенім часі, в противнім случаю обовязані до відшкодованя.

Добромніє можуть предложити писемно або устно; если устно, то нотар має сейчас списати а знатоки підписати. Знатока, особливо коли тойже предложив свою гадку на письмі, може судія візвати до поясненя, а если би оказалась потреба, до доповненя. Знатоки повинні ясно вказати, якою дорогою і яким способом поступали в виявненю уділеного їм порученя і на яких доказах основує ся їх гадка (1801).

Знатоки мають своє справозданє виготовити кожний окремо, хиба би, без супротивленя закону, судія велів предложити лиш одно справозданє, підписанє знатоками а в тим

случаю мають бути старанно зазначені ріжницї гадок, если би які були. Если знатоки межи собою незгідні, вільно судїї або запитати о гадку лучшого якого знатока о добромнїю перших знатоків або ужити зовсім нових знатоків (1802, 1803).

Судїя повинен добре розважити не лиш виводи знатоків, хотьби згідні, но також прочі обставини справи. А коли приступить до рішення, повинен виразно зазначити, на основї яких доказів прийняв або відкинув добромнїє знатоків (1804). Видатки і винагородження знатоків повинен судїя оцінити по справедливости, маючи перед очима прийнятий звичай кожного місця (1805).

### 3. Судове огляненє (1806—1811).

Если судїя вважає за конечне оглянути місце спору або саму спірну річ, то має се порішити декретом, в котрім, по вислуханю сторін, зазначить все, що при тїм має ся зділати. Огляненє може перевести судїя або сам або через аудитора або відпорученого судїю. При тїм можна ужити помочи знатоків, котрі по можності мають ся держати відповідних канонїчних приписів. Если судїя побоює ся сварнї або заворушення, може заборонити, щоби сторони або їх адвокати були присутні при судовім огляненю. Свідків, вїзваних з уряду або на предложене сторін, може переслухати на місци судового огляненя, если вважає се за вказане до переведеня повного дїказу або усуненя сумнівів, задля котрих огляненє зістало порішене. Присутний нотар має в протоколї точно зазначити день і годину, коли огляненє відбуло ся, котрі особи були при тїм присутні, що обговорювано, зділано або судїєю зістало рішене. Протоколи переведеного огляненя має підписати судїя і нотар.

### 4. Доказ документами (1812—1824).

В кождім процесї допускає ся доказ документами чи то публичними, чи приватними.

Найважнїйшими церковно-публичними документами суть :

1. акта Папів, римської Курїї і Ординарїїв, виготовленї в сповнюваню урядів тихже в автентичнїй формї;
2. грамоти, виданї церковними нотарями;
3. церковні судові акта;
4. вписи в урядовї книги крещеня, миропомазаня, вїнчаня, смерти, рукоположеня або зложеня монаших обїтів, котрі находять ся в регїстратурї Курїї, парохїї або монашого Чину, як також через Ординарїїв, парохів або церковних нотарів виданї витяги або автентичні відписи.

Публично-горожаньскими документами суть ті, котрі після законів місця яко такі вважають ся.

Листи, контракти, завїщаня і инші письма, вигото-

влені приватними особами, зачисляють ся до приватних документів.

Публичні документа, так церковні як горожанські, уважають ся автентичними, поки їх неправдивість наглядно не доказана. В тім, що в них прямо і головно (*directe et principaliter*) утверджує ся, мають они повну силу доказу. Приватній же документа, котрих правдивість противна сторона признала або судія узнав, доказують против автора або підписаного, если відносять ся до справи їх процесу, як позасудейске признанє; против чужих однак не мають самі собою ніякої сили доказу.

### 5. Припущенє права (1825—1828).

Припущенє єсть правдоподібна здогадка непевної річі (*rei incertae probabilis coniectura*) і єсть або права (*praesumptio iuris*) або чоловіка (*pr. hominis*) після того, чи установаляє її закон, чи судія. Припущенє права може бути або права поєдинчо (*iuris simpliciter*) або права і о праві (*iuris et de iure*). Против першого допускає ся доказ прямий і непрямий; против другого лиш непрямий, т. є. против факту, котрий єсть основою припущеня.

Сторона, котра має за собою припущенє права, єсть вільна від тягару доказу, що спадає на сторону противну; а если та доказу не переведе, то вирок мусить бути виданий в користь тої сторони, за котрою промовляє припущенє.

Судія не повинен допускати припущеня, котре не постановляє ся правом, хіба з певного і означеного факту, що стоїть в прямій звязи з предметом спору.

### 6. Заприсяженє сторін (1829—1836).

Если доказ єсть лиш половичний а нема вже ніяких інших средств доказових, то може судія зарядити або допустити для доповнення приведених доказів присягу і така присяга називає ся доповняючою (*iuramentum suppletorium*). Присяга ся має місце особливо тогди, коли світський або релігійний стан якоїсь особи не дасть ся иншим способом розслідити. Судія однак не може допустити такої присяги в справах карних, як також в таких процесах спірних, в котрих ходить о право або річі великої вартости, о факт великого значіння або о право, згл. річ або факт не тої особи, котрій присяга мала би ся наложити.

Доповняюча присяга накладає ся звичайно на ту сторону, котра має за собою лучші докази; може она бути наложена на жадане другої сторони, згл. промотора справедливости, оборонця звязи або також з уряду.

Сторона, котрій накладає ся доповняюча присяга в справах, що не відносять ся до єї світського або релігій-

ного стану, може з справедливої причини її відмовити або перенести на суперника. Єсть річю судії оцінити, чи відмова єсть оправдана або чи має ся уважати за признане. Присягу доповняючу одної сторони може друга сторона оспорювати (1829—1831).

Если правом єсть узнане відшкодоване, но скількість шкоди не дасть на певно оцінити, то може судія стороні, котра потерпіла шкоду, наложити присягу т. зв. оцінюючу (*iuramentum aestimatorium*), то значить, може жадати, щоби сторона, котра понесла шкоду, під святостію присяги подала забрані їй або нарочно знищені річі, їх ціну і вартість (1832, 1833).

Не лиш перед початком процесу можуть сторони згодити ся, щоби їх справа спору рішила ся через зложене присяги котрої небудь сторони, но також пізнійше в кожній хвилі і в кождім стані процесу може одна сторона за одобрением судії наложити другій присягу під услівем, що справа головна або побічна буде через зложене присяги порішена. Така присяга називає ся рішаючою (*iuramentum decisorium*). Через зложене присяги кінчить ся ціла справа спору по мысли формули присяги. Если присяга зістала перенесена на суперника, то має тойже її зложити, инакше справа єго програна; если же сторона відмовила присягу, но на противника не перенесла, то до судії належить оцінити, чи відмова єсть оправдана або чи має ся уважати за признане (1834, 1836).

### XI. Справи межиметні (1837—1841).

Справа межиметна (*causa incidens*) єсть тогди, коли по начатім, по крайній мірі через візване, процесі одна з сторін або промотор справедливости або оборонець звязи піднесуть якесь питане, котре в правді в позиві або жалобі виразно не находить ся, но з справою процесу стоїть в так тісній звязи, що мусить бути полагоджене перед головним питанем.

Справа межиметна предкладає ся або устно або на письмі по вказаню звязи межи нею а головною справою і при захованю по можности приписів внесеня позиву або жалоби. Судія має потім по вислуханю сторін, згл. промотора справедливости або оборонця звязи розслідити, чи предложене питане не єсть пусте і чи не зміряє лиш до проволоки головного питання, або чи справді стоїть оно в такій звязи з головним питанем, що мусить бути перед ним рішене. Если так річ має ся, то має подане або жадане допустити; если же ні, відкинути. Так само полишено оціненю судії, чи хоче межиметне питане з огляду на важність і якість річи порішити через судове поступоване, чи лиш своїм декретом.

(Дальше буде).

## „Реформний рух“ в хорватській Церкві.

Всі Хорвати католики — майже всі римо-католики, бо греко-католиків є лиш кільканайцять тисяч.

По розвалі Австро-угорської монархії в 1918. р. виступили на волю „підземні“ національні та політичні течії у всіх краях на території б. держави Габсбургів, а разом з тими течіями тут і там виступили на яву також „реформні“ церковно-релігійні стремління деяких кругів чи тільки одиниць. Найсильніший такий рух виявився в Чехах, а про нього наші читачі достаточо поінформовані то з газет, то з статті, яку на сю тему опублікувала „Нива“ минушого року (ч. 5—6). Хочу сею статтею бодай вкоротці поінформувати читачів „Ниви“ про „реформний рух“ в хорватській Церкві.

Роблю се на підставі статті „Hrvatski „reformni pokret“, що появилася в „Bogoslovn-ім Vestnik-u“ в ч. 1. з 1920—1921. р. (виходить в Люблянї).

\*

Між хорватським духовенством реформний рух зачався в 1919. р. Але щойно 10. II. 1920. р. на зборах в Загребі зорганізувався виділ (odbor) „для реформного руху між хорватським духовенством“. Попередила сі збори брошура о. д-ра J. Senkić-a під заголовком „Сучасні домагання католицького низшого клира держави SHS“ (себто: Сербів, Хорватів, Словінців). По жовтій окладинці сеї брошури хорватські газети прозвали приклонників сеї брошури „жовтий клир“. Ще перед сею брошурою, а іменно в червні 1919. р. вийшов часопис „Reforma“ яко „рєвія для церковно політичних та станових питань католицького низшого клира і католицької Церкви в королівстві SHS“. Збірна енцикліка югословянського єпископату з 18. липня 1919. заборонила видавати та читати „Reform-u“. Ії редактором був д-р Senkić, котрий з кінцем літа заявив в „Katoličk-ім List-i“, що виступив з редакції „Reform-i“. Між тим видав він два нові випуски „Nov-oї Reform-i“ в попереднім дусі. Загребський архієпископ, д-р Bauer, 1. X. 1919. осудив новий часопис. Алеж того самого дня „реформні“ священники рішили в Загребі, щоби реформний рух продовжати. Проводирем руху тепер став бувший хорв. посол, St. Zagoras, парох в містечку Корпівіса.

Його уповажено, щоби зладив меморандум для архієпископа, що він зробив, і зібрав 85 підписів. На місце осудженої „Nov-oї Reform-i“ став він видавати „Preporod“ (Відродження), підписуючись отверто яко редактор. Ціле стремління після інтенції його подвижників мало провестися на „легальній основі“.

Згаданий меморандум (видрукований в 1. ч. „Preporod-a“) обіймав нову формуляцію резолюцій, повзятих вже 10. II. 1919. р. А іменно жадав він: 1) Злуки всіх християнських церков; 2) самостійної церковної провінції з примасом на чолі; 3) церковної автономії після демократичних засад, однак характер монархістично-гієрархічний має бути захований; 4) живої народної мови у всіх Богослуженнях; 5) факультативного відчитування церковного правила; 6) реформи богословських студій; 7) знесення обовязкового celibату; 8) упорядкування душпастирських платень при помочи фонда, який був би зібраний через продаж єпископських, капітулярних та більших парохіальних і церковних посіlostей. В 4. точці замітний поступ; ся резолюція первісно (з 10. II. 1919.) домагалася старословянської мови в транскрипції кирилицею.

Проводирі „жовтого клиру“ навязали живі зносини з сербським (православним) духовенством в надії, що через „реформний рух“ удасться злучити сербську та чеську церков. Д-р Senkić в часописі „Српска Црква“ (Сараєво 1920.) подрібно й без церемонії описав реформний рух між хорват. духовенством. Не завагався навіть висказати, що велика більшість католицького духовенства не читає щодня церк. правила та не придержує celibату. Твердить тут, що вигляди на успіх

по „легальній дорозі“ дуже слабій, тому радить „*via facti*“ перевести реформу.

Архієпископ д-р Вауер 4. II. 1920. поїхав до Риму, щоби одержати директиви від св. Отця що до „реформного руху“. Дістав відповідь, що навіть мови не може бути о 3, 4, 5 та 7. резолюції хорват. „жовтого клиру“.

Реформісти 14. III. передали згадуваний *memorandum* французькому кард. Dubois-ови (який тоді був в Югославії), щоб він її представив Римови.

Між тим одні від реформістів відступили, а другі зачали переводити реформу *via facti*. Декотрі поженилися так, що до 1921. р. було суспендованих 7 священників: Zagorac, dr. Vidušić, Cerjak, Andres, Haberstock, Lajtnan, Carić. З тих є двох катехитів середніх шкіл, двох парохів, двох сотрудників, оден професор музики. (Мова тут тільки о реформістах в загребській архієпархії).

Ще дальше посунулися деякі дальматинські екс-францішкани, котрі просто *via facti* заснували „на род дну хорватську церкву“ (годібну до чеської) На перше місце ту вибилися: В. Milošević, Dragičević, Ivelić. „Реформісти“ спершу не хотіли пристати до тих з „народної церкви“.

Також декотрі капуцини пристали до „реформного руху“. Так в монастирі при Фіумі (Rjeka) апостазувало 5 (або й більше) капуцинів. Та цілий сей рух ані здалека не так поширений в Югославії, як на Чехах, хоч і там, як вже з сього короткого представлення видно, для Христової Церкви не дуже погідні дні. З новіших хорватських церковних публікацій видно, що „реформний рух“ там вже притихає. Церков Христова перебула не такі потрясення, перебуде й сі.

о. Д-р Г. К.

о. Др. Теодозій Галущинський ЧСВВ.

## Значінне св. письма в проповідництві.

(2. Дальше.)

Попри трех великих пророків рівно цінними взорами духовної красномовности є бесіди т. з. малих пророків. Малі вони, та не духом а обємом полишених письм. Кождий з них має в собі щось оригінального, кождий визначний в своїому роді.

Осія „*commaticus est et quasi per sententias loquens*“ — так оцінює його св. Еронім.<sup>1)</sup> Через се бесіди його є сильно вражаючі, але zarazом тяжкі до зрозуміння. Треба признати, що ледви котрий з пророків є так неясний як Осія.<sup>2)</sup> З винятком гл. I. і III. прочі всі бесіди є писані в формі поезії. Еwald уважає його за визначного поета і ставить на рівні з Йовом.<sup>3)</sup> Загалом бесіди Осії є дуже оригінальні, головно в уживанню поетичних фігур та образів.

Ось кілька примірів:

„Затрубь рогом у Гаваа, трубою у Рамі; закликнь в Бет-Авені: позад тебе (ворог) Веняміне!

<sup>1)</sup> Praefatio in 12 Prophetas M. 38.105.

<sup>2)</sup> R. Cornely, Introductio II. 2. p. 533.

<sup>3)</sup> Die Propheten des alten Bundes 1967. I. ст. 178.

Ефраїм стане пустинею в день кари, поколінням Ізраїлевим — се я сповістив. Юдина старшина похожа на тих, що пересувають межі, виллю на них гнів мій, як воду. Соромом покрийть Ефраїма, побитого судом, він бо забажав ходити за марнотами. Як міль поточу Єфраїма, буду червом юдиною домови". (V, 8—12).

Ще гарнійші метафори і образи маємо в слідуючій бесіді:

"В злиднях своїх будуть вони з досвітку шукати мене й говорити: Ой вервімося до Господа, він бо вдарив, та він і загоїть, він поранив і сам рани перевяже. У два дні нас оживить, третього дня на ноги поставить і жити будемо перед лицем у нього. Ми спізнаємо його; будемо старатися (щораз лучше) пізнавати Господа. Він явить-ся ранною росою і прийде до нас, мов той пізний дощ, що скроплює землю.

Та що я учиню тобі Єфраїме? що вчиню тобі Юдо? Таж ваша любов мов та мрака порання, мов роса, що скоро зникає! Тимто я побивав їх через пророків, картин їх словами з уст моїх і мій суд блестів наче світло". (VI, 1—5).

Караючи ідолопоклонство, так промовляє до провідників, що звели нарід:

"Зате вони позникають, наче мрака в ранці, наче роса скоро улітаюча, як полова, що її вітер з току розвіває, так, як дим із комина.

Ні! Я Господь Бог твій з часів землі єгипетської і ніяк тобі знати иншого Бога крім мене, і нема Спасителя, окрім мене... Зате стануся я їм львом, що чатує при дорозі. Нападати буду їх як медведиця, що забрано її діти; як лвиця роздирати і виїдати місце, де серце їх бється; дикі звірі роздирати їх будуть.

Ти самий Ізраїлю погубив себе, бо тільки в мені опора твоя..." (XIII, 3—9).

Мало котрий з пророків представив так наглядно моральний та релігійний упадок ізраїльського народу, zarazom однак ревниво напояв до поправи вказуючи на вірність Божу в обітницях даних домови Давидовому. І сей контраст між негодованням задля злочинів, а представленням батьківської любови Бога до синів Якова до найбільше оригінальних а zarazom і найгарнійших прикмет бесід пророка Осії.

За пановання царя Узїї з початком 8. ст. жив і ділав пророк Йоїль, другий з ряду менших пророків. Кождий стих його пророцтв вказує, що був мистцем слова. Його бесіда чиста, сильна, жива, і ясна, можна сказати під кождим зглядом клясична. На ньому взорувалися пізнійші пророки і часть наслідували його.

З поміж його бесід як взір красномовности заслугує на увагу опис нападу саранчі. До сього образу долучує пориваючий прямо зазив до покаяння.

"Затрубить в Сїйоні; вдаряйте на тривогу на святій горі моїй. Не-хай стрепенеться все, що живе на землі, бо надходить день Господень, він вже близько. Той день темний та мрачний, день хмарний і смутний. Мов у ранці зоря розсипається нарід скрізь по горах; безліч його, нарід сильний, якого не бувало з давних віків, тай не буде через довгі роди. Поперед його — пожераючий огонь, а позад його — палаюче подумя. Поперед його земля, неначе сад едемський, а позад його пустиня нага і нікому ратунку від нього.

З виду вони як ті коні дужі, а летять як їзди. Скачуть по верхах гір з гуком, наче від возів, з тріскотом огня, що солону пожерає. Се нарід потужний, все готовий до бою.

Побачуть його люди й затремтять — у всіх обличча побліднуть. Бігом біжать вони, бо сильні, вилізають на мури, бо се воїни хоробрі; кожний прямує своєю дорогою, з дороги не зверне. Один другого не тисне, всякий пильнує свого місця, а впаде хто на спину, так і се не шкодить. Втискаються до міста, вилізають на мури, вломляються до вікна, мов ті розбишаки. Перед ними здається дрожить земля, хитається небо, сонце й місяць меркнуть, а світло зір гасне.

А Господь загремить перед своїм військом голосом великим. Бо се його — ота безліч війська. Се його волю сповняє отой могучий, бо то великий і страшний день Господень. — Хто видержить його?

Та тепер ще говорить Господь:

Оберніться до мене всім серцем в пості і в плачу і у жалі. Роздирайте серця ваші а не одежі й наверніться до Господа Бога вашого, бо він благий і милосердний, доготерпеливий і повний любови тай боліє над нещастям. Хто знає, чи не пожалує вас та не дасть своє благословення на хлібні та ливні приноси Господеви Богу нашому.

Тож затрубить трубою на Сійоні, проголосить піст, оповістять збори. Зберіть нарід, скличте збори, позбирайте старців, діти й немовлята при грудех. Нехай жених вийде зі своєї світлиці а молода зі своєї кімнати. Між притвором а жертівником най заплачуть священники слуги Божі і промовлять: „Пожалься Господи люду твого, не подай насліддя твого на поругу, щоб невірні з його не насміялися. Пощо невірні говорити муть між собою: Де їх Бог?“

А тоді пожалує Господь землю свою і пощадить свій нарід“. (II. 1—18).

В тій бесіді опис нападу саранчі є в повнім значінню прегарний... Слухач майже бачить, як безчисленна тьма їх наче упорядковане військо находить на нещасну землю та зі жахом і розпукою глядить на знищення, яке наносять. Се тим більше вражає, що напад саранчі є рівночасно збільшенням наїзду ворогів. З того можемо заключати, як поришавчий був зазив до покаяння. Вказавши на страшне нещастя, цілковите знищення і погрозу справедливої Божої кары, завзиває всіх без винятку до щироого окаяння. Кличе, намовляє старців і женихів, а на кінець і священників, котрим каже між двором а жертівником ридати і так благи милосердія Божого,<sup>1)</sup>

А м о с, пастир овець з Текуї близь Єрусалима, належить до малого числа тих пророків, що послав їх Бог до десяти поколінь ізраїльських відірваних від юдського царства.<sup>2)</sup> Покоління ті не мали теократичної династії, скорше відчужилися від мойсейового закону і більше підлягали поганським впливам як юдське царство. Зате скорше постигло їх цілковите знищення й вони вже не двинулися більше.

Амос виступає в часах найбільшого розвіту ізраїльського царства, бо за пановання Єровоама II. (825—784). І якраз тому бесіди Амоса тим сильніше вражають, що се-

<sup>1)</sup> J. Knabenbauer, Com. in Proph. minores I. p. 291.

<sup>2)</sup> R. Cornely, Introductio<sup>2</sup> II. 2. p. 544.

ред найкорисніших на зверх обставин, звіщає цілковитий занепад і знищення.

Не без психологічного моменту пророк, нім ще самим Ізраїлітянам проголосить неминучу кару за їхні тяжкі провини, не поминає ні одного народу, ні одної держави довкруги Ізраїля, язвює найтяжші їх злочини та сповіщує кару Божої справедливості. Если Ізраїлітяни признають слухність такого присуду Божого, а може і в серці тішаться з погібелі ворогів, нехай і самі задрожать, коли почуваяться до подібних провин. Бо если Бог не щадить поган, котрі не мають ні знання Бога ні закона, оскільки менше пощадить вибраний нарід за його невірство та його ще тяжші проступки. І се треба уважати за визначну реторичну прикмету його першої бесіди.<sup>1)</sup>

„За три і чотири проступки Дамаску не відкличу сего, бо ото вони молотили Галаад зелізними возами молотільними. Пішлю огонь на дім Азаїлів і пожере він палати Бенадада. Сокрушу засуви Дамаску, вигублю осадників Бікеат-Авену тай держачого скиптр в Бет-Едені, а весь люд араміський піде в полон у Кір, говорить Господь.

А знова так говорить Господь: За три й чотири провини Газі не відкличу сего. Зате, що вони (вірних моїх) позаймали в неволю, за продати їх Едомови. Я пішлю огонь між мури в Газі, нехай пожере її палати. Повигублюю і осадників Азота й держачого скиптр в Аскалоні тай простягну мою руку проти Екрону й вигине останок Филістимців, говорить Господь Бог...“ (I, 3—8)

Подібно звіщає загибель Тирови, Едомітам, Амонітам, Моавітам, не минає і юдське царство, а нарешті звертається прямо до Ізраїля...

„Так говорить Господь: За три провини Ізраїля і за чотири не відкличу сего. Вони бо продають праведного за гроші, а вбогого і за пару сандалів... У одежі в застав взятій лежать на вколішки при моїх жертівниках, а вино від осуджених своїх пють у домах богів своїх. Вас же вивів я зі землі єгипетської та водив сорок років по пустині, щоб ви посіли аморійську землю. Зі синів ваших вибирав я пророків, а з молодців ваших назореїв. Чи ж не так Ізраїлю? — говорить Господь. А ви назореїв вином поїли, а пророкам наказували кажучи: Не пророкуйте!

Тим то я придавлю вас, як давить віз накладений снопами. — — — Ні лучник не встоїть з луком, ні швидкий в ногах не втече тай їздець на коні не спасе життя свого. Ба й наймушнійший зміж відважних уткати буде того часу без оружжа, як нагий, говорить Господь...“ (II, 6—16).

Амос надто любується в образах та на висказання одної гадки уживає три, чотири і більше різних порівнянь або метафор... Для вияснення, що післанництво пророка до Ізраїля, вже те саме, є великою пересторогою наближаючого суду Божого, таких уживає порівнянь:

„Хіба підуть два в купі, як не згодилися на се? Чи ричати ме лев у лісі, не звітривши добичи? Чи озветься левчук з леговиска свого, поки не піймає? Чи попадеться пташка в сіло на землі, як не наста-

<sup>1)</sup> „Hiscce iquitur de causis magno quodam artificio Amos oracula sua ab extraneorum punitione exorditur“ — J. Knabenbauer, Com. in Proph. min. I, p. 256.

звиться сіла на неї? — — Чи затрубить труба в місті, а люде не злякаються? Чи складається лихо в городі без Божої волі? Тим же, що ні чинить Господь, відкриває він свою тайну слугам своїм пророкам. Лев став ричати й хто не злякається? Господь Бог заговорив, як же пророкам не прокувати?

Покликніть голосно з домів у Азоті й домів у землі єгипетській і скажіть: Зійдіться на гори самарійські тай погляньте на безглуздя і придавлених серед неї. Там не знають справедливости, ...насилуванням і рабунком громадають скарби в свої палати.

Тим то так говорить Господь: От ворог навкруги всієї землі! Він повалить всю силу твою, ограбить палати твої... Як пастух з пащі льва вирве часом ноги, або кусень уха — от стільки хиба втратується зі синів Ізраїлевих...“ (III, 3—12).

Одна та бесіда пророка, як багато дає вона проповідникови оригінальних нових зовсім ідей, образових представлень та прекрасних реторичних форм.

В іншій місци знова пророк звіщає недолю народа убираючи се в форму загального голосіння.

„Почуйте се слово, нім я заплачу над вами, доме Ізраїля! Упадає, — вже більше не стане діва Ізраїлева; Кинута об землю тай нікому буде підвести її! — —

Бо ось говорить Господь. Саваот Вседержитель: По всіх улицах буде плач і по всіх дорогах будуть голосити: Горе, горе! Прихожого хлібороба кликати муть, щоб з ними смутився, а вправних у плакальних піснях, щоб голосили. Тай по всіх виноградниках буде плач, бо се я — перейду через тебе, говорить Господь.“ (V, 1—2 і 16—17.)

Відтак знова наводить прекрасні порівняння...

„Горе тому, хто день Господень бачити хоче! На що він вам — той день Господень? Темрява він а не світло. — Се все одно, що від льва утік би хто, но на медведя наскочив, або прийшовши до дому об стіну оперся рукою, а гадюка його вкусила.“ (V, 18—19).

Як видно образи та порівняння Амоса брані є часто з життя пастирського та рільничого,<sup>1)</sup> що зовсім відповідає його походженню.

Загалом бесіди Амоса належать без сумніву до визначних взорів красномовности, на що вже звернув увагу св. Августиин.<sup>2)</sup> Lowth звістний критик та знаток єврейської поезії також ставить його побіч інших визначних пророків.<sup>3)</sup>

(Дальше буде).

Свящ. Антін Стельмах.

## З метафізики розвою народів.

V. (Конець).

В XV. в. за старанням київського митрополита Ізидора, котрий з многими єпископами східної церкви у Фльоренції 1439 р. підписав унію, Україна лише на короткий час злу-

<sup>1)</sup> Порів. I, 3; II, 13; III, 5. 12; IV, 2. 9; V, 19; VII, 1; IX, 9. 13, 15. Порівняння з природи взяті III, 4.—8; IV, 7. 9; V, 8; VI, 12; IX, 3.

<sup>2)</sup> Doctr. christ. IV, 7. 15. M. 34. 96.

<sup>3)</sup> De sacra poesi Hebr. p. 245.

чила ся з Римом, бо вскорі ся звязь цілком зриваєть ся і вже в XVI. в. треба було знов зїзджатись в Берестю (1595 р.) і висилати у Рим Потія і Терлецького. Але й ту великого щастя не було, бо на Україні правдиву віру зачала підтинати реформація, що прийшла з заходу. Ширились протестантські ідеї, кальвінізм, відтак крайне аріяństwo. В князю Константині Островськім знайшли вже навіть наші антитринітарі свого покровителя. І тому атонський чернець Іван Вишенський, котрий слав на Русь із „святої гори“ славні „послання“ і остерігав укр. нарід перед усякими ересями та накликував до морального життя, жалував ся тоді: „нынї межі Ляхи князи рускіє всѣ поеретичили і христїянства истинныя вѣри отступили и еще на слѣд божїй хулять и ропшуть, иноческій чинъ ругають, посмѣвають, злословлять, лжуть, клеветшуть, судять, мерзять, безчестять и до конца ненавидять — овъ бо зовесь папешникъ, другый же зъ евангелїя вивовзъ-евангеликъ, овъ новохрещенець, другыйй же суботникъ — поеретичѣли вси обительницы Малой Росїи и отъ Бога далече устранишася“.

Козацтво також було католицькій церкві вороже. Воно з Польщею боролось і за православну віру. Великий стратег Хмельницький в умовах мира клав між іншими точку, що унія на Україні зносить ся. Знаний також факт, що великий лорд-протектор британської республіки Олівер Кромвель звернув ся був з листом до Богдана Хмельницького, засилаючи йому свої симпатії, як борцєви проти римського католицизму.

І чи міг би Бог таку націю благословити? Стільки разів в непонятній любові наче сам тягнув до себе, а ми відпекувались і опором ставали. А в останніх часах? Віри у нас не цїнено навіть за її національне становиско, а атеїзм, який у нас має менше підстав, як в котрійнебудь іншій нації, розпаношив ся завдяки безглуздому малпуванню західних екстремів. Ми тому не двигались з неволі, бо самі лізли в неволю безвихідну. Навіть і тоді, як найбільше треба було Божої помочи, се є при будуванню своєї держави (в 1918 р.) в Галичині загальна та ярка демагогія звернулась проти церкви й нашого духовенства. Навіть деякі військові формації, що стояли на фронті, більше занялись атеїстичною пропагандою, як самим фронтом. От кажуть: кого Бог хоче покарати, тому розум відбере. Отже чиж дивне, що сих безумних синів нашого з релігією й церквою так звязаного народу, небавом з руки провидіння ждали так тяжкі упокорення і такі тернисті шляхи? Тому опісля за Збручем українська армія від тифу й фронтів стратила около 40.000 (сорок тисяч мерців) люда, бо долі мечем ні навіть гігантною силою не вибореш, як Бог не допоможе. Якже згадаємо еще звісні ухвали наших учителів в Станиславові 1919 р., котрими рішено викинути науку релігії навіть з на-

родних шкіл, як додамо до цього цілу лінію праці розкладової наших соціальних демократів, то зрозуміємо, що як будування власної держави на таких фундаментах зачалось, воно мусіло завалитись так скоро, як ненадійно й скоро будувати сталось. Ту виразно засвідчив Бог, що даючи народови волю, жадає й святого життя, як його нема, нема й волі й приходить найтяжше поневолення.

Єсть й друга причина, що ми в нашій історії не стрічаємо Господнього благословення а лише кари, а се, що Україна не жила християнським життям і на остороги правдивих її світочів не звертала уваги. Вже з самого почину до Володимира державними чинностями на Руси були війна, грабж, слава, бенкети, видирання дани, та не було належного зрозуміння власної справи. Кілько то сил, енергії й людий пішло на далекі походи на Чорне і Каспійське море, у Малу Азію, за Дунай, на Волгу, під Кавказ, у Персію ітд. задля грабування, жажди пригод і слави, задля руйнування одинокого охоронного валу зі сходу, Хозарії.

Вже по смерті Володимира не було спокою між його синами. Не зважаючи на виразний заповіт Ярослава, хоч в Любечі хрест св. цілували на мир, сини його, відтак внуки й правнуки майже заєдно вели домашні війни, міжусобиці й варварським способом осліпили Василька. Руські князі оден проти другого на підмогу накликали дикі орди степові. Мало котрий з князів дбав про руську землю, а народ наш тяжко страдав. Про сіж сумні часи на Руси свідчить староруський співець: „незгодами та сварами поросла тоді руська земля, а у ворохобнях князів життя людий коротало ся, тоді рідко де по руській землі ратаї (хлібороби) погукували, але часто ворони крякали розділяючи собі трупи, а галки (гайворони) свій говір говорили, збираючись летіти на поживу. Застогнав Київ з туги, а Чернігів з напастий, туга розлягла ся по руській землі — горем вкрила ся руська земля“. Так було через нас самих. А прецінь годі сказати, що ідея любови вітчизни не була тоді знана. Ні; в християнських духовних колах і в літописях, вона дуже гарно присвічує. Та не думаємо, що ніхто нас не спам'ятував. Провідник Яков Мних і сучасний йому преп. Теодозій Печерський строго в посланнях виступали проти сучасних князів і дорікали їм несправедливими і грішними ділами.

Чи міг Бог благословити Україну, як навіть за великого володаря галицького Романа в характері боярства бачимо виразний рис анархізму, що проявлявся нахилом до самоволі, жадобою власти, непокірливістю і віроломством. Галицькі бояри були готові на услуги кождому претендетови або ривалови, який з умів їх відповідно купити. Домашні війни й ворожнечі не притихали. Дві події з того часу кидують дуже ярке світло на тодішні соціально політичні й культурні обставини. Ігоревичі хочаки радикально зломити

боярську опозицію урядили між ними „ніч св. Вартоломея“. 500 знатніших бояр вирізано в різних місцях краю. Ся різня викликала бурю серед боярства й вони зготовили князем незабаром страшну пімсту. Удаючи, що хочять мати правного князя Данила, доставши значну підмогу від угорського короля і волинських князів, піймали Ігоревичів у свої руки й повісили їх 1211 р. Так виглядало наше християнське життя в середних віках.

Опісля, як Україна була під польським гнітом, міру прогрівів нації сповнював крайній моральний занепад навіть і висшого духовенства. І не лише священники але й владика в XVI і XVII. в. вели гуляще життя. Згаданий вже Іван Вишенський, атонський чернець і письменник, котрий в своїх посланяк усім дорікає недостачею віри, панам за розкішне життя кривди й насилу й вступається за тими, що „сь одной мисочки борщъ хлебчуть и сами себѣ панове и слуги суть“, тай соли не мають за що купити, владикам і монахам докоряє задля невідповідного соблазняючого життя. Руські владика (за гроші з ласки польських королів) жили як пани, гнобили підвласних в церковних добрах, держали збройні ватаги людей, нападали своїх сусідів, замінювали монастирі в хуторі, заводили в них псарні до польовання, а церцям казали удержувати псів. З священниками поводили ся гордо, їх вязнили й били. Двигнення релігійного життя не могло тоді вийти з кол духовних. Тому з вдякю згадуємо сучасні брацтва, котрі взялись до відхристиянізування життя.

Відтак за часів Богдана Хмельницького, в добі розбудженої національної свідомости, козацька старшина при всіх її самоуправних змаганнях кинулась була „привлащати“ хутори бідніших і заводити кріпацтво між поспільством. Свої своїх гнобили. Різко пятнував се Теофан Трофимович.

А яка темна карта в історії України, гайдамацтво з початку XVIII. в. Се був лише збройний бандитизм, що руйнував міста, села, панські двори й замки, мордуючи шляхту й жидів а посунув ся аж до ославленої різні в Умані, в котрім майже всіх жителів вимордувано. Се часи кривавої коліївщини. Широкі маси були тоді темні, а висша верства суспільности крайно зіпсута, тому сучасні письменники в своїх творах картають хиби релігійно-моральні й суспільні, також виступають проти ложних наук і розпусти. Низше духовенство, православне і уніятське не мало відповідної освіти й виховання, досить запивалось, а ледви сотий ерей розумів церковно-словянський язик, не знаючи, що читає на божественній Службі, а о відріжненню прим. канонічних книг від апокрифічних і мови не було.

Як же згадаємо найновіші часи всесвітної війни, часи будування української державности, то ту вже була справдішна робота без Бога. Сама навіть власть Укр. Нар. Республіки много заповідий з декальогу вичеркнула, а урядовим

актом, третім універсалом Укр. Центр. Ради з 7/11 1917 р. прогокосила бісовську проповідь „чуже забирай“, рішаючи, що землі нетрудових хазяйств, удільні, церковні, переходять на власність трудового народу без викупу. Відтак дозволенням цивільних подруж узаконила чужолоство, з релігією, зглядно з церквою зовсім зірвала так на соборній Україні як і в Галичині, а в слід за сим мусіли прийти наїзди, руїна, знищення і розбиття, що й стало ся. Инакше бути не могло, як ми самі ніж до горла собі приложили й Боже прокляття стягнули.

Так отже слідячи важніші моменти нашої історії, мимохіть утверджуємо себе в погляді, що кари на нас приходили все за прогріхи нації, і що на сі кари довго не треба було ждати. Полтика має на се свій вислів, що „помилки мстять ся“, а ми скажемо, „Бог гріх карає“. В р. 1224. татарські полчища розбили над Калкою війська зєдинених укр. князів і почало ся татарське лихоліття, що трівало повних пів тисячки літ до половини XVIII. в. Воно здержало наш національний розвиток на довгі століття, перемінюючи наші землі в значній мірі на безлюдні пустарі. Бувало, головно в XVI. в., що й лількадесять татарських нападів на Україну нараховувано на пів сотки літ. Що терпіла Україна від татарських наїздів, можна знати з того, що Татари підчас набігу на Україну 1575 р. пігнали в неволю-ясир до Криму більше як 55 тисяч людей, 40 тисяч коний, 500 тисяч всякої худоби, та безліч овець. А землю нашою в самім розгарі татарського лихоліття торгували Литва й Польща. А все те за прогріхи наші. Учений Серапіон, ігумен київсько-печерського монастира († 1275 р.) зараз з першу нехристиянське життя, передусім беззаконні діла духовенства, забобони й поганський світогляд поширений в народі, маркував виразно, як причину татарських нападів, голоду, мору, війни, „за гріхи наші — писав він в поученнях до народу — Бог навів на нас нарід немилостивий, лютий, що не щадив людової краси, ані немочи старців, ані молодости дітей“. Тільки щира покута й зміна життя могла спасти нарід від більшого гніву й кари Божої. Як же народ не поправляв ся, з татарським лихоліттем сплелось і польське, котре виснажувало кілька сот літ усі сили України, наші шляхотські роди ополячено, а народ закріпощено та гноблено на кождім полі, релігійнім, просвітнім навіть економічним.

Та навіть серед найтяжшої кари Господ потішає, бо Бог є любов. Бог хотів нас приготувати на слухний час, коли розкуються заковані люди, і хотів, щоб ми святим життєм змили провини наших батьків і дідів та виблагали для себе благословення на страшну годину Божого суду над народами й державами. Бог хотів нас приготувати на час всесвітної війни. Шевченко, народній пророк і вожд, котрий, зрозумівши, де корінь сього явища, що в цілій на-

шій історії над нашою землею чорною вороною кряква  
якийсь зловіщий фатум, поставив на сторожі народної волі  
якраз заковане рідне слово, а до народу, піднісши стяг Хри-  
стової ідеї, закликав грімким голосом пророка :

Любіте ся, брати мої,  
Україну любіте  
І за неї безталанну  
Господа моліте.  
Любіть її, бо время люте  
В останню, тяжкую мінуту  
За неї Госода моліть.

Як то мало святих людей  
на світі стало...

Умийте ся, образ Божий  
Багном не скверніте.

Скаменіть ся, будьте люди,  
Бо лихо вам буде.  
Розкуються незабаром  
Заковані люди :

Як не поправитесь,

Настане суд, заговорять  
і Дніпро і гори,  
І потече сто ріками  
кров у синє море  
Дітий ваших: і  
не буде кому помагати.  
Одцураєть ся брат брата  
І дитини мати:  
І дим хмарою заступить  
Сонце перед вами  
І на віки проклянетесь  
Своїми синами.

(Послання)

тоді

погинеш, згинеш Україно!  
Бо Господь покара  
Убе незримо! І правдиво!  
Бо довго довго терпеливий  
Дивився мовчки на Твою  
Гріховную утробу,  
І рек во гніві: потреблю  
Твою красу, твою оздобу,

Сама розіпнешся ! Во злобі  
Сини Твої Тебе убють.

Не втечете і не вховаєтесь; усюди  
Вас найде правда-мста.

(Осії, глава XIV.)

Довго довго-терпеливий дивився мовчки на нашу гріховну утробу, врешті прийшла кара, бо ми з розгоном йшли путем беззаконня. Все дотепер сповнилось, наша дальша судьба знов лише в наших власних руках і благословенню, зглядно прокляттю Господнім. Вже раз зрозуміймо, що Христос сказав: Я є дорога, істина й життя (Йоан. 14,6) — Шукайте перш царства Божого й правди його; усе проче додасться вам (Йоан. 6, 33). Вернім до Божого закону, втворім атмосферу святого релігійного життя в цілїм народі, приложім всіх сил, щоб Україна вернула до католицької Церкви, а чим скорше рішимось на сю віднову, тим скорше діждемось красшої долі й Господнього благословення\*)

## Відозва предсмертна

о Ізидора Дольницького

Вислуженого Духовника Семинаря Львівського  
до своїх дітий духовн. колись Питомців тогож Семинаря.

Діти мої любі!

Я вже умираю, і пращаюся з Вами, уділяю Вам моє благословенне з самого серця Пр. Діви Марії. Але так: як я живу з Вами в Семинарі, разом з Вами почитав Пр. Діву через Брацтво Воведення: так і кінець життя мого хочу запечатати прислугою для Пр. Діви. Іменно: хочу вибудувати новий Храм Воведення на місци старого вже розпадаючогося в Словіті при монастирі СС. Василянок, на місци моїх щорічних празників; а на зібранне гроша продав я Всч. Отцям Василянам мої твори літургічні і аскетичні, рукописні і печатані, але що віројатно сума не буде вистарчати на будову, то звертаюся до Вас; щоби і Ви мали уділ в тім добрім ділі разом зі мною, і прислали по кільканайцять марок на мої руки до Монастиря СС. Василянок: Львів, ул. **Потоцького ч. 95.**

\*) Автор звертає увагу лиш на одну сторону терпіння: терпіння (чи одиниці чи цілих народів) се кара за зділані гріхи. Однак терпіння має свою й иншу сторону: так н. пр. чому першим христіянам прихотилося так довго, а так страшно терпіти? Вониж відзначали ся святістю! — Терпіли вони для побіди правди („щоби виявилися думки многих“). — Редакція.

о. Др. Гавриїл Костельник.

## Помершій донечці.

(Дальше).

XIX.

Два тижні мук і болів невимовних,  
Щораз нових — огня страшного повних,  
Що прожегли тебе і освятили,  
Як золото огненні чистять сили —

Терниста путь — всі горя подорожі  
По тій незвісній, кінцевій дорозі,  
Що завела тебе у світ спокою  
Із сього світа дикого пробою —

Ся мить, коли з очий спадає злуда,  
Й вже перед ними Бог — не земська груда —  
Усе, усе — кінець вже за тобою!  
Малий герою, мій малий герою!  
У божій школі ти вже іспит здала,  
Своє посольство ти вже виконала,  
Й у „вічну пам'ять“ ти вже увійшла...

Земля тобі віддала, що могла:  
Для мук предсмертних — ліжочко твоє,  
А для опіки — рідну маму й тата,  
Батьківську хату — для твого скону,  
Знайомих всіх — для твого похорону  
І чесний гріб з хрестом, з вінцем, з імям —  
Днесь мало тих, котрим так Бог дає!  
Найвисша се остання земська плата —  
Отак з землі пішла ти к ангелам!

\*

Щож нас чекає? тільки Господь знає!  
На людський світ тяжке прокляття спало —  
Так сумно, страшно й нечесливо стало  
На світі — а надія не свитає!

Пропала святість і святеє право,  
Душа у світі признання не має:  
В тяжкій неволі вік свій коротає —  
А дикий звір панує так кроваво!  
Душам він ворог — вигубить їх хоче,  
І в людській крові шерсть свою полоче...

Ах, гинуть люди, як звіря в пустині:  
Без права, без могили, без хреста,

Без пам'яті... Пропала власть свята,  
І лютий терор судить людям нині,  
Як судить він і звірам на пустині!  
Князь всіх гріхів ликує і лютує:  
Все обіцяє — а весь світ руйнує...  
Змагаєсь гра сліпа, кровава дика:  
Гра обезбожування чоловіка.

О, доню люба у обняттях Бога,  
Не забувай, що на землі тревога!  
Коли що можеш, так проси з завзяттям:  
Щоб нас небесні хоронили сили —  
Як перед лютим земським сим прокляттям  
І ми тебе тут в світі хоронили!

## XX.

Над пропастями вишу, і хитаюсь —  
Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!  
Сіль сил моїх, сіль людського життя —  
І в безвістях повис я, й колихаюсь.

Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!  
Сіль сил моїх, сіль людського буття,  
В котру людина, як і той павук,  
Усяку добич для поживи ловить,  
І на котрій так сміло бій заводить,  
Собі життя — а другим смерть готувить,  
І по котрій так певно він проходить  
Над пропастю непевности і мук...

Пірвалась — ах, пірвалась сіль моя!  
І вшир і вглуб я пропасти лиш бачу  
Без всіх границь... І бачу, що моя  
Ся сіль марна — неначе павутина,  
І що вірвалась... і що сили трачу  
Удержатися... і що вже земля  
Не є моя підпора і родина...  
І я стаю неначе вже не я,  
І розуміння людських слів вже трачу...  
О, у яких ми тайнах живемо,  
А ми й про їх буття не знаємо!

Як хищна смерть в мою закралась сіль,  
Мое майно — диття моє забрала,  
Й сю павутину — сіль мою пірвала,  
Пірвала з нею весь мій людський світ!  
Уже не розумію, що тут бачу...

О, доню, доню! роздягаюсь з тіла,  
Душа злетіти преться за тобою —

Ах, але ще не поросли їй крила,  
Й ні в людський, ні у божий світ зо мною!

З моїх очий вже земська злуда спала,  
Та щож? — лиш темря, темря їх обняла!

О, доню, доню! роздягаюсь з тіла,  
Душа так преться світ твій оглядати,  
І про його життя й звичаї знати —  
Та ще вона для неба не дозріла!

Куди нас, Творче, хочеш забирати?  
Не знаємо — а так хотілиб знати!

Так плачу, доню, що тебе не бачу!  
За всіми, всіми, що померли, плачу!

## XXI.

Так люблю слухать, що голосять дзвони  
— Сі ангели, сі божії пророки,  
Що знають тайну неба і душі,  
Її тугу і радість і пороки —  
Й душам сумним розраду шлють з вежі,  
А Богу в небо шлють від душ поклони...

„Чи Бог питав вас, як на світ вас слав,  
Куди вас шле? — І добре він зділав!  
Не ви за себе — Бог за вас подбав!  
І тут і там за вас Він сам подбав!

Родина любя тут вас привитала,  
Диття на руки добра мати взяла,  
І доглядала і ходити вчила —  
Не ви то їй, вона то вам служила!

Долини, гори і небесне сонце  
І день і ніч і хатнее віконце  
— Усе, що з вами, так вам любе стало,  
Що жах бере вас: землю покидати —  
А тут так мало щастя — ах, так мало!  
Чиж Бог не силен більше щастя дати?

А там вас добрий Батько привитає,  
Що й тут за вас подбав — і там подбає —  
Усе при Ньому стане для вас любе —  
Так є, так є, так було і так буде!“

Так люблю слухать, що голосять дзвони,  
Що знають тайну неба і душі,  
Коли душам розраду шлють з вежі,  
А Богу в небо шлють від душ поклони.

(Конець буде).

## Нові книжки.

*Правди католицької віри* (Відень 1920, стр. 130). Се друге, поширене й справлене видання катехизму для югославянських Українців. Оба видання зладив Преосв. др. Д. Няради, єпископ крижевацький. Отсе друге видання заосмотрене численними дуже красними ілюстраціями з подій Нового Завіта, мова в ньому о много чистійша, чим в I. виданні, а також правопись більше послідовна (так місто Ъ тут уживається І). Ціла книжка під кожним зглядом так добре представляється, що навіть ми, галицькі Українці, можемо бути заздрі, що югославянським Українцям в нинішніх часах удалося видати такий катехизм, якого ми собі щойно тільки бажаємо.

При появі I. видання звернув я (в „Ниві“) увагу, що слід було би в катехизмі опустити традиційне питання про рік, в котрому Христос родився, після числення „від сотворення світа“. А се тому, бо не можемо дати якоїсь точнішої відповіді на се питання. (Атже християнство закинуло т. зв. „жидівську еру“). Натомість належить в катехизмі зазначити, що від Христа зачинаємо числити літа (Християнська ера). Знаю з катехитської практики, що самі ученики не здають собі з того справи, отже се мусить бути піднесене, і може се бути використане для великого „збудовання учеників“. В сім другим виданні згадуване питання опущене, але його „aequivalens“ ніде не піднесений (хоч було місце на се особливо пригідне в „додаткови“, де говориться о „церковному році“). Думаю, що так сталось тільки через недогляд, бо традиційні катехизми не підносять сього важного факту (хйба лиш тому, що він має бути „самозрозумілим“, та для дітей він таким не є). — о. К.

*Евангелія на Господні Страсти, на Положене Плащаниці і на Великдень* (Жовква 1921. Цна 20 мк). Український переклад одобрений всіма трема нашими галицькими Ординаріями.

Як нас інформують з тих церков, де сього року читано Страстні Евангелія після сього видання, вірні були просто одушевлені, що „так всьо зрозуміли — кожде слово“.

*В. Залозецький: Під осіннім небом.* Збірка новель. Видання тва „Вернигора“ Київ-Відень 1821. Стр. 160. Цна 200 мкп. Видання, як на нинішній час, люкусове. Та не шкода грошей, бо молодий автор виявлюється незвичайним новелістичним таланом. Так і віє з його книжки духом великих письменників, хоч по композиціях новель знавці розберуть, що се щойно первістки молодого автора.

## Всячина.

**Високопреосв. наш Митрополит** прислав лист (писаний 1. V. с. р. в Брукселі) до голови тва Ап. Павла, о. сов Юл. Дзеровича, з подякою за вислане йому привітне писмо (котре ухвалили вислати послідні загальні Збори тва Ап. Павла) та з щирим поздоровленням для всіх священиків, їх родин та для всіх вірних.

**Св. Отець** дарував для убогих дітей в Німеччині на руки кард. Schultz-a (з Кольонії) 1,000.000 лір, а на руки кард. Faulhaber-a (з Монахії) 500.000 лір.

На церков в Льореті, котра дуже потерпіла від огню, дарував св. Отець 50.000 лір. („Katol. List“).

**Крижевацький (гр. кат.) єпископ**, др. Д. Няради, видав перше своє єпископське посланне, яке передруковує „Katolički List“, орган хорватського духовенства (виходить в Загребі). Др. Д. Няради до 1919 р. був тільки апост. адміністратором крижевацької єпархії, а її єпископом став щойно по розпаді Австро-Угорщини.

В Югославії влада вже відбрала більші церковні посади, лишаючи висшим церковним достойникам тільки незначну часть. Однак православні єпископи ліпше притім вийшли чим католицькі. Тепер грозить югословянському духовенству т. зв. „Kanzelparagraf“, а він також вимірний передовсім проти католического духовенства. Сей параграф в редакції „законодатного виділу“ поміщений в § 13. (що зачинається: „запевнюється свобода віри та совісті“), а звучить так: „Релігійні представники не сміють уживати своєї духовної влади через релігійні божниці (bogomolja) або через написи релігійного характеру в партійних цілях“. Конституанта ще не приймила сього параграфу. Зрозуміле, що хорв. духовенство з того приводу кричить гвалту.

**Про люрдські чуда.** Французький світової слави лікар, др. Boissarie, видав недавно свою монографію під редакцією Голяндця Van den Brul-a, а з вступом звісного літерата Павла Bourget-a. В 32. своїм році др. Boissarie став членом „Лікарської Комісії для розслідування люрдських появ“. До сього часу був він релігійно індуферентним. Але в Люрді, де був свідком наглядних чудес, став ревним католиком. Через 25 літ (1892—1917) був віч. предсідником згаданої перманентської Комісії, і в своїх медичних наукових працях доказав, що люрдські видоздоровлення не дадуться витолкувати ніяким природним фізіологічним способом. („Zora-Luč“).

**Навернення визначного італійського літерата Івана Паріні.** Giovanni P. великий революціоніст на літературному полі (найвизначніший його твір („L'ultimo finito“) тепер видає свій найновіший твір „Ісус Христос“, написаний в католицькій дусі. Причини свого навернення так формулює: „Вкінці переконаний, що всі стремління людей відреставрувати офемеричне щастя на землі сумно скінчились, і ні в чому не мали успіху, крім в сіянні сліз та крови, прийшов я на думку, що одинокий захист в тій нашій біді могло би нам дати слово Христове. Тоді я зближився до Євангелій з серцем повним любовою й надії. І моя надія сповнилася. В Євангелії знайшов я постійність та мир. Хто відчуває радість задля близини Христової, зараз відчуває необхідну потребу, щоби сю радість передати й іншим, і ршився я написати сю книжку, яка знаходиться при кінці, і котра, наколи буде корисна хочби тільки для одної душі, то певне, що не промахнулася з своєю ціллю“.

**В Англії та Шкоції** минушого року навернулось до католицької віри 53.686 душ; в Шкоції 43.094, а в Англії 10.592.

**Духовний семінар для Негрів католиків.** В New-Orleans-і zorganizувалися католики Негри, щоби заложити семінар для своїх священників. На сю ціль зібрали мільон доларів. (Kat. List.).

**Теологічний факультет на пражській німецькій університеті.** Як доносять пражські часописи, німецький університет з припоручення міністерства освіти розважаючи питання відділення теологічного факультету, заявився проти того. Академічний сенат, правничий, філософський і природописний факультет однодушно заняли становишко противне відділенню теології від університету. Так само поривши медичний факультет переважаючою більшістю (40 проти 2). Ся однодушність пражського німецького ученого світа проти змаганню, яке противиться науці й культурі є незвичайно потішаюча. (Katol. Kirchenzeitung).

**Хорватський часопис про нашу „Ниву“.** В часописі „Zora-Luč“ (вістник югосл. католического студентської Ліги, виходить в Загребі) в ч. 6. з с. р. знаходимо в симпатичному дусі написану згадку про наш часопис „Ниву“. Між иншим сказано тут: „Часопис редагує поет перших річників „Luč“, др. Гаврил Костельник, і значна часть часопису заповнена його науково-філософськими, полемічними та короткими белетристичними працями. Загрітий святим огнем перших борців хорватського католического руху пішов він між свій нарід, щоби утвердити у ньому Христові засади і приготувати його до культурної боротьби, яка також укр. нарід в недалекій будучности жде“. — З „Нивою“ вжуть нас спільні засади та цілі, і желаємо їй обильного успіху в праці та боротьбі“.

В ч. 7. того самого часопису знаходимо так само симпатичну згадку про „Поступ“ (студентський вістник). Довкола редакції часопису „Zora-Luč“ групуються також наші югословянські Українці (як н. пр. Ілько Крайдар, М. Фірак і ін.), з котрих деякі навіть ходили до укр. гімназії в Галичині. Не диво отже, коли „Zora-Luč“ має як найліпші інформації про все те, що у нас діялося та що тепер діється. Переповідає се стаття „Religijozno kulturno stanje grkokatol. Ukrajinaca Istočne Galicije“ (в ч. 3—4). В гострім тоні критикується тут Поляків, як також у згадці про „Ниву“.

**На днах помер** Ks. Dr. Błażej Jaszowski, довголітній професор канон. права на львівськiм університеті (родився 1856 р.). Се був оден з тих рідких унів. професорів Поляків, які зовсім щиро відносилися до студентів Українців. Покійник брав участь в нашому укрiн. паломництві до Єрусалиму. Дивне, що „Gazeta Kościelna“ так коротко звідає про його смерть, що не подає навіть дня смерти покійника. — В. И. П.

Gazeta Kościelna в послідних числах розписалася — на стару тему і собі вже питомим способом — о всіляких „фальшах“, „перфідіях“ нашого українського духовенства, о „безправнім ломанню конкордії“ і т. д., а заразом геть на чисто пере всі слова та діла польських людей, навіть жовнірів. Так вона „на гвалт“ хоче виказати, що се тільки „руська перфідія“, що ніби то Поляки забрали всі три семінари... Nervus probandi в тім: атже в теперішній хвилі всі три семінари функціонують! — Ну так хвальна „Gazeta“, але що ми перейшли дотепер? Чи то ніщо, що львівський семінар (котрий властиво є семінаром також перемиської єпархії, бо тут мають місце її богослові І.—ІІІ. року) від 12. ІІІ. 1919 до 12. ХІ. 1920 (отже через 20 місяців) був у виключнім посіданню польського війська? Тепер відступлена нам тільки половина будинку, але скільки клопотливих заходів було, заки ми й сього добулись? А тут знова грозять, що будинок львівського нашого семінаря заберуть на почту... Самі приємности для нас під вашою опікою! А чому в часі 12. ІІІ. 1919—12. ХІ. 1920 не винаймили ми собі якогось приватного помешкання на дух семінар, як се було в 1916—1917 рр. за Австрії (особливо тим питанням воюете)? Смішне питання, смішне порівняння. Атже: 1) в 1916—1917 рр. було у Львові досить вільних помешкань, а в 1919 р. у Львові нема вільних помешкань ані для малої родини, а не то для цілого семінаря; 2) в 1916—1917 рр. за винаймлення приватного будинку на наш семінар заплатило держ. правительство, хто заплатив би в 1919—1920 рр.? Ми самі? І харч і опал, службу і помешкання оплачувати — чи не за богато на наші сили? Може би се ви спробували, бо прещінь ви без порівняння „висші“ від нас? Майже те саме треба сказати про станиславський семінар. Та що їм зробиш? Ми мусимо всюди бути винуваті — після їх думки ми умисно не хотіли в 1919—1920 рр. мати духовних семінарів, щоби ми мали на що перед світом кричати. Дійсно тут перфідія, але чия? Що до перетягання латинників на наш обряд, то ми могли би навести стільки якраз противних фактів, що заповнили би цілий наш часопис через пів року. Алеж згори знаємо, що се до нічого не довело би. Треба вперед змінити нездоровий політично-суспільний стан в нашім краю, а відтак могли би ми говорити про поодинокі факти.

В ч. 9. Редакція „Gazet-y-Kościel.“ старасться виказати, що то не польська сторона нас атакує, але якраз ми польську сторону, і наводить такі аргументи, що наш митрополит „nie wahał się na początku wojny oskarżyc Polaków „galicyskich“ przed rządem austriackim o „rusofilizm“... Отже польська сторона тільки відпирає наші напади. — От нещасливіці! Скільки мусять витерпіти під нашим опікунством! Міжтим в тому самому числі „G. K.“ є нотатка про наш львівський дух. семінар, в котрій подається до відома, коли зачався шк. рік, число питомців та склад професорів, а знаходимо там такі вискази: „wykłady powierzono świąszczenykom, których nazwiska — z wyjątkiem dwóch lub trzech — nie są dotąd znane w sferach naukowych. — Czy te wykłady przyniosą wszystkie dużo pożytku — okaże przyszłość“. — От і знова се ми, Українці, пере-

скажі висшим опікунчим духом трівожимо нашу суспільність питанням: що там діється на богословським виділі в польським львів. університеті. — скільки там людей, яких імена, звісні в наукових сферах? Чи всі ті їх виклади принесуть багато користи? ітд. А може то на відворот? Хай скажуть факти.

**Оповідання о. дра Гавр. Костельника:** Маю слідуочі книжки готові до печатання: 1) „Простір і вселення. — Нова метафізична теорія“ (се властиво ціла метафізика, обчислена на яких 20 аркушів с. е. 320 стр. друку); 2) „Льогіка“ (обчислена на яких 20 арк. друку); 3) „Причини атеїзму I. Том“ (обчислена на 13—14 арк. друку); 4) „Пісня Богови“ (обчислена на 5—6 арк. друку) — се книжка, в котрій поетичною прозою обговорюється проблеми Бога та чоловіка. Всі книжки зовсім оригінальні.

З печатанням тих книжок досі я здержувався, бо все ждав „ліпших часів“. Але що ті часи не надходять, а літа ідуть, надумав я взятись до видавання сих моїх готових праць. На се будуть потрібні великі суми (в польських марках). Може би в нашій суспільности хтось знайшовся, хто грошево поміг би мені в тій справі (для братів в Америці се не була би трудна річ). Та як вже буде, одно на всякий випадок буде потрібне: Прошу всіх тих, котрі хотіли би собі набути згадані мої праці (або одну з них), хай зволіли би мені донести (з поданням своєї адреси), що годяться, щоби їм за посліплатою вислати ті книжки. Се значно улекшить мені цілу справу. Моя адреса: Львів, вул. Корняктів ч. 1.

**Письменні теми при іспиті конкурсів,** який відбувся дня 10. і 11. мая 1921 були такі:

З догматики: Догматична аналіза слів: Тройце єдиносущная и нераздельная, єдинице тріпостасная и соприсносущная (кондак в понеділок св. Духа).

З права канонічного: Коли і в яким обемі приходять приписи права канонічного в душпастирській практиці?

З моральної: Про симонію.

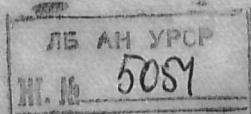
З пасторальної: Якими гріхами і проступками дає священник соблазн вірним?

З св. Письма: а) Котрі були святині в Ст. Завіті і коротка їх історія; в) Послідні дні Спасителя перед Його страстями.

З катехитики: Чого мається головню учити дітей з релігії в першім році науки відповідно до їх умового розвитку? Як се переводити і в яким порядку?

З проповідництва: Вступ і начерк проповіді на нед. Томину.

**Коверти** нині дорогі: щоби їх отже щадити, можна адресу писати тільки на половині коверти (або навіть на чвертці, коли коверта велика), уважно відліплювати, і на позісталім чистім місці нову адресу написати (перечеркнувши стару), і так одну й ту саму коверту кілька разів уживати.





ХТО З Впр. ОТЦІВ ХОЧЕ МАТИ  
добрий підручник проповідей на всі неділі і пра-  
зники цілого року, нехай купить собі

∴ „**БОЖЕ СЛОВО**“ ∴

БІБЛІОТЕКУ ПРОПОВІДИЙ

два томи 200 Мп., а 10 Мп. на реком. посилку.

I. том обіймає проповіді на час від 1. вересня до великого посту.

II. том від I. неділі великого посту по кінець церковного року.

— Замовляти і гроші надсилати до —

АДМІНІСТРАЦІЇ „**БОЖОГО СЛОВА**“  
ЛЬВІВ, РИНОК Ч. 10., П. ПОВЕРХ.

## ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНЕ З  
ОБМЕЖЕНОЮ (дворазовою) ПОРУКОЮ,  
ОСНОВАНЕ В ЦІЛИ ЗГУРТОВАННЯ  
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧИЙ В УКРА-  
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

ДИРЕКЦІЯ: ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІКАНСЬКА 11.

СКЛАДИ: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.  
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.

Поручає свої багато заосмотрені **склади усяких церковних річий**. — Приймає всякі замовлення, **направи, золочення і переплети книг**. — Виконує всякі **роботи малярські і різьбарські**. — Поручає **підприємців будови і направи**. — Виготовлює церковні **хоругви та прапори для „Соколів“ Січий“ і чичалень „Просвіти“** від найдешевших до найвибагливіших, церковне **білля, обруси**. Доставляє усякого рода **нилицями та дивани** до церков та кімнат.

Кожий Українець, кожда Церков, повинні бути членами „Достави“. Уділ 50 М., вписове 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закупі додатковий опуст 2%.

Часть зиску розділює „Достави“ на церковні і народні ціли. Хто купує в „Доставі“, купує у себе; збільшує народне майно, попирає рідний промисл і торговлю.

Видавець: Товариство св. Апостола Павла.

Відповідальний редактор: о. Д-р Гавриїл Костельник.

# НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВ-  
НИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції і Адміністрації:  
Львів, Корняків ч. 1.

## З М І С Т:

Безсильне оружжя . . . . .	165
<i>о. Др. Д. Дорожиський</i> : О процесах після нового Кодексу права канонічного . . .	168
<i>о. Др. Т. Галуциньський ЧСВВ.</i> : Значінне св. письма в проповідництві . . . . .	184
Конференції югословянського католицького єпископату . . . . .	189
О достоїнстві священика . . . . .	191
Оживленне церков. Богослуження і обряда . . .	199
<i>о. Й. Скругені ЧСВВ.</i> : Основи марійського культу . . . . .	202
Кампанія польських газет проти Унії . . . . .	206
Допись . . . . .	209
<i>о. Др. Г. Костельник</i> : Помершій донечці . . . . .	210
Загальні збори відпоручників вдов. сиротинського фонду . . . . .	214
Нові книжки . . . . .	217
Всячина . . . . .	220
Жертви на „Священничий Дім“ . . . . .	226



ЛЬВІВ, 1921.

З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

## Від Адміністрації:

Отсе число виходить з малим опізненням ізза штрайку друкарів, який травав через два дні при кінці червня.

**Слідуюче число „Ниви“ знова вийде подвійне (за серпень та вересень) з початком вересня.**

Тому що наступило 50%-ве подорожіння коштів друку, як також поштової оплати і т. д., зневолені ми піднести предплату за „Ниву“ на другу половину сього року за поодиноке число 40 Мп., піврічна предплата 240 Мп.

Всім Всеч. Отцям, котрі були ласкаві відправити Служби Б. на „Фонд Ниви“, щиро дякуємо. Осталось нам ще тільки 50 інтенцій. Просимо ще Всеч. Отців, яким добро „Ниви“ лежить на серці, ласкаво зголоситися до Адміністрації в ціли розібрання тих інтенцій.

При поширюванню „Ниви“ дотепер особливо заслужились Всеч. Отці: о. Галянт Ник., о. Лада Василь, о. Кулик Василь, о. Д. Цегельський Ігнат, о. Петро Шапковський, о. Сендзік Іван, о. Патрило Петро, о. Машак Іван, о. Бараник ЧСВВ., о. Донарович Константин. Щиро дякуємо. *Vivant sequentes.*

Чч. 2, 3. та 4. „Ниви“ зі сього року вповні вичерпані. На нашу просьбу звернено нам тільки по два примірники. Не могли ми отже тих чисел вислати новим предплатникам, які бажали мати всі числа з 1921 р. Однак довші статті (о. Дорожинського, о. Т. Галуцинського) вийдуть також яко відбитки, то буде можна набути їх собі.

**Просимо о вирівання залеглостей,** бо треба дуже багато тисячів Мп., щоби видрукувати подвійне число „Ниви“.

---

 **НИВА** 

**МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.**

**Ч. 6—7. Львів, за червень і липень 1921. Рік XVI.**

Виходить раз на місяць в обемі двох аркушів друку.

Ціна цього числа 50 М.

Адрес редакції і адміністрації: Львів, вул. Корняктів ч. 1.

## Безсильне оружжа.

Яко *antidotum* на свіжо оглошену брошуру п. д-ра В. Охримовича „Ч о м у я н а в е р н у в с я?“ видав п. Володимир Дорошенко розвідку професора петербурського університету, Роберта Віппера, під заголовком „Д ж е р е л а н а ш о ї к у л ь т у р и (Нові виднокруги в історичній науці)“. <sup>1)</sup> Сама розвідка нічим не замітна. Се одна з тих нечисленних розвідок фахових учених, де вони безліч найріжніших прояв за всяку ціну намагаються звести до о д н о ї т о ч к и. Недугою таких розвідок є софізма *falsae identitatis*. Вправді, логічним ідеалом завсіди було й буде: звести ріжність на єдність, одначе без заперчення дійсности. Звести ріжність на єдність переважно значить лиш стільки, як вишукати звязь між позірно незлученими явищами, і представити ці явища яко звязлу цілість. Так н. пр. в історії се рівнозначне з тим, щоби зібрати та висвітлити акції та реакції (на попередні акції) даних осіб, народів, суспільних чи культурних течій. Як в такій акції може бути щось зовсім нового, так також в реакції на ту акцію може бути щось зовсім нового. А колиб всі реакції вважати тільки повторюванням попередньої акції, так се була би софізма *falsae identitatis*. Атже попередню акцію також можна би уважати яко реакцію на якусь акцію, і так ціле історичне ясовання хіба треба ри звести на якесь абсолютно перше *x*.

Звісні нам з давніших літ такі розвідки як „Bibel und Babel“ (Delitscha). Сей титул хоче сказати, що біблія є витвором, дитиною Вавилону, а не обявлення божого, ані навіть

<sup>1)</sup> Львів 1921, стр. 30. (се властиво відбитка з журналу „Життя і Мистецтво“).

ЛБ АН УРСР  
Ж. № 5057

ЛНБ ім. В. Стефанишина  
АН УРСР

жидівського народу. Віппер іде ще далше; його розвідку треба би затитулювати „Вавилон а европейська культура“. Для цілої европейської культури Віппер знаходить жерело у старинному Вавилоні. Його брошура се тільки короткий начерк, не наводить він ніяких доказів, тільки переводить синтезу, яка основується на одному-одинокому, але всемогучому аргументі „здається“. Ось зразки його писання:

„Кількома більшими давками Схід віддав Заходови запас матеріяльних і ідеальних скарбів. Показчиками сеї передачі є великі „світові“ релігії грецька або римська, юдейство, християнство, іслам, кожда своєю чергою — факт широкої кольонізації. Але всі вони повстали з вавилонських сект, всі вони, здається(!), повторені і змінені видання одного стародавнього оригіналу, тієї релігії й тієї науки про небозвід, котра так чи инакше відбилася на всіх документах і памятках старинного Вавилону“ (стр. 10). Щасливий Вавилон! Тільки йому судилось в історії світа бути оригінальним (та певно лиш тому, що його замало знаємо!), а всі інші, пізнійші подвиги се тільки плягіяти... Чиж не переконуюча ся софізма *falsae identitatis*?

Хочаб, що зачіпити, після Віппера воно всьо з Вавилону: „Фенікія була тільки перестанком для численних і ріжноплеменних емігрантів, що виходили з попередньої Азії: вони яштувалися тут у далеку дорогу. Їх матеріяльний багаж і їх ідейний запас повстали все там таки — на рівнині Евфрату. — Щось таке ли б о н ь (!) доведеться сказати й про Палестину“ (16). „Скільки зусиль потратили европейські вчені на те, щоби вияснити монотеїзм в історії Ханаану. А тимчасом усе се принесене з проклятою пізнійше Вавилону, й при тім остаточна, найчистійша реакція дуже пізно — емігрантами V-го віка, що ніби то повернули з вавилонського полону, а в дійсности творили нову трупу кольоністів, яка подалася степами на далекий захід аж до Йорданської долини“ (15).

„Християнські апольгети мали майже рацію, коли говорили, що християнство таке старе, як світ. Ми тепер скажеми трохи докладнійше: так, воно таке старе, як наставша культура світа, вавилонська“ (18). „Зв'язок християнства з Палестиною також дуже слабкий і випадковий.. Не дурно римські, грецькі і юдейські сучасники мовчать про те, що відбувалося в Єрусалимі в останн х роках панування: --- трагічна смерть галилейського пророка, схопленого в перших днях своєї появи в Єрусалимі, перейшла цілком непомітно. Християнські громади в Палестині були мізерні й ефемерні — як що взагалі вони тут були (!) — тимчасом як у сусідних неюдейських країнах пропаганда нової секти йшла широко цілою ходою... Можна думати (!), що перший напір юдейської секти, що обернулася в християнство, йде також з Евфрату, де під пануванням Партів зна-

ходилися великі юдейські кольонії, які стояли в тісних зно-  
синах із сирійськими й египетськими богословськими й лі-  
тературними школами" (17). Воно дійсно так: „можна думати“  
що лиш хто хоче й про що лиш хоче... Алеж не в тому питання,  
тільки в тому: до яких думок дійсність зневолює наш розум?

Віппер настільки щирий, що при кінці признає, що от-  
ся його розвідка є виразом тільки того „що можна думати“.  
Ось його слова: „Подані висше міркування повстають мимоволі,  
коли зіставляєш факти європейської й передньоазійської  
археології. Мають багато навіть усім побіжним нарисі пока-  
жеться невірним і непропорціональним, але загальні лінії  
культурного розвитку західної половини Старого світа, га-  
даю, вияснилися безповоротно“ (27).

От собі розвідка, як вже виглядають такі професорські  
розвідки, де ходить лиш о се, щоби видвигнути якусь нову  
теорію (хоч ся теорія Віппера зовсім не є нова!), і автор  
вдовольється такою основою як „здається“, „гадаю“, „можна  
думати“... Алеж тим наївнішим представляється перекладчик  
п. Вол. Дорошенко, коли сею розвідкою, сим вповні безсильним,  
ілюзоричним оружжам думає повалити авторитет Христової  
Церкви. Тож просто смішні його слова („Від перекладчика“):  
„Наукове вияснення (!аякже!) історії християнської  
релігії видається мені до речі у нас саме під сю хвилю,  
коли деякі новонавернені гршники (треба тут розуміти:  
дра В. Охримовича) намагаються повернути громаду до  
безкритичної (!аякже!), побожної віри в старі канони.  
А якраз цілу святість і незмінність сих канонів і розбиває  
стаття проф. Віппера, виказуючи їх історичне походження  
й проторюючи таким чином шлях новому, науковому  
(!аякже!) поглядови на твори людської культури“.

Річ мається так: Колиб ми, що віримо в Христа-Господа,  
лиш так плитонько та безкритично обмірковували християнство  
і його історію, як п. В. Дорошенко, то ми були би атеїстами  
й без сеї статті Віппера, і може навіть називали би ми сей  
наш погляд „новим, науковим“. Однак ми знаємо далеко  
сильніші виступи проти християнства, чим сей проф. Віппера,  
і знаємо, що вони скінчилися фіяском. І зрозумівши  
властиву суть християнства, розуміємо, що воно так мусіло  
скінчитися.

Ся суть вже завчасу, бо вже в св. письмі, стала сформу-  
мулована: „царство боже не в словах, а в силі“. Се значить,  
що властива сила християнства не у відорваній його науці,  
але в тих процесах і фактах, які супроводять християнську  
науку.

Кажуть новочасні атеїсти, що християнська наука не є  
оригінальна (отже не є обявлена), що вона запозичена то  
від Вавилонців, то від Египтян, то від Індійців... Коли має-

мо на думці ціл і с т ь христ. науки, то просто смішне таке твердження. Колиж маємо на думці деякі христ. правди, вислови св. письма, то розуміється — тут і там можна найти деякі аналогії в старинних релігіях, у висказах деяких старинних філософів. Атже старинні народи також мали розум, і могли дещо влучного трафити. Навіть сам ап. Павло покликуюється на такі аналогії, як н. пр. декотрі ваші поети сказали: „щобожий рід єсьмо“. Однак ясно, що християнство не взяло своєї науки від тих грецьких поетів — атже христ. поняття Бога о ціле небо висше від поняття Бога грецьких поетів.

Алеж звідки переймив Христос своєю власною ділою, свої діла, чуда, на котрі Він сам покликуюється як на рішаючі й аргументи? Вдійности якраз ті діла, та „сила“, рішають долю християнської релігії. Без тих діл христ. наука була би тільки філософічною наукою, як і всі інші філософічні науки, і здобула би собі лиш стільки приклонників, як н. пр. наука Питогора, Плятона, Аристотеля. Христос учив ясно й виразно, що Він правдивий Бог, що Він був перед Авраамом, що Він має власть відпускати гріхи, судити всіх людий. Колиб се скінчилось тільки на самих словах, то наслідок міг би бути лиш такий, як колиб н. пр. проф. Віппер, чи хто инший, проголосив себе Богом... Звідки отже Христос „запозичив собі“ свої діла, котрими перемиг учених Греків, практичних Римлян, запеклих Жидів? А і нині ми, що віримо в Христа, знаходимо в Ньюму силу, о якій ані не сниться тим, котрі з замкненими очима беруться судити Христа.

Ось бачите, п. В. Дорошенко, тому ми згори певні, що всі такі подвиги проти Христа, як подвиг проф. Віппера, мусять скінчитися фіяском в дійсно науковому світі.

Та по всіх таких подвигах нині ще виступати з тим самим ілюзоричним оружжам — се просто смішна річ в дійсно науковому світі.

о. др. Г. К.

О. д-р Д. Дорожинський.

## О процесях

після нового Кодексу права канонічного.

(5. Дальше).

### 1. Упрямість (1842—1851).

Если завізваний обвинений не явить ся без справедливої причини ані сам, ані через свого заступника, то може бути uznаний упрямым. Щоби однак се могло стати ся, мусять бути стверджено, що 1. законне візване дійшло в відповіднім часі до відома візаного або по крайній мірі по-

винно було дійти; 2. що обвинений не оправдав своєї не-присутности або подав оправдане недостаточне.

На жадане сторони, згл. промотора справедливости або оборонця звязи, може судія проголосити упрямість (contumacia) обвиненого і провадити процес дальше аж до кінцевого вироку і его виконання; може також для зломаня упору загрозити церковними карами. В тім случаю має ся візване під загрозою кар повторити; окаже ся і те нове завізане безуспішним, то може судія наложити кари.

Коли обвинений відступить від свого упору і явить ся перед судом еще перед виданем вироку, то належить допустити его виводи і докази. Если же кінцевий вирок вже за-пав, упрямий може в часі трех місяців по дорученю вироку просити судію, котрий той вирок видав, о привернене до первісного стану, хиба би ходило о справи, котрі ніколи не переходять в річ суджену.

Висше наведених приписів належить держати ся також тогди, коли обвинений, хоч повинував ся першому візваню, однак пізнійше в часі процесу став ся упрямим.

Явить ся вправді в означений день перед судом обвинений, но не обвиняючий, і той не предложить достаточного оправданя, то має судія на жадане обвиненого завізвати обвиняючого еще другий раз; не прийде він і тепер або занедбає дальший процес, то на жадане обвиненого або промотора справедливости або оборонця звязи має судія узнати его упрямим, в наслідок чого тратить він право до веденя своєї справи. Вільно однак промотору справедливости або оборонцю звязи справу переняти на себе і провадити процес дальше, если публичне добро здає ся того жадати. Обвинений однак має право впросити, щоби міг свободно віддалити ся з судової салі або щоби дотеперішні акта судові узнаю за неважні, або щоби его рішучо звільнено від жаданя обвиняючого або вкінци щоби процес ведено також в не-присутности обвиняючого аж до кінця.

Хто узнаний зістав упрямим і в тім дальше остає, має понести всі видатки процесу; если обі сторони упрямі, то обі обовязані до видатків неподільно.

## 2. Посередництво третого (1852, 1853).

Кому на тім залежить, може зголосити свою участь в позиві або жалобі в кождім стані процесу аж до закінченя доказового поступованя, лиш мусить перед рішенем справи виказати в писемнім поданю право свого посередництва. Коли би приступлене третого оказало ся потрібним, може судія на жадане сторони або з уряду приказати посередництво в справі.

## 3. Замах в часі всячого спору (1854—1857).

Замахом єсть все те, що в часі всячого спору одна сторона против другої або судія против одной або обох

сторін без їх згоди і на їх шкоду змінить чи то в предметі спору, чи в законі або в речинці, означенім судією. Такі самовільні зміни, такі „замахи“, суть самим правом неважні; покривджена сторона може жадати проголошеня неважності і відшкодованя, а судію, котрий таким замахом провинив ся, може яко підозрілого усунути.

## **XII. Проголошеня процесу, закінчене поступованя доказового і розправа (1858—1867).**

Перед розправою і вироком мусять бути обвіщені всі докази, які находять ся в актах і котрі доси позіставали в тайні (1858); се діє ся тим, що дозволяє ся сторонам і їх адвокатам переглянути акта процесові і жадати відпису тихже (1859).

Если сторони на питанє судії заявлять, що не мають більше ніяких дальших доказів предложити або коли минув час, означений до предложеня доказів, або судія заявить, що уважає справу за достаточнo вияснену, наступає закінченє поступованя доказового, котре судія через т. зв. з а к л ю ч е н є с п р а в и (*conclusio in causa*) рішає (1861). Від тої хвилі не вільно предкладати вже більше ніяких нових доказів, хиба що ходить о вироки, котрі ніколи не переходять в річ суджену або о нові документа, котрі тепер найшли ся, або що доперва тепер явили ся свідки, котрі перед тим були законно перешкоджені (1861).

По закінченю поступованя доказового означить судія після своєї розсудної гадки речинець, в якім сторони або самі або через адвоката мають предложити свої оборони або замітки; речинець той може судія продовжити на жаданє одної сторони, а по вислуханю другої або також скоротити за згодою обох сторін (1862).

Оборону належить виготовити на письмі і предложити правильно в стілько примірниках, кілько єсть судіїв, щоби кождий з них одержав один примірник. Если промотор справедливости і оборонця звязи беруть участь в процесі, має ся також їм доручити по одному примірнику; крім того сторони повинні помінати ся примірниками межи собою. Предсідатель трибуналу, коли уважає за потрібне і се може стати ся без великої трудности для сторін, може зарядити, щоби оборона разом з головними документами, зложеними в один зошит, була випечатана. В тім случаю треба однак вперед предложити рукопись і постарати ся о дозвіл печатаня. Крім того треба совісно звертати увагу на се, щоби судова тайна була захована (1863).

Коли сторони помінjali ся взаїмно писемними оборонами, то вільно їм в короткім, судією означенім часі предложити свої відповіді; се право прислугує сторонам лиш раз, хиба би судія з важної причини уважав за потрібне дозволити еще другий раз; но тогди дозволене, дане одній стороні, уважає ся також дане другій (1865).

Всякі устні представлення (*informationes orales*), котрими адвокати старають ся судії предложити обставини права і факту, що відносять ся до справи, забороняють ся. Допускає ся однак уміркований розговор (розправа, *disputatio*) перед судією, засідаючим в трибуналі, для виясненя річи, если судія на жадане обох або одної з сторін уважає се користним і допускає до того. В цілі одержана дозволу на диспуту мають сторони предложити на письмі в немногих словах виражені точки питань, які хотять з другою стороною обговорити а до судії належить подати тіже до відома сторонам і назначити день і годину до обговореня і самій розправі проводити. При розправі має бути один з нотарів трибуналу, щоби то, що судія прикаже або сторона жадає а судія згодить ся, після вказівок права списати, о чім розправляно, що признано і на чім закінчено (1866).

В процесях спірних, если сторони занедбають в означенім часі приготувити оборону або заявлять, що спускають ся на знанє і совість судії, може судія сейчас видати вирок, если справа представляє ся єму на основі актів і доказів зовсім ясною (1867).

### ХІІІ. Вирок (1868—1877).

По прийнятю доказів і згл. переведеній розправі слідує вирок, т. зн. законне виречене, котрим судія рішає справу, яку предложили спорючі сторони і котра судовим способом зістала переведена. Вирок, котрим рішає ся справа межиметна, називає ся межисправним або побічним (*sententia interlocutoria*), если же головна, кінцевим або головним (*s. definitiva*). Всякі інші законні виреченя судії називають ся декретами або рішеннями (1868).

До виданя якого небудь вироку жадає ся у судії моральної певности о річи, о котрій має видати вирок. Певність тую повинен судія черпати з актів і доказів<sup>1)</sup>; докази же має цінити після своєї совісти, хиба би закон виразно постановляв о силі якогось доказу. Судія, котрий би не міг набути такої певности, має виречи, що право обвиняючого не зістало стверджене і обвиненого увільнити (1869).

Вирок має судія видати сейчас по закінченій розправі; если же справа більше замотана і по причині великого числа документів і розправ трудна, то можна означити відповідний речинець до виданя вироку (1870).

В трибуналі соборнім має предсідатель назначити день і годину, коли судії мають зійти ся на нараду, котра повинна відбути ся в сали судовій, если нема якоїсь важної причини, де инде її перенести. В означенім дни має кождий судія принести з собою на письмі і предложити на нараді свої виводи разом з узасадненем так що до річи самої, як

<sup>1)</sup> А не з жерел приватних.

як і що до права, на основі котрих прийшов до свого заключення; виводи ті залучують ся до актів справи і переходять ся в тайні.

По предложено поодиноких виводів після старшини судіїв, так однак що докладчик (референт) справи має завжди перший слово, відбуває ся уміркована дискусія під проводом предсідателя трибуналу, головно щоби усталити змїст і текст спільного вироку; при тім вільно кождому судії відступити від свого первісного виводу і прилучити ся до виводу других. Если би судії при першій нараді не хотіли або не могли дійти до усталення вироку, можна рішене відложити до другого зібраня, котре однак не повинно протягати ся довше як один тиждень (1871).

Если єсть лиш один судія, то має він сам видати вирок і текст тогоже усталити (1872).

Вирок повинен:

1. рішити спір, переведений перед трибуналом, т. зн. обвиненого увільнити або засудити що до піднесених против него жадань або обвинень, подаючи при тім на поодинокі сумнівні або точки спору (усталені при засвідченю спору) відповідні відповіді;

2. означити, о скілько се можна і предмет допускає, що засуджена сторона має дати, зробити, сповнити, потерпіти або від чого здержатися а також яким способом, в якім місци і часі мають бути наложені зобовязаня виповнені;

3. навести причини або т. зв. мотиви що до факту і права, на яких рішене основує ся;

4. установити видатки спору (1873).

Вирок має бути виданий завсїгда з візванєм на початку імени Божого; потім належить зазначити по порядку, хто єсть судією або трибуналом, хто обвиняючим, обвиненим, прокуратором по імени і місци замешканя, а також хто був промотором справедливости або оборонцем звязи, если брали участь в процесі; дальше треба навести коротке представлене факту разом з выводами сторін, потім наступає само рішене і причини, на яких рішене основує ся а вкінци означене дня і місця, коли і де вирок зістав виготовлений, з підписом судії або всіх судіїв, если їх більше було, і нота (1874).

Так виготовлений вирок належить як найскорше проголосити; се стати ся може в троякий спосіб: або так, що сторони зістануть завізані до вислуханя торжественного відчитаня вироку через судію, засідаючого в трибуналі; або так, що сторонам подає ся до відома, що вирок находить ся в канцелярії трибуналу і що сторони можуть собі его перечитати або просити о відпис; або вкінци так, що сторонам пересилає ся автентичний відпис вироку через урядових післанців або через пошту яко письмо за зворотною посвідкою дорученя (1876, 1877).

#### XIV. Правні средства против вироку (1878—1901).

Виданий вирок, поки не став ся правосильним або, як говорять, не перейшов в річ суджену (*res iudicata*), можна в законнім речинци правними средствами оспорювати. Таких правних средств єсть чотири: відклик (апеляція), зажалене неважности, спротив третого і привернене до первісного стану. Если сторона уважає вирок за несправедливий, то може против того внести апеляцію; єсть вирок неважний або за такий уважає ся, можна предложити зажалене неважности; если через вирок зістали нарушені права інших, то ті мають право спротиву т. зв. спротив третого. Коли однак вирок став ся уже правосильним, то єсть против того лиш надзвичайне правне средство а іменно привернене до первісного стану.

О трех перших правних средствах говорить кодекс в сім розділі; о четвертім в слідуючім.

##### 1. Апеляція (1879—1891).

Сторона, котра думає, що вироком судейским зістала покривджена, має так само як промотор справедливости і оборонець звязи в процесях, в котрих брали участь, право апелювати, т. зн. право відкликати ся до висшого судії, щоби той провірив вирок низшого судії і або єго усунув або змінив (1879).

Против всіх судейских вироків можна апелювати з винятком лиш слідуючих вісім случаїв, в котрих відклик не має місця:

1. від вироку самого Папи або апостольської Сигнатури;
2. від вироку судії, відпорученого Апост. Престолом до переведеня справи з застереженєм „без відклику“ (*appellatione remota*);
3. від вироку, котрий єсть неважним;
4. від вироку, котрий перейшов в річ суджену (став ся правосильним);
5. від вироку, котрий опирає ся на присязі рішаючій;
6. від декрету судії або вироку межисправного, котрий не має сили вироку кінцевого, хиба би був злучений з відкликом від вироку рішаючого;
7. від вироку в справі, для котрої право застерегає як найскорше порішене;
8. від вироку против того, котрий виразно на письмі заявив, що зрікає ся відклику (1880).

Апеляцію належить зголосити перед судією від котрого (*a quo*, т. є. котрий видав вирок) в часі десять днів від принята до відомости проголошеня вироку (1881); можна внести її також устно перед судією засідаючим в трибуналі, если вирок відчитано прилюдно, а сторони були при тім присутні. В тім случаю має актуар вписати її сейчас до протоколу. Если апеляцію не внесено зараз при проголошеню

вироку, то треба предложити її на письмі — винявши слу-  
чай, в котрих судія може прийняти також усні зголошення  
позиву<sup>1)</sup> — (1882).

Перед судією до котрого (ad quem, т. є. до ко-  
трого з'став відклик внесений) мусить бути апеляція предло-  
жена в часі одного місяця від єї зголошення, хиба би судія  
від котрого признав стороні довший речинець до єї  
предложена (1883). До того жадає ся і вистарчає, щоби сто-  
рона візвала помочи висшого судії до поправки оспорюва-  
ного вироку і до своєї просьби долучила відпис вироку  
і письма апеляційного, внесеного перед низшим судією. Єсли  
сторона не може одержати в означенім часі відпису оспо-  
рюваного вироку, то речинець не пропадає, треба однак  
перепону, задля котрої апеляцію не предложено, подати до  
відома судії апеляційному, щоби тойже візвав низшого су-  
дію до як найскоршого сповнення свого обовязку. (1884).

Коли речинець апеляції чи то перед судією від ко-  
трого, чи до котрого минув невикористано, то  
уважає ся, що від відклику відступлено (1886).

Апеляція може мати подвійний наслідок: 1. здержу-  
ючий (in suspensivo), котрий здержує виконанє вироку,  
виданого низшим судією, так що хвилевō вирок той не має  
ніякого правного наслідку; крім того позістає в своїй силі  
запада: „в часі спору не можна нічого зновляти“; <sup>2)</sup> 2. пе-  
реходовий (in devolutivo), котрий виконання вироку не  
здержує, а ціла справа спірна переходить до висшого судії  
в цілі порішення.

Кожда апеляція, зголошена і предложена в приписанім  
речинци, має наслідок переходовий і звичайно також здер-  
жуючий, хиба що в праві що иншого виразно застережено,  
а в такім случаю апеляція не здержує виконання ви-  
року (1889).

По предложеню апеляції трибунал від котрого  
має до судії до котрого переслати оригінальні акта  
справи або автентичний відпис тихже<sup>3)</sup> (1890). В степені  
апеляції не допускає ся ніяка нова справа до переведеня,  
а ходить лиш о то, щоби попередний вирок або потверди-  
ти або, чи то в цілѣсти чи в части, змінити; може однак  
справа бути поперта предложенєм нових документів і до-  
казів (1891).

### 1. За жалене неважності (1892—1897).

Невилічимо неважним єсть вирок, коли:

1. судія, котрий єго видав, був беззглядно неуправне-

<sup>1)</sup> Кан. 1707. стор. 110.

<sup>2)</sup> Кан. 1725. стор. 111.

<sup>3)</sup> Кан. 1644. стор. 82.

ним або соборний трибунал не складав ся з приписаного числа судіїв ; <sup>1)</sup>

2. по крайній мірі одна з сторін була неспосібною до веденя процесу;

3. хтось ділав в імени другого без законного уповажнення.

Неважність та може бути предложена яко позив „на всегда“ (in perpetuum — 1893), яко жалоба перед судією, котрий видав вирок, в часі 30 літ від дня проголошеня вироку.

Вилічимою єсть неважність вироку, коли:

1. не було законного візваня;

2. нема наведених мотивів і причин рішення;

3. нема правом приписаних підписів ;

4. не подає року, місяця, дня і місця, коли і де зістав вирок виданий.

Зажалене неважности можна предложити або разом з апеляцією в часі десять днів або окремо і лиш яко зажалене в часі трех місяців від дня проголошеня вироку перед судією, котрий видав вирок. Если сторона уважає судію, котрий видав неважний вирок, за підозрілого, то може жадати, щоби на его місце був для неї поставлений в тім самім суді інший судія<sup>2)</sup>.

Зажалене неважности можуть внести не лиш сторони, но також промотор справедливости і оборонець звязи в процесях, в котрих брали участь ; навіть сам судія може з уряду в приписанім речинци стягнути або поправити неважний вирок, котрий видав (1897.)

### 3. С прот и в третого (1898—1901).

Если кінцевий вирок нарушає права інших, то ті мають надзвичайне средство, котре називає ся спротивом третого (oposito tertii), на основі котрого можуть оспорювати вирок перед его виконанем і для охорони своїх прав піднести спротив чи то жаданем ревізії вироку через судію, котрий его видав, чи апеляцією до висшого судії. В обох однак случаях мусять они доказати, що їх права дійсно зістали нарушені або правдоподобно будуть нарушені. Если спротив зістав допущений, а особа хоче переводити справу дорогою апеляції, то має держати ся приписів, установлених для апеляції; если же спротив піднесено перед тим самим судією, що видав вирок, то мають ся заховати правила, видані для справ межиметних.

## XV. Річ суджена і привернене до первісного стану (1902—1907).

Вирок стає ся річию судженою (res iudicata), т. зн. правосильним, если ;

<sup>1)</sup> Кан. 1576, § 1. стор. 45.

<sup>2)</sup> Кан. 1615. стор. 79.

1. в тій самій справі зістали видані два згідні вироки;  
 2. против вироку не зістала внесена апеляція в законнім речинци або хоч зголошена перед судією в і д к о т р о г о , залишена однак зістала перед судією до к о т р о г о ;

3. вирок кінцевий єсть одиноким, від котрого нема апеляції<sup>1)</sup> (1902).

Ніколи не переходять в річ суджену (не стають ся не-правосильними) вироки о стані осіб. Если же видані зістали в тих справах два рівнозвучні вироки, то мають они той наслідок, що нова жалоба не може бути допущена, если не будуть предложені нові і важні причини або документа (1903).

Правосильний вирок уважає ся правдивим і справедливим на основі догадки правової (*praesumptioe iuris et de iure*), не може бути прямо оспорюваним, творить право межі сторонами і не допускає в переведеній справі ніякої жалоби, ні позиву (1904).

Против вироку, котрий звичайними средствами апеляції і зажаленєм неважності не можна оспорювати, єсть єще средство надзвичайне: приверненє до первісного стану (*restitutio in integrum*), если окаже ся очевидна несправедливість правосильного вироку. А така несправедливість уважає ся за доказану, если:

1. вирок основував ся на документах, котрі пізнійше зістали узнані за ложні;

2. потім найдено документа, котрі рішучо доказують нові факти, що жадають противного рішення;

3. вирок зістав виданий через обманство одної сторони на шкоду другої;

4. законні приписи були наглядно занедбані (1905).

На приверненє до первісного стану дозволяє той судія, котрий видав вирок, хіба би жадано реституції по причині занедбаня судією припису закона; в такім случаю дозволяє на се трибунал апеляції (1906).

Просьба о приверненє до первісного стану здержує єще не розпочате виконанє вироку; коли однак на основі правдоподібних вказівок судія набрав підозріння, що просьба має на цілі лиш проволічи виконанє вироку, то може судія рішити, що би вирок зістав виконаний, мусить однак просителю дати відповідну поруку, що на случай привернення до первісного стану він не потерпить шкоди (1907).

## XVI. Видатки судові і безплатне заступство (1908—1916).

В процесах спірних можуть сторони бути приневолені зложити якусь суму гроша титулом видатків судових, если не мають права на повне або частне увільненє від того (1908).

<sup>1)</sup> Кан. 1880. стор.

Задачу провінціального Собору або конференції Епископів єсть установити висоту такс судових видатків, які сторони мають уплатити, гонорар адвокатів і прокураторів, такси за переводи і відписи, за провірене достовірности тихже, за відписи архивальних документів і т. д. Після своєї розсудної гадки може судія також жадати, щоби в судовій канцелярії зістали гроші наперед зложені на покритє судових видатків, на відшкодованє свідків, на винагородженє знатоків або щоби по крайній мірі дана була відповідна порука, що гроші будуть потім зложені (1908, 1909).

Хто в процесі програв, має стороні, котра виграла, звернути видатки судові. Если позиваючий або пізваний провадив спір без підстави, має бути засуджений також на покритє спричиненої шкоди. Если же позиваючий або пізваний програв лиш в части, або процес провадив ся межи кривними або свояками, або справа спору була дуже тяжка, то може судія з тої, як і з якої небудь иншої справедливої і важної причини після своєї розсудної гадки розділити видатки судові межи сторони в цілости або в части. Се однак мусить бути осібно зазначено в самім змісті вироку. Если єсть в справі більше осіб, котрі заслугоють на засудженє понесеня видатків судових, то судія має їх засудити на вспільне покритє видатків (*in solidum*), если ходить о солідарне зобовязанє; в противнім случаю лише розмірно (*pro rata*), т. зн. відповідно до їх участи в процесі (1910—1912).

Від засудженя на покритє видатків судових нема окремої апеляції; може однак сторона, котра уважає себе покривдженою, внести в часі десять днів спротив перед тим самим судією, котрий може на ново ту справу розглянути і оплату змінити або зменшити. Відклик від головного вироку потягає за собою також відклик що до видатків судових (1913).

Убогі мають право до бесплатного заступства, если зовсім не суть в силі покрити всіх видатків судових; если же можуть уплатити якусь часть, мають право до зменшеня видатків (1914).

Хто хоче одержати увільненє або зменшенє видатків судових, має передати судії писемну просьбу о се разом з документарним доказом своїх маєткових відносин а рівночасно доказати, що не хоче вести пустого або безосновного процесу. Нім судія відповість на сю просьбу, повинен розслідити і провірити, в случаю потреби і тайними дорогами, маєтковий стан просителя і вислухати промотера справедливости; може також відкликати признанє увільненє або зменшенє, если в часі процесу довідає ся, що згаданого убожества нема (1915).

Щоби убогим в поодиноких процесах подати бесплатне заступство, вибере судія одного з помежи апробованих при суді адвокатів, котрий не може усунути ся від сповненя того уряду без причини, одобреної через судію; в противнім

случаю може судія наложити на него відповідну кару а навіть суспензію від посади. Коли же при суді нема таких адвокатів, має судія попросити Ординарія місця, щоби назначив яку иншу спосібну особу, котра би переняла правне заступство убогого (1916).

### XVII. Виконане (exsecutio) вироку (1917—1924).

Вирок, котрий став ся правосильним, може бути виконаний. З огляду на обставини може судія зарядити провізоричне виконане вироку еще неправосильного, но тогди має запевнити стороні відшкодоване на случай, если би виконане мусіло бути відкликане (1917).

Виконане вироку не може скорше наступити, доки нема судейского декрету на виконане; декрет такий заключає ся після ріжної природи справ або в самім змісті вироку або видає ся окремо (1918). Перевести виконане вироку має сам або через другого Ординарій місця, де видано вирок першої інстанції; если же сей відкаже ся або занедбає, то має се на жадане інтересованої сторони або з уряду зділати судія апеляції (1920).

Виконатель (exsecutor) повинен перевести виконане вироку після звичайного значіння слів (*secundum obvium verborum sensum*), о скілько в самім змісті вироку не полишено се его добромнію. Спротиви против способу і сили переведення має він сам рішити, но о річі самій або о судейскім вироку не прислугує ему право судити. Если звідки инде довідав ся, що вирок єсть наглядно несправедливий, має здержати ся від переведення, а сторону відослати до того, хто зарядив переведене (1921).

В тих процесах, в котрих позиваючому якась річ зістала признана, належить ту річ передати сейчас, як лиш вирок став ся правосильним; при личних же позивах, коли пізваний зістав засуджений на зворот річи рухомої, на уплату якоїсь суми гроша або на зобовязане щось дати або зділати, уділяє ся чотиромісячний речинець, який судія може продовжити або скоротити, но так, що речинець той не може бути скорочений низше двох місяців, ані продовжений по над шість місяців (1922).

При переведеню вироку повинен ексекутор стеречи ся, щоби засудженому не наніс ні найменшої шкоди і тому має ексекуцію начати від стягнення річей менше потрібних; то, що служить до житя і зарібку і, если ходить о духовного, до відповідного его удержаня, має ся полишити. До ексекуції позбавлення прихода нехай судія не приступає против духовного, котрий відніс ся до Апост. Престола; но коли з приходом єсть злучене душствирство, Ординарій назначить для душствирства заступника (1923).

Против збороняючих ся має ексекутор ужити вперед упімнень і приказів; до кар же духовних і цензур може приступити лиш з конечности, і постепенно (1924).

## ВІДДІЛ II.

## О окремих правилах при деяких процессах.

Подавши в першій відділі загальні приписи о церковнім судівництві, наведемо тепер в другім особливші правила, яких після нового Кодексу права канонічного належить держати ся при процессах спірних, карних і супружних.

## XVIII. Способи уникнення процесу спірного (1925—1932).

Понеже часті процеси не відповідають духу християнства (1. Кор. 6), ані не лежать в інтересі соціального мира, висказує кодекс бажане, щоби всякі спори межі вірними полагоджували ся, о скілько можливо, дорогою позасудовою або приватною. Тому зобов'язує кодекс судію, котрому предложено приватну спірну справу до порішення, щоби він впливав на сторони, щоби они старали ся справу свого спору полагодити в мирний спосіб, т. є. через поєднане або через полюбовний суд.

## 1. Поєднане (1925—1928).

Коли зайде межі вірними якесь непорозуміне, що відносить ся до їх добра, має судія, котрому справу предложено до рішення, ужити упімнень, щоби через поєднане (transactio) спір полагоджено. Тому обов'язкови може судія задоситьучинити або нім завізве сторони перед свій суд, або коли они стануть перший раз в суді, або вкінці в кождім часі, котрий буде уважати за найвідповіднійший. Відповідає однак достоїнству судії, щоби, по крайній мірі правильно, діло поєднання не переводив сам, но поручив се якому іншому священнику, особливо одному з судіїв синодальних (1925).

При переведеню поєднання належить заховати правила, установлені горожанськими закѣнами місця, в котрім поєднане переводить ся, хиба би сі закони противили ся праву Божому або церковному (1926).

Розуміє ся само собою, що поєднане може наступити лиш в таких річах, котрі становять предмет договору або взаємної згоди. Виключене тому єсть поєднане в справах карних, дальше в спірних, в котрих іде о розв'язане супружества, о посідане прихода (хиба би дана була до того законна повновласть) або о річі духовні (res spirituales), при котрих ходить о видане річі дочасної. Коли однак веде ся спір о чисто дочасні добра церковні або о такі добра дочасні, котрі вправді суть зв'язані з духовними, но віддільно від тих можуть уважати ся, то може поєднане наступити при захованю однак формальностей, установленених правом для позбутя річей церковних (1927).

Ефект шастиво передеденого поєднання називає ся com-

ЛНБ ім. В. Стефаника

АН України

positio або concordia. Видатки мають понести обі сторони по половині (1928).

## 2. Суд полюбовний (1929—1932).

В цілі уникнення судових процесів можуть сторони умовити ся, щоби спір поручити судови одного або більше людей, котрі би після приписів закона справу остаточно порішили або котрі би після найлучшого знання і совісти справу перевели і поєднали. В першім случаю маєм полагоджене спору через властивий суд полюбовний, через властивих: arbitri, в другім же через так званих arbitratores (1929).

Від уряду судії полюбовного або мирового суть виключені міряни в справах церковних, екскомуніковані і обезславлені (по судовім вироку екскомуніки, згл. обезславленя); монахи можуть лиш за дозволом свого настоятеля приймати уряд судії полюбовного (1931). Если сторони не хотять згодити ся ні на поєднане, ні на суд полюбовний, спір має рішити ся через суд формальний (1932).

## XIX. Карний процес (1933—1959).

Предметом карного процесу суть лиш публичні проступки; виняток становлять проступки, за котрі мають бути карані духовні після низше наведених канонів 2168—2194. Коли ходить о проступки мішані (delicta mixti fori), то Ординарій правильно не повинен переводити суду, если виновником єсть мірянин, а зверхність горожаньска звернула на него увагу і достаточо зарядить публичному добру.

Покута, средство карне, екскомуніка, суспензія, інтердикт, можуть бути наложені також поза судом в спосіб приказу (per modum praesertim), если лиш проступок єсть певний (1933).

### 1. Обжалованє і донос (1934—1938).

Обжалованє карне внести може лиш один промотор справедливости, а ніхто инший (1934). Кождий однак вірний може донести завсїгди о проступку другого, щоби одержати задоситьучинєнє, зверненє шкоди або в цілі усунєня сьблазни. Се стає ся навіть обовязком, если того жадає закон, окремиий припис або сам закон природний задля небезпеки віри релїгії або публичного добра (1935).

Донос можна предложити на письмі — письмо мусить мати підпис доносчика — або устно Ординарію місця, канцлеру Курії, декану або пароху; ті мають устно зділаний донос списати і сейчас відослати до Ординарія. Хто доносить о проступку, мусить промотору справедливости подати докази (1936, 1937)

В справах обиди або знеславленя поступованє карне можна зарядити лиш тогди, коли покривджена сторона

внесла донос або зажалене; если же ходить о обиду або знеславлене духовного або монаха, особливо коли той займає якийсь достоїнство, або коли духовний або монах сам такого проступку зглядом другого допустив ся, поступоване карне може бути заряджене також з уряду (1938).

## 2. Слідство (1939—1946).

Если проступок не єсть ноторичний лиш по причині поговірки і публичного розголосу, доносу, зажаленя в наслідок понесеної шкоди, загального слідства Ординарія або якого иншого способу, то нім обвинений зістане завізваний до оправданя з свого проступку, треба вперед перевести окреме слідство, щоби провирити, чи і на якій основі опирає ся обвинене (1939). Слідство тоє може вправді перевести сам Ординарій, однак з загального правила належить поручити одному з судіїв синодальних, хиба би Ординарій задля якоїсь особлившої причини уважав за потрібне і вказане поручити кому иншому (1940).

Судія слідчий має бути відпоручений не для всіх справ, лиш коли потреба і для одної справи. Він має такі самі зобовязаня як звичайні судії, а особливо має зложити присягу, що заховає тайну, сповнить вірно свій обовязок і здержить ся від принятя всяких дарунків<sup>1)</sup>. В тій самій справі судія слідчий не може пізнійше бути звичайним судією (1941).

Полишає ся розсудному добромнію Ординарія порішити, чи зібрані докази вистарчають до того, щоби зарядити окреме слідство<sup>2)</sup>. Не належить при тім звертати увагу на доноси, що походять від явного ворога обвиненого, від чоловіка прстого і негідного, суть анонімами або не мають таких ознак, котрі би становили обжаловане правдоподібним (1942).

Слідство треба вести завсігди тайно з захоуанем як найбільших правил осторожности, щоби розголос проступку не ширив ся і не нарушав нічїєї доброї слави. Для осягнення тої цілі може судія слідчий завізвати до себе ті особи, о котрих думає, що они ознакомлені з справою, і зобовязати їх під присягою до виявленя правди і захоуаня тайни (1943—1944).

Нім судія слідчий закінчить слідство, може, коли би впав в які трудности, засягнути ради промотора справедливости, і єму акта зауділити (1945).

По закінченю слідства має судія слідчий предложити всі акта разом з своїм добромнієм Ординарію. Ординарій або на основі єго окремого порученя офіціал може тепер зарядити трояке поступоване:

<sup>1)</sup> Кан. 1621—1624. стор. 80.

<sup>2)</sup> Т. зв. вступне слідство або доходжене канонічне; (зр. Поучене для церк. судів, §. 29. О судї (Дод. до Соб. Пров. Львів, з р. 1891. XXXVIII. тит. 2).

1. если окажется ся, що донос есть безосновним, то належить се в актах зазначити, а самі акта заховати в тайнім архіві Курії;

2. если суть ознаки прѣступку, но еще не достаточні до внесеня жалоби, акта мають ся переховати в тїм самім архіві, а рївночасно зарядити надзїр над поведенєм обвиненого, котрого, коли Ординарїй буде уважати за відповідне, належить при нагодї переслухати, а в случаю потреби також удїлити канонїчне упїмненє;

3. если вкінци суть певні або по крайній мїрі правдоподібні і достаточні докази до внесеня жалоби, то має ся обвиненого завїзвати і поступити дальше після приписів слїдуючих канонів (1946).

### 3. Нагана прѣступника (1947—1953).

Если запитаний виновник признасть ся до прѣступку, Ординарїй, мїсто карного процесу, ужиє судейскої нагани (*correctio iudicialis*), если така нагана має місце. А не може она мати мїсця:

1. в прѣступках, котрі потягають за собою кару екскомунїкї особеним або особеннїйшим способом застереженої Апост. Престола, позбавленя прихода, знеславленя, зложеня або зверженя;

2. коли ходить о виданє вироку, проголошующого кару караючу (*ferenda sententia poenae vindicativae*) або цензуру, в яку хтось попав;

3. коли Ординарїй уважає, що нагана не вистарчає до усуненя соблазни і задоситьучиненя справедливости (1947, 1948).

Нагана може бути ужита лиш два рази против того самого прѣступника; если тойже допустить ся того самого прѣступку по раз третий, то має ся зарядити карний процес або начатий дальше продовжати (1949). В границях висше наведених канонів 1947 і 1948 може Ординарїй ужити нагани не лиш нїм приступити до формального процесу, но також, коли тойже вже розпочав ся, перед заклученєм справи; тогди вправдї процес здержує ся, однак має ся дальше провадити, если нагана не довела до поправи (1950).

Нагану можна також тогди примїнити, коли внесено жалобу о шкоду з прѣступку. В такім случаю може Ординарїй за згодою сторїн після свого найлучшого знаня і совїсти порїшити справу о шкоду. Коли однак уважає, що полагожденє справи о шкоду в такий спосїб буде трудно перевести, то може рїшенє тої справи позїставити судови, а сам через судейску нагану зарадити усуненю соблазни і поправї прѣступника (1951).

Нагана судейска, кромї спасительних упїмнень, повинна звичайно лучити ся з деякими відповідними средствами, приписанєм покут або побожних дїл, котрі можуть причинити ся

до публичного задоситьучинення справедливости і усунення соблазни. Спасительні средства, покути, побожні діла, приписані виновнику, повинні бути лагідніші і лекші від тих, які би могли і повинні бути наложені на него в карнім процесі вироком осуджуючим (1952).

Нагана уважає ся безуспішною, єсли виновник не приймає приписаних средств, покут і побожних діл або принятих не виповняє (1953).

#### 4. Введенє карного процесу (1954—1959).

Єсли судейска нагана не вистарчає до усунення соблазни і привернення справедливости або не може бути ужита, понеже виновник перечить проступок, або була безуспішна, має Єпископ або за єго особенним порученєм офіціал видати приказ, щоби акта слідства передано промоторови справедливости. Сей має сейчас виготовити акт обжалованя і доручити судії після висше поданих приписів в відділі першім (1954, 1955).

Коли ходить о тяжкі проступки, а Ординарій уважає, що було би згіршенем для вірних, коли би обжалований відправляв св. Літургію, сповняв які небудь церковні священнодійства, займав який церковний або побожний уряд, або приступав прилюдно до св. Причастія, то може, по вислуханю промотора справедливости, заборонити єму відправляти св. Літургію, сповняти священнодійства або також прилюдно приступати до св. Причастія (1956).

Так само коли судія уважає, що обжалований може набавити страху свідків, їх підкупити або яким будь способом перешкодити току справедливости, то мѳже по вислуханю промотора справедливости своїм декретом приказати, щоби виновник опустил на час місто або парохію, або удав ся на назначене місце і там позістав під окремим надзором (1957).

Декрета, о котрих згадує ся в кан. 1956 і 1957, можуть бути видані лиш тогди, коли обвинений на візванє не явив ся або став ся упрямим, чи то по першім єго переслуханю або ставленю, чи потім в бігу процесу і прѳтив того нема средства права (1958).

Що до веденя процесу, то мають ся заховати загально поставлені правила о церковних процесах і устави о наложеню кар, о котрих говорить кодекс в пятій книзі п. з. „О проступках і карах“ (1959).

(Дальше буде.)

*о. Др. Теодозій Галуциньський ЧСВВ.*

## Значінне св. письма в проповідництві.

(3. Дальше.)

Подібне післаництво, яке мав Амос в ізраїльським царстві, в юдським царстві сповняв пророк Міхея за панування Йоатама, Ахаза і Єзекії. Був він отже сучасний Ісаїї, тому так много у них схожих місць, передовсім в представленню морального та релігійного занепаду народа.<sup>1)</sup> Також форма його бесід зближена до бесід великого Ісаїї. Вправді не дорівнює йому красою і величністю, все таки визначає чистотою мови, винеслими гадками, живими висловами і богацтвом образів.<sup>2)</sup>

В уживанню однак реторитичних фігур він подекуди відважнійший від Ісаїї і майже ні один зі св. писателів не ужив нараз тільки параномазій як Міхея.

Ось примір:

„Не звіщайте про се хоч у Геті, не голосіть там; в селі Офра покрийте себе поелом... Переселюйтеся (у неволю) шафірські осадники, соромно обнажені; не втечуть й мешканці Заанавські; плач у Езлі не дасться вам там зупинитися. Охлакує своє добро осадниця Мароти, бо лихоліття наближаються й до воріт ерусалимських. Запрягайте до колесниць бистрі коні, мешканці Ляхіса — ти бо початком грів доньки Сіонової, в тобі бо появилися перші проступки Ізраїля. Тому й посилати меш дари в Морешет-Геті, а люди Ахзивські будуть оманюю парям Ізраїльським. Я ще нашлю на тебе, осаднице Мореша, нового володаря; він достигне до Одоламу — сієї слави Ізраїлевої...“ (1, 10—15).

З огляду на се, що бесіди Міхеї є часто короткі та стислі, тому бувають неясні і під тим зглядом зближаються до бесід Осії. Ту неясність збільшає в деяких місцях часта зміна промовляючої особи (VI, 7), як також наглий та ненадійний зворот від погроз до обітниць.<sup>3)</sup>

Наум з Елькош, малого галилейського місточка, полишив тільки три бесіди. Предсказує збурення й цілковите знищення звісної і на той час могутньої асирійської столиці Нініви. А представляє се так живо, неначе би сам був очевидцем описаної події.

Lowth каже про нього: „Ні один з меньших пророків не може рівнатися з Наумом під зглядом величності, одушевлення та відваги вислову. Додай, що ціле його пророцтво є гарною поезією. Вступ прямо пречудний, опис збурення Нініви виражений найживішими красками, надто є всюда

<sup>1)</sup> Mix. II, 11 і Is. XXVIII, 7; Mix. III, 5—7 і Is. XXIX, 9—12; Mix II, 12 і Is. XXXII, 13—14; Mix. IV, 1—5 і Is. II, 2—5; Mix. V, 2—4 і Is. VII, 14; VIII, 9—15.

<sup>2)</sup> Vigouroux-Bacuez, Manuele biblique II. p. 1905; R. Cornely, Introduction<sup>2</sup> II. 2. p. 571.

<sup>3)</sup> Порівн. II, 11—12; IV, 1; V, 1—2.

ясний і поважний“.<sup>1)</sup> Подібно оцінює О. Strauss.<sup>2)</sup> Він каже: „Не тільки ціле пророцтво має гарний поділ, але і поодинокі бесіди й вискази під зглядом красномовности є правдиво по мистецьки написані“. Під оглядом стилістичним бесіди Наума належать до первотворів єврейської поезії.<sup>3)</sup>

Для ілюстрації подаємо кілька уступів з його бесід. Представлення караючої Божої справедливости (I., 2—8).

„Бог ревливий у пімсті; Господь повен пімсти й страшний в гніві. Мститися Господь на ворогах своїх. Хоч і довготерпеливий Господь й великий в могутности, та не зіставляє й без кари. В хуртовині і бурі прихід Господень, а хмари — се порох зпід ніг його.

Погрозить морю, а воно й висоєне й усі ріки посякнуть. Васан і Кармель з Ливаном у цвіті повянуть. Перед ним тремтять гори й верхи тають і земля хитається перед лицем його, весь круг земний і все, що живе на ній.

Хто встоїть перед невдоволенням його? Огнем розпалиться гнів його; скелі розпадаються перед ним.

Благ Господь, захист у смутку, той знає тих, що надіються на нього, Але він потопньою водою розібе до підвалин Нініву і за ворогами його поженеться темрява“...

Як легко проповідникови вихіснувати такий уступ і певно викличе у слухачів сильне вражіння.

Ще гарніший другий уступ вже звернений прямо проти Нініви (II., 1—10):

„Ось наступає пустошник на тебе: хорони твої замки, стережи шляху, узброюй поясницю, збирай разом збройну силу...

Ось щити могучих його (т. є. Господа) червоніють; військо в кармазині; колесниці огнем блистять, як ідуть до битви, а списи лісом філюються. Вулицями котяться колесниці, аж земля дуднить; блистять огнем вони, миготять блискавками.

Спогадає (Нініва) на героїв своїх — та вони спотикнуться. Аж тут (вороги) відступають під мури й облягання готове.<sup>4)</sup> Ріка відчинить собі брами міста, палати розпадуться. Сталося! Її обняли, займають у полон. Бранки-невільниці голубками стогнуть і б'ють себе в груди. Нініва велике місто, (людне) мов той став повноводний, а тепер (всі) втікають. Ох стійте бо, стійте! та ніхто й не озирнеться.

Розхапуйте срібло, розхапуйте золото! Ліку нема тут усяким запасам дорогих знарядів.

Зрабована, спустошена, розвалена вона, аж серце мліє, коліна тремтять, в кожного біль у поясницях, лица у всіх потемніли“...

В закінченню вказує на злочини асирійської столиці, за що Господь рішив цілковите її знищення (III. 1—7.).

<sup>1)</sup> De sacra poesi Hebraeorum 1763. Prael. 21. p. 281. ed C. Rosenmüller.

<sup>2)</sup> Nahumi de Nino vaticinium p. LXXI.

<sup>3)</sup> F. Kaulen, Einleitung <sup>5</sup> II. ст. 284. „Ihrer stilistischen Beschaffenheit ist die Weissagung Nahums ein dichterisches Meisterwerk“.

<sup>4)</sup> Пророк дивлячися на наступаючих ворогів звертається до Нініви. Нехай тепер загадає на своїх героїв, воеводів і вождів, котрим завдячує теперішню свою могутність та скликає їх до оборону столиці. Але вони перелякані потякаться будуть, ідучи до борби, через що наступить облягання міста.

J. Knabenbauer Com. in Proph. min. II. 27.

„Горе тобі місто, повне крови й омани й убійства! Надто грабежам твоїм й кінця не видно!

Ось у тобі чути лясання бичів, гуркотання обертаючихся коліс, ржання коней, торохтіння підсакаючих возів. Летить кінниця, блискає меч. світять ратища; ліку вже нема побитим і купи трупів...

Се — за безконечне блудництво принадної блудниці (т. е. Асирії), вправній в чарування, що блудництвом своїм зводить народи, чарами своїми — племена.

От-же я на тебе — говорить Господь Саваот..... Закидаю тебе всякою поганею, подаю тебе в погорду, поставлю на посміх. І прийде до того, що всякий, хто тебе побачить, утече від тебе й скаже: Збурена Нівіва! Хто пожалує тебе? Не знайти втішителя тобі?!“.

Слушно зазначає R. Cornely <sup>1)</sup>, що ні один з пророків не має того драматичного представлення, як Наум. Говорить неначе очевидець; раз в бесіді звертається до Нініви, то знова до Юдеї; раз кріле за втікаючими Ассирійцями, то знова відзивається до ворогів рабуючих місто; раз впроваджує промовляючого Господа, або наводить слова вождів будь-ворогів, будь Ассирійців.

Подібно, як Наум Ассирійцям предсказав цілковитий упадок, так А в а к у м пророкував про знищення й упадок Вавилону. Його книга виразно ділиться на дві часті. Перша частина (гл. I.—II.) є діяльним між пророком а Богом; друга (гл. III.) є прегарною піснею, де св. писатель оспівує Божий суд над ворогами, а спасення праведним. Перша частина є влестиво вступом і приготуванням до другої. Пророк з болем питає Господа, чому він дозволяє на тільки неправостий та злочинів між людьми, особливо між вибраним народом:

„Ой докіль, Господи, буду я звивати, а ти не почувеш; буду голосити до тебе про насилля, а ти не станеш? Про що даєш бачити мені кривду й дивитися на нужду? Рабунік і насильство перед очима в мене; повстає щораз більше ворогування, підіймається незгода.

Ось закон утратив силу, справедливого суду нема, безбожний перемагає праведного, а суд виходить переворотний“ (I., 2—4).

Нераз приходиться проповідникови пояснити людям, чому Бог допускає зло, чому побожні і праведні люди нераз терплять гірко, коли грішникам, як видається, поводить ся загалом добре. Буває, що нераз найтажша кривда заподіяна безсилим остає на разі непокарана, а злочинці заживають почести у світа.

На ті так нераз пекучі питання не треба довго шукати відповіді. Вистарчить навести слова пророка, в котрих міститься відповідь Бога на його щойно висказаний жаль:

„Розгляньтеся проміж народами, придивіться уважно (моїм ділам), а все зачудуетеся; я бо ще за ваших часів учиню таке, що ви й не повірите, якби вам хто розповідав. Ось бо я підйму Халдеїв, нарид жорстокий та бутний, що широко по землі буває, щоб загорнути землю, котра ніколи не належала до нього...“ (I., 5—6).

<sup>1)</sup> Introductio <sup>2</sup> II. 2. p. 576.

Між усіма дочасними ударами, найбільше діючими є страшні воєнні лихоліття часто злучені з національним поневоленням. Завзятий ворог, котрому удалося брутальною фізичною силою зломити чи поневолити чужий нарід, допче його без милосердя, не оглядаєся ні на Боже ні на людське право, можна сказати стремить прямо до повного й цілковитого знищення. Многим людям насуваються тоді важкі питання, котрі пророк висказує ось-такими словами:

„Та чи ти, Господи, не Бог мій, не Святий мій з давних давен? Ні, ми не згинемо! Ти Господи тільки задля суду долустив його (т. з. ворога на мою землю). Сकेле моя! Ти лиш на кару призначив його.

Не твоїм чистим очам дивитися на лиходійства, не тобі приглядатися угвітанню! Чом же ти позираєш мовчки на лиходіїв, як безбожник пожерає того, що праведнійший від нього? (І., 12—13).

На се сам Господь таку дає відповідь:

„Ось серце горде не буде мати спокою, а праведний буде вірою своєю жити. Гордий чоловік похожий на вино, що граючи не швидко втихає; він розширює серце своє, неваче те пекло і як смерть, він усе голоден; він загортає всі народи, загарбує всякі племена.

Та хиба ж воєни не зложать про нього приповідку, хиба не будуть приспівувати на сміх: Горе тому, хто збогачує себе не своїм; ніби воно на довго?...

Так, як ти грабив многі народи, ограблять і тебе всі остальні народи з пролив людської крові, за збурення країни, міста й усіх городжан його. Горе тому, хто несправедливо добро про свій дім наживає, щоб звити гніздо собі на висоті... Неславу придумав ти своєму домови, вигублюючи многі народи й накликав гріх на свою душу, Каміння з мурів взиватиме проти тебе, а сволоки деревляні будуть їм відповідати: Горе тому, хто город на крові буде і стріють кріпости несправедливістю.

Та ось прийде від Господа Саваота: Ті люди працяють на поживу огню, племена мучаться надармо. Бо земля сповніється тими, що спізнали славу Господню, як води наповняють море“... (II., 4—14).

Ми нарочно обширніше взяли ту частину бесіди Авакума, бо форма діяльогу в бесіді є найтяжша до примінення, а так по мистецькій переведену, як тут бачиться, не стрічається і у найперших клясичних бесідників.

Друга часть (гл. III.) се молитва убрана в поетичну форму. Так гарний і потрясаючий опис Божого суду не легко знайде проповідник.

„Ступив Він (Господь) — земля струсилася; глянув — і затремтіли вічні гори, первовічні узгір'я позападалися; дороги його — вічні. Знаю я, як посумніли були намісти етійопські, як затремтіли шатра мадіамські.

А хиба на ріки не запалив був гнів твій, Господи, на ріки — досада твоя, а на море — ярість твоя?...

Ти навняз лук твій, як се клятбою обіцяв був поколінням; ти розділяв води землі. Побачивши тебе, затрусилася гори водні; води перестали плисти, безодня застогнала голосно й неваче звяла руки свої в гору. Сонце й місяць зупинилися на своєму місці перед сяйвом літаючих стріл твоїх, перед світлом блискаючих списів твоїх.

У гніві ступав еси по землі, в досаді розтоптував народи. Ти виступив на ратунок твого народу, на підмогу помазаникови твому. Ти сокрушив голову безбожного роду; обнажив його від стопи до верху... (III., 6—13).

Та одна книга Старого Завіта, як багато піддає вона проповідникові нових ідей, образів та реторичних форм. Загалом усі біблійні критики<sup>1)</sup> підносять красу бесід Авакума передовсім послідної часті.

„Я полюбив вас говорить Господь. Ви питаєте: У чому показала любов твоя до нас? — Хиба Ісав не брат Якова? говорить Господь. А однак я полюбив Якова, а зненавидів Ісава, так що гори безлюдні, а наслідство його — прибіжище шакалів...

Син шанує батька, а слуга пана свого; колиж я батько, так де та почесть, що мені належить?; і коли я пан, де пошана для мене? Се говорить Господь Саваот до вас, священники що зневажаєте ім'я моє.

Ви питаєте: Чим же ми зневажаємо ім'я твоє?

Ось, ви приносите нечистий хліб на мій жертівник, тай ще і питаєте: як ми зневажаємо тебе? От-тим, що говорите: Трапезу Господню ніщо поважати. І як ви приносите на жертву сліпе, чи те в вас не погане? або як приносите куляве чи хоре, чиж і се не погане? Ось принеси се твогому князеві, чи буде воно йому приємне? чи прийме він тебе ласкаво?

От-се благайте Бога, щоб вас помилював; бо коли таке буде виходити з рук ваших, так чи може він вас ласкаво приймати? Лучше зачиніть двері храму, щоб на мойому жертівнику не палити марже огню. Нема в мене ласкавости до вас, говорить Господь сил небесних, і не вгодні мені приноси з ваших рук“ (I., 2—10).<sup>2)</sup>

Їхню провину побільшає надто негідне оправдання, що ним думають скинути зі себе відвічальність.

„Ви (Господа) зневажаєте кажучи: Трапезі Господній не належить пошана й те ніщо варта, що нам з неї припадає. До того ще мовляєте: Скількож то праці? тай маловажне все, говорить Господь сим“ (I., 11—12).

Коли не змінять вони свого поступовання і дальше зневажати муть Бога, так тоді чекає їх тажка кара, котру пророк висказує дійсно страшними словами:

„А тепер еще одна заповідь до вас, священники: Коли не послухаете й не положите її собі на серце, щоб віддавати славу мойому імени, говорить Господь Саваот, так пішлю на вас прокляття і проклену ваше благословення, ба вже й проклинаю, бо ви не хочете прихилити до того серце ваше... Ось відкину вас враз зі жертвами вашими... І зрозумієте тоді, що я дав вам сю заповідь, щоб удержати завіт мій з родом Левінім... А той завіт мій з ним був завітом життя і щастя, а дав я його задля страху тай він боявся мене й лякався перед іменем моїм. Закон правди був в устах у його, а неправди не було на язиці у нього. В мирі й правоті ходив він передо мною, тай відвернув многих від гріха. Бо уста священників мають перестерігати знання, а з його уст ждуть люди закону; він післанець Господа сил небесних.

Ви однак видійшли, відійшли від тієї дороги й стали многим причиною упадку в законі, ви повалили умову з Левінім родом, говорить

<sup>1)</sup> Lowth, de poesi sacra p. 246; F. Vigoureux (Manuel bibl. II. p. 648): „Sa priere est une composition sans rivale pour la hardisse de la composition, la sublimité de la pensé et la majesté de la diction“.

J. Knabenbauer (Com. in Prophet. min. II. p. 54): „Stilus in hoc carmine grandis est et magnificus, audax imaginibus ex rebus gestis et rerum natura depromptis, aequae sublimitate dictionis quam conceptuum insignis“.

Driver — Rothstein (Einl. 1896. p. 363): „Der Hymnus ist, was die Erhabenheit der poetischen Auffassung und den Glanz des Ausdrucks betrifft. zu dem Schönsten, was die hebr. Poesie hervorgebracht hat, zu rechnen

Господь сил. Тим то подам вас у зневагу й погорду перед усім народом, ви бо не держитеся доріг моїх і в справах закону дивитеся на особу". (II, 1—9).

Напiмнення і витикання блудів а передовсім визначених в суспільстві людей, вимагає від проповідника великої обережності, второпності а головню правдивої апостольської ревності. Наведена бесіда Малахії під тим зглядом є незрівняним взором. Наперед ясними і незбитими доказами виказує тяжкі провини, показує дальше як безосновними є їхні уневиннення та вимовки, вкінці звiщає їм тяжку кару, як не змінять свого поступовання. Притім тон бесіди так поважний, без сліду якоїсь неупорядкованої пристрасти, повний помашення і душевного болю, що хиба лиш закамений в злім чоловік не давбися порушити.

Друга часть його бесід звернена є проти ложних понять загалу ізраїльського народа, що спричиняло невдоволення і малодушність.

Жиди були дуже невдоволенні. Негодували на Господа, бо завелися у своїх надіях. Бог не приходить судити поган, а їм не дає світлої будучности, про яку мріяли повертаючи з вавилонської неволі.

„Прогнівили ви Бога речами вашими, тай ще питаєте: Чим гнівно ми його? Ось тим, що мовляєте: Хто чинить зло, то угоден Господеві і для таких він ласкавий; або: деж той Бог, що справедливо судить“?

Се звичайне нарікання слабої віри людей. Жиди по повороті надіялися великих перемін. Ось небавом сповняться всі месіянські обітниць та настане так часто заповіджений пророками день пімсти. Тимчасом сталося інакше. Видно, що перед Богом все одно чи поганин чи жидовин. Вони жадали отже Божого суду і тільки скорий прихід Господа, може усунути їхні сумніви що до справедливости Божої й вірности його обітниць.

Пророк виказує їм нестійність їх нарікань а вірність до Божих обітниць :

„Ось я посилаю ангела мого, а він приготує дорогу передо мною і негайно за ним прийде в храм свій той, що ви його шукаєте, — Ангел завіту, що його бажаєте. Ось він іде, говорить Господь Саваот“.

(Дальше буде).

## Конференції югословянського католического епископату.

В перших днях мая с. р. зіхалися хорватські епископи в Загребі на спільні конференції, щоби порозумітися, як і що їм ділати в тій переломовій добі. Присутних, епископів та їх заступників, було 17 членів. На сі конференції скликав епископів, та проводив в конференціях загребський архіє-

пископ, Др. Антін Вауер. Конференції розпочалися по торжественнім заупокійнім богослуженню за хорв. народних мучеників, князів Зрінського та Франкопана (яких Австрія стяла у Wiener-Neustadt-і 1671. р.) З реляцій, які з тих конференцій здає „Katolički List“, довідуємося дещо нового, а в дечому можемо справити інформації, які ми випечатали в попередньому числі „Ниви“ за люблянським „Bogosl. Vestnik-ом“. З початком 1920. їздив до Риму не сам митрополит загребський, але в товаристві люблянського єпископа, дра Jeglič-a, та дяковачкого єп. Akšamović-a. Не є вповні стійна інформація „Bogosl. Vestnik-a“, будьто би в Римі навіть не хотіли говорити о введенню народної хорватської мови в богослуження. Після „Kat. List-a“ на згадуваних конференціях предсідник, архієп. Bauer, про се так висловився: „Що до поширення літургічних привілеїв, св. Отець дозволив для цілої території королівства S H S, що у всіх наших єпархіях латинського обряду у св. Службі Б. можна співати апостола та євангеліє в хорватській зглядно в словінській мові; надалі: щоби в одноцільнім римським требнику переведенім на хорватську мову відправлялися всі св. тайни“.

Як з того виходить, св. Отець дозволив усім Хорватам та Словінцям, римокатоликам, на території Югославії, відправляти всі богослуження в народній мові, крім св. Служби Божої. Єпископи свого привілея не дуже розголошували (звідси неточні інформації „Bogosl. Vestnik-a“!), аж дістали се з Риму на письмі, що сталося щойно 17. IV. 1921. р. Відповідно до сього рішення апост. Престола на конференції вибрано осібно дві комісії (одна хорватська, друга словінська) для зладження одноцільного переводу літургічних книжок.

На конференції взято під розвагу нове розграничення тих єпархій, які через нове розмежування держав, остались в Югославії поділені на неприродні часті. Італійці ще підчас війни з Австрією засеквестрували в Римі інститут св. Єроніма, призначений для хорватських богословів, і доси його не хочуть віддати. Св. Отець обіцяв вплинути на італійське правительство, але заразом порадив хорватським єпископам, щоби вони попросили о поміч своє београдське правительство. (Однак хорв. газети пишуть, що београдського правительства, де переважають сербські впливи, ціла та справа зовсім не пече, бо Сербі не дбають про се, щоби Хорвати утвердили свою позицію в Римі...) Єпископи застановлялися над шкільним питанням. Міністерство просвіти веде антирелігійну кампанію особливо в тих краях, що лежать поза межами політичної Хорвації та Словенії (отже в Сербії, в Чорногорі, в Бачці, в Банаті та Барані). Воно видало таке розпорядження, котрими у висших клясах середних

шкіл зносить науку релігії, а в нижших класах, як також у всіх народних школах зменшує науку релігії на 1 годину тижнево; наука релігії повірена цивільним учителям, а священникам вступ до школи зборонений!

Конференція заявляється проти заміреного „kanzelragraf-a“. Домагається від правительства знатних підмог для духовних семінарів, які зубожили в наслідок примусової аграрної реформи. Конференція рішила, що теологічні студії для кандидатів на священників мають тривати 5 літ.

Єпископат бажає, щоби всі католики нової вільної держави в релігійній та просвітній праці виступали одноцільно. Щоби всі релігійні організації злучилися в одну централю, якою для Хорватів має стати „Хорватський католический народний союз“ в Загребі, для Словінців „Словінський християнсько-соціальный союз“ в Люблянці. Вкінці єпископи уложили збірне пастирське посланіє до всього духовенства та вірних в королівстві S H S.

о. Др. Г. К.

## О достоїнстві священника.

(Реферат о, декана Ізидора Зельського, виголошений до канцелярських священників та до вірних зібраних 4. V. с. р. в церкві в Неслухові.)

„Ви есте світ міра“. Ті слова сказав Христос в І. своїй проповіді на горі в Галилеї. Вони відносилися взагалі до всіх, що слухали Його науки, но особливо до учеників, бо Він хотів будучих своїх послів просвітити, щоби вони могли як світильники присвічувати тим, котрих навчати-муть. Для того сказав дальше: „Да просвітится світ ваш пред человеки, яко да видят ваша добрая діла і прославлят Отца вашего, іже на небесіх“, т. зн. щоби наші добрі діла світили перед парохіянами, щоби вони могли пізнати невідмінну правду і прославляти Вітця небесного, котрий нас по словам Ап. Павла як оруддя „предувиді, предустави і призва“.

Для того, Всч. Отці, назвав нас, Христос Господь „солею землі“. Ми маємо стеречи парохіяни від гнилі, не тіло, а духа. Іс. Хр. поставив нас, священників, яко хоронителів обновленого світа, дав нам душпастирство, щоби ми відродили людського духа.

Висока гідність, велика задача, красна ціль, но великий тягар!

Св. Ігнатий каже: „Священство всім верх есть“;

Св. І. Золотоустий: „Священство працює на землі, але Його можна причислити до небесних річий“.

Св. Ефрем: дар свяченої гідности перевищає всяке помислення. Сам Христос сказав: „Слушай Вас мене слу-

шаєт, а отметаєт Вас мене отметаєт“. Тим судом оцінив Христос достоїнство священика, бо коли не на рівні, то близько свого достоїнства - післанництва.

Для того сказав св. І. Злт.: „Почитай священика, Христа почитаєт, а обидяєт священика, обиду творит Христу“.

Погляньмо на достоїнство священика зі становища його обов'язків.

Св. Кирил Алекс. називає священиків „родом поставленим Богом на землі для творення Його діл“.

Св. Амброзій називає священичий стан станом боготворним священиками, слугами поставленими від Бога, хай моляться і вірним випрошують ласку.

Церков не в силі піднести богоугоднійшої молитви і принести богоугоднійшої жертви як жертва священика відправляючого Службу Богу.

Колиб люди цілого світа своє життя принесли Богу в жертву, то та жертва була би нічим в порівнянні з жертвою священика при Службі Б.

Люди по словам пророка Ісаїї перед Богом роса і тінь: „Всі язици яко ничтоже суть і в ничтоже вміниша ся“. Отже й жертва їх булаб нічим в порівнянні з жертвою, яку приносить священик, з жертвою безкровною, безцінною, якої не можуть принести самі ангели, святі, а навіть Пр. Д. М. Для того достоїнство священика під тим зглядом більше достоїнства мешканців неба.

Крім того священики сповняють уряд посольства у Бога, „О імени Хр. посольствуєм“, щоби випросити потрібних ласк для людей, як то говорить св. Золотоустий „о всем мірі ходатайствує у Бога священик“ і „дружески бесідуєт с Богом“ (св. Ефреєм).

В ще більшій личности являється нам достоїнство священика, коли пригадаємо собі, що в часі освячення дарів, як се учить св. віра, повинується священикови сам Христос, бо сходить з неба в тайнім виді на слова священика. Сталося велике чудо, коли Ісус Навин, покоряючи десять Аморейських царів, задержав сонце і місяць. Та о много більше є чудо, коли сам Христос, як Бог, повинується священикови, сходячи на його слово „прійміте“, „пійте“, віддається в його руки, в його оборот і управу.

Св. Юстиніян говорить: „О превеликія власти! по їх акиби ізволенію вещество Христа переминюється в тім, с неба сходит в плоти Слово, і на св. трапезі предлежит. Сіє ім даєтє по благодати, еже никогдаже дано би ангелом. Сіи присутствуют Богу; они обємлют руками, подають і самі причащаються“.

Подібно і що до тайнственного тіла, котрим є всі вірні. Священик має власть увільнити грішника від пекла або чистища і отворити йому рай.

В тайні покаєння рішенню священика повинується сам

Бог; прощає або відкидає грішника, коли священник його розрішає, або ні.

Св. Максим говорить: „Така дається власть священником судити, що до його суду схиляється небесний суд“.

Може бути, уживаючи тої великої власти розрішення від гріхів, не все думаємо о її вазі, но поставмо себе думкою в положенне, що при іконі Спасителевій знаходиться сам Христос в плоти і виголошує: „Аз пращаю і розрішаю тебе“. В противнім кутику ми робимо те саме. Чи не стоїмо ми в той час нашою властю висше Ангелів, висше Матери Божої, котрих Г. Бог не наділив властю вязати і розрішати? Ми миємо тоді таку власть, як сам Христос.

Гордився би кождий, кого цар наділив би властю освободжати полонених; оскількиж більшою властю і честью наділив Христос священників, освободжати душу, не тіло, від пекла або чистилища!

Тим то священники неначе відлучені від землі і поставлені на небі, наче перевисшаючі чоловічу істоту і увільнені від її страстей — говорить св. Ів. Злт.

Всеч. Отці і Браття! Ось тому то давно по правді священство було у високій чести. Було воно найбільшим достоїнством зі всіх на тім світі. Були часи, коли царі корились перед священниками, приклоняли коліна, приносили дари, цілували руку, дотикалися їх риз, щоби благословитися.

Св. Ів. Злт. на слово пророка Ісаїї говорить: „то начальство більше, як царське, тому цар приклоняє голову під руку священника“.

Константин Вел. на Нікейськім Соборі сидів по всіх священниках на нисшій кріслі, і то за їх позволеннем. Настали часи, особливо тепер в війні від частини суспільности, що священникам приходять на місце передної слави — наруга, замість чести — погорда, замість величання — оклеветанне — переслідуванне. І так сповняються на духовенстві слова, сказані Христом „но прийде час, да всяк іже убіє Ви, возмнит ся службу приносити Богу“.

Жаль лиш, що вина такого переслідування лежить часто у нас самих, бо „пути твоя, і начинання твоя сотвориша тобі сія“ — каже Бог через пророка Еремію (4, 18). Однак, якби і не діялося, достоїнство священника в своїй сущности ніяк не теряє своєї високости, величности. І Христа розпяли, но Він не перестав бути світлом для цілого світа. Його убили — но Його ідея не померкла і Його слово, удосконалює людського духа, ніколи не загине. Духа ложи побіджає правда, духа вічної Божої правди ніхто не в силі закути в кайдани, замкнути в тюрмі. Німецький нарід величається своїм культуртрегерством і та слава, що перейшла від сходу на захід, від Греків до Німців справедливо йому належить. Але як земля від неба, так далеко відстоїть культура заходу від культури, яку нам дав Христос, і нас

священиків поставив рознощиками її, — культури, що не обмежується на знання сього світа, а сягає у саму вічність.

„Якоже посла мя Отец і аз посилаю ви“. „Шедше в мір весь, проповідуйте Євангеліє всей твари учаще блюсти вся, елика заповідях вам, і се аз з Вами есьм во всі дни до скончання віка“.

Так священики є рознощиками єдиної правдивої, святої культури обіймаючої духа всіх земних і надземних существ, Христовими намісниками на землі, строїтелями Б. ласки, Христовими друзями, з котрими він обіцяв перебувати на віки. Тому і священниче достоїнство стоїть незрівнано вище від всіх достоїнств на сім світі, його ціль благородніша всіх цілий.

Вже в старім Завіті в кн. Левіт (20, 26) говорить Бог: „Аз свят Господь Бог Ваш, отлучивий вас от всіх язик бити моїми“ Я вибрав вас споміж людий, щоби ви прилучилися до мене і послужили мені як учителі, просвітителі, хоронителі мого стада на землі.

В новім Завіті сказав Христос: Аз ізбрах ви; Якоже посла мя Отец і аз посилаю ви; да принесете плод, світ міру і живот вічний. Се же єст живот вічний, да знають тебе єдиного істинного Бога, Єгоже послал еси Ісуса Христа.

Отже ціль Христового післанництва така сама, як і наша. Христос неначе так гворить; Ту саму ціль, котру Ти, Отче, поклав мені, я кладу моїм священикам. Хай дають свідощтво правді, хай учать пізнати Тебе і Твої совершенства, любов, правду, милосердіє. Нехай повірених собі приводять до пізнання Тебе, послуху, любови через видосконаленне їх духа, до осягнення призначення, бути одною мисли і духа з нами с. є. з священиками і з Богом, як я себе посвячую за вас, так довжні ви посвячувати себе за парохіян, а в потребі навіть і житте віддати, що часто діється при відвідуванню недужих на заразливій хороби.

Всч. Отці і Браття! Нє світ і його похоти, не власти, почести або гроші, но Бог, і Його права є ціллю, до котрої ми маємо стреміти і нам повірених вірних провадити.

„Поставляються в тіх, яже ко Богу“. Тим зажег Христос в нашій груди огонь любви до Бога і ближнього.

Той огонь любви не криється дармо в наших серцях, як талант укритий лінивим слугою, но горить полумьям ревности „во всем представляем себе яко Божія слуги“ все правдивими, вірними слугами начальника віри і совершителя Ісуса.

Той огонь скріпляє нашого духа по словам Апостола: „не безчинствовахом, ниже хліб туне ядохом“ — в бурливых хвилях, щоби ми сміло і відважно ставали в обороні Христової правдивої віри. Той огонь любви чинить нас готувими жертвувати себе за славу Б. і удосконаленне духа наших вірних.

Справедливо назвав Христос своїх учеників „Ви єсте

світ міру“ т. зн. ви мої ученики, озарені світлом моєї науки, маєте світити як та лампа в темноті ночі мешканцям сього світа, показати їм дорогу, якою можуть вийти з тої темноти на світло дня, від гріха до життя.

Мойсей вивів ізраїльський нарід з неволі тіла, а Іс. Хр. вивів людей з неволі злого духа. Як наслідникowi Мойсея Ісусови Навинові судилося запровадити ізраїльський нарід в обіцяну землю Ханаан, так на нас, наслідниках Іс. Христа, тяжить обов'язок завести нам повірених вірних до царства божого.

По правді такий подвиг варта всякого труда. Наше звання світле, наше достоїнство високе, але всяке достоїнство — великий тягар.

Лаврентій Юстиніянин каже: колико благодать множайшая і стояніє висшее, толико паденіє тяжеліє і пагубивійшая вина.

Поставлені на високім степені довжні відзначатися чеснотами, а як ні, то „не заслуг ради начальствуют, но в осужденіє себі“.

Св. Амбровій каже: Радуюсь при возходженіі, но да боїмся паденія.

Гарні сугь слова: Ви єсьте світ міру — но не легкі до сповнення: Тако да просвітеться світ Ваш — — —

Хороші слова: „Ви есте соль земли“, но прикре вражіннє роблять на нас слідуєчі слова: Аще соль обуюєт, чим осолится? нивчтоже будет к тому, точію да ізсипана будет вон і попираєма чоловіки.

Прекрасні слова, що порівнюють священників з містом, стоячим на горі, но болісні отсі: „Вчиних тя на горі святой Божій, і согрїшил еси і ізвергох тя от гори Божія і погубих тя (Ез. 28, 14).

Гарні слова: Вам єст дано відати тайни царства Божія; но страшні: Суд жесточайший преімуцим бивает.

Нікуди не можеш утечи перед Божим судом, а нас священників постигне він перед всім так, як нас межі всіми і перед всіми Бог „предувиді, предустави сообразних бити образу Сина своего“ (Рим 50, 30).

Время начати ми суд (1 Петра 4, 19); от священних моїх начати (Ез. 9, 6) слишите сія жреци, понеже к вам єст суд, яко пругло бисте стражбі, і якоже мрежа розпростертая (Осія 51).

Безперечно, що Бог милосерний, так і милосерним судом буде судити упадок знемоги людської, єсли будемо каятися і жалувати. Але що Бог також справедливий, то справедливою карою відплатить нам за нашу нерадивість, залишеннє наших душпастирських обов'язків, а привязаннє до мамони сього світа.

Ємуже дано будет много, много взищется от него.

Не буде мати значіння перед Богом, яко судією, ні ви-

соке достоїнство, ні почеси, ні слава, ні дружба, тільки наша ревність в сповнюваню обовязків. Ось в маленькій мініятурі суд, який Бог видасть на нас: 1) вас, священників вибрав я з прочих людей, виніс на стан великий, бо вивисшив вас від землі на небо, перетворив з земних существ в небесні, щоби ви повірених собі вірних зняли на висоту світла до видосконалення духа; але вивисшені мною, „смиришася ібо не Христа Ісуса но своїх снискаша (Фим. 2, 21), „многих в законі ізнемоществиша“, (Мал 2, 8) і длятого „Слава іх в ад сниде“ (Із. 14, 11);

2) Вас як синів родив я моїм духом (Із. 1, 2) і полюбив (Іо 15, 9) і вивисшив і назвав друзями моїми (Іо 15, 4), „да отіщете і привлечете і возлюбите і усиновлете мні“, тих, що стали не мої люди (Оз 2, 23), но сини мої отвергошася мене (Із 1, 2) і послужиса Богом інним (Царств 8, 8); возлюбленні мої, в дому моїм сотвориша мерзости, многі (Іер. 11, 15). Ядуще сладостная і питаємі на багрянцях, одіяшася в гной; сего ради биєні будут по нечестію своєму (Вт. 15, 2).

3) Вас, як синів Сіону, чесних прибрав я чистим золотом (пл. Іер. 4, 2). „Начтоже? Како потемні злато? ізмінися сребро добре, росипаша ся камици святини в началі всіх ісходов“? Потемніло золото, бо життє священників помрачається недобрими ділами; змінило ся добре срібло, бо блеск святости життя священників щезає задля браку добрих діл, і приходить в наругу.

4) Вас як рибаків послав я в світ, щоби ви ловили людей, іх душі на кожій горі гордості і на кожнім холмі рівнодушности і з камінних печер неморальности, що помрочують рѳзум, і псують золоте серце (Іер 1, 2, 16), однако „обрітенія ваше не билѳ душ, но пінязей“ (св. Амврозій).

5) Вас, як і робітників у моїм винограді поставив я „над язики і над царстви, да іскорените і разорите і разточите і разрушите і паки созиждете і насадите“ (Іер. 1, 10). І щож? місто орати, копати і обтинати злі галузки, робітники отяжіли, забавлялися гадками, і тому мої виногради опустіли, грішники умирали в гріхах — но „крови іх от вас взищу“ (Із. 13, 18).

6) Вас вибрав я проповідниками мого слова „і еже в уши услышите проповісте на кровіх“, но проповідники були німі (Із. 8, 10), пророки ішли туди, куди я іх не послав і прорукували, чоґо я їм не говорив. „Сего ради возму і повергу вас, і дам вас в поношеніє вічне і в грамоту вічную, яже нікогдаже забвенієм заґладить ся“ (Іер. 23, 21, 39, 41).

7) Вас учинив я світилами світа, хоронителями мого стада на землі, і вам треба було просвічувати „посреді рода строптива і развращенна“ (Фил. 2, 15), як світильникам на ліхтарях, щоби люди виділи світло, ваші добрі діла (М. 5, 16),

і навернулися знов до Бога, котрого виреклися гріхом. А тих; що навернулися, треба було пильнувати, щоби не розбігались до гріхів, но „ісправляли пути своя і діла своя і послушали гласа Гдня“ (Іер. 33, 13), но світильники мої погасали через неухвагу в шуканню єлея правди, пастирі же як наємники оставляли, бігали і нераділи о вівцах, но „проклят, творяй діло з небреженієм“ (Іер. 48, 10).

8) Вас я поставив вітцями духовними моєї родини, голловою Христового містичного тіла на землі (Кор. 4, 15). Але ви більше дбали про своє тіло, чим про містичне тіло Христове, і в тілі моєї Церкви вигрівалися роздори, спори, відступства єреси.

Длятого потряслося все моє нутро і серце пукало від гіркого горя (Іер. 1, 3, 13). Прикажу, проте ізнести посудини мого гніву (Іер. 27, 22) і виллю на вас зла: гора допустів, огонь неслави, голод вічної правди і смерть духа, бо все то сотворене для грішників на месть (Сір, 39, 36).

9) Вас поставив я царями і єреями „да приносите жертву о грісіх за чоловіки“, (Ев 5, 2). Но „царі царствоваху, но не мною“ (Оз, 8, 4), „жреци отвергошася закона моего і осквернившє святая моя, скверняху мя посеред себе“ (Єз. 22, 24); так ти, Капернауме, до небес вознесийся, до ада низведешися (Лук. 10, 15), „вознесеннаго яко орла со гніздом твоїм, з висоти свергу тя“ (Іер. 49, 16).

10) Вас назвав я городом, що стоїть на верху гори, поставив моїми намісниками хоронителями мого закона, суддями людських неправд на землі.

Життє ваше повинно бути зеркалом, в котре всі дивилися би, живію наукою народам, бо довга дорога через науку, а коротка через примір (Сенека), но на горі „Мойсеєва сідалища сидіша книжници; глаголаша, а не твориша, возглаголаша бремена тяжка на плеща чоловіческа, самі же перстом не хотіша їх двигнути; разширяша свдоя хранилища і величаша воскрилія риз своїх, любиша превозлаганія на вечєрах, предсіданія на сонмищах, цілованія на торжищах і зватися от чоловік „учителю“, лицемірно молитви твориша одєстствоваша мятву і копр і комен, а оставиша вищєє закона: суд і милость і віру“. „Сєго ради горе вам, яко ісполните міру“ (М. 22, 2—32).

11) Вас кормив я манною мого слова і проповідав вам мою істину, щоби її ви научили тих, котрі шукали Божої правди, но „пророк і священик осквернишася“ (Іер. 23, 11). „Пророци пророчєствоваша неправедная і священици плєскаша рукама своїми, обрїтошася в людей моїх нечєстиві“ (Іер. 8, 6).

12) Ви, як сіль землі, мали хоронити людей від гнилі духа, зіпсуття.

І духа мого святого я вам дав, щоби ви напоїли духом любви жаждучих моїх братів.

Світло науки вашої мало засвітити в темноті, а розяснити її як в полудни (Із. 58, 10), но ви, випивши мою ласку, як земля напоїлась обильним дощем, а видала терне і вовчець — були непотрібні і близько прокляття — для того ваш кінець — сожження — (Евр. 6, 7). Лучше було їм не пізнати дороги правди, ніж пізнавши відвернутися від переданої їм святої заповіді (2 Петр 2, 21).

Лучше булоб нам священикам бути простими невіжками без світла, знання, нім по мозольних науках грішити, доптати ногами ласку Всемогучого Бога, на зле уживати світло розуму, бути сліпими, і згинути.

З тої причини св. Богоугодники перших христ. віків боялись священства як великого тягару, і не хотіли його приймати. Так зробив св. Атаназій по словам Созонта і св. Григорій, котрий, щоби не бути ординованим, скривався, збираючися в одіжю купця. Декотрі навіть калічилися, щоби не могли стати священиками. Для того рішив собор в Картагені силувати тих, що не хотіли приймати священства, но і то не помогло, бо ні один з радостію не хотів стати священиком. Але з часом се змінилось. Священиками ставали люди без звання. На місце першого страху, надумовань, нерішучости зачалися просити, щоби їх поставити священиками. Замість першої ревности, виродилась рівнодушність, в місце точности в виповнюванню душпастирських обовязків — нерадивість, місто покори, терпіння і любви — гордість, властолюбивість і захланність, незгоди, сварні; і сталося, що „царствоваху, но не мною“. І як к першим священикам відносилися слова обявлення (Іо 2, 2):

„В і м, твоя діла і труд і терпініє“, так до нинішних священиків: „Імам на тя, яко любов твою первую оставил еси, но понеже ни студен ни горящ еси, имам тя ізблевати із уст моїх“ (Апок 3, 16).

Подібно з жалем виражалися св. Вітці о таких священиках, що не від Бога вони звані, а для суєти.

Не входять в Божий дім по наміренню священиків, но по похотам сього світа. Звідки тоє, що нема старання о людські душі і Церкв не єсть в чести, як гине тільки душ? А если вільно мені звернути увагу, як у нас в Галичині декотрі з священиків стараються о приходи, то можу сказати слова Христові: „Татіє суть і разбойници, яко не входять в двор овчий дверми, но прелазять інуди“.

Тому св. ап. Павло радив, щоби кождий вступаючий в стан священика, не скорѣ то чинив, а з собою поражувався: чи він від Бога покликаний. Хай не буде у нього по словам св. Амврозія честь висока, а житте грішне, бо такий стан а житте згіршаюче є мерзьке Богу.

І справедливо, бо обовязки получені з священичим станом дуже тяжкі, коли зважимо, що уділювані дарі св. Духа і у священиків спочивають в глиняних посудинах. Лукавий

світ свої власні незгоди і гріхи, блуди уміє оправдувати а навіть убрати в одєжу справедливости і чести. А упадок священика, хочби й малий, світ прибирає в незнати що, і виставляє його на наругу. Світ домагається від священика надземної чистоти, ангельської святости.

Тому Христос, видячи нашу неміч а зіпсутий світ, говорить до нас : „Будите же мудрі яко змії, а цілі яко голуби“, значить : Ви ученики, ви вибрані, відлучені від прочих людий. Вас виніс я високо над землю, поставив вас учителями - світильниками на світі, ваші імена я записав в небі; я вас назвав своїми друзями, і хочу вас зробити учасниками слави, котру я мав, коли ще світа не було, но не думайте, що та честь прийде вам без труду! коли хочете буту моїми, „будите во мні, якоже аз во Отці“, хочете нагороди за свої труди, посвящайте себе за світ, як я себе посвятив і положив душу за мої вівці.

Хочете моєї дружби, пийте чашу, „юже аз пію і крестітєся крещенієм, імже аз крещаяюся“.

Хочете моєї слави, „возміте крест свой, і по мні грядіте. Іже бо не приймет креста свого і в слід мене не грядет, ність мене достоїн“.

Хрест-наша власть, хрест наша доля. Без хреста нема Христової дружби, без хреста нема Христової науки.

Берім отже хрест, несім його, бо лише в хресті наша побіда.

А если в тяжкій борбі прийде на нас хвиля утомлення і знеможення, не упадаймо на духу, не даймо покорити нашого духа низьким страстям того світа, — сребролюбія, мягких вигод, марної слави або фарисейської людської дружби. Наше майно, наша честь, наша слава — Христос. В час покути погляньмо на нашу хоругов, де написано „Бог і правда його“!

А та хоругов скріпить упадаючого духа і додасть нам нової сили і доведе нас, подвижників Христових, до побіди — до побіди правди над неправдою!

---

*о. О.м. Гадзевич.*

## Оживленне церковного Богослуження і обряду.

Хто бажає впровадити до нашого Богослуження і обряду нові реформи та Богослуження; хто бажає усунути з них надужиття і невідповідні звичаї, той мусить руководитись при тім правдивою любовю до Божої справи, та великим тактом. Всякий сарказм, цинізм та нетакт, хочби він був получений з найбільшою ревностію, звівечить його найкрасші

заміри. — Та на жаль деякі люди, між ними і високопоставлені — при своїй ревности і енергії не є вільні від горішних замітів.

Чи справді наше Богослуження та обряд є гарні? Так, без сумніву! Однак обряд є живою відбиткою живої віри, і тому мусить розвиватись відповідно до духа часу і потреби вірних.

Що наш обряд та Богослуження стали на пів мертвими та утяжливими і незрозумілими, вина в тім, що відповідні чинники замало звертали увагу на їх оживлення. — Вже то саме, що у нас майже не скликується дієцезіяльних та провінціональних Соборів, на яких такі справи повинні рішатись, вказує на мале заінтересовання і заскоружність в такій важній справі. Голоси поодиноких неміродайних осіб в часописах можуть бути лиш вказівкою до синодальних нарад. — Проте ніщо дивного, що деякі, хоч ревні священники, не могути діждатись на реформу з „гори“, заводять на свій лад — на власну руку реформи в Богослуженнях і обряді. З того виходить та ріжнородність і неоднотайність в Богослуженнях, яку характеризують наглядно: „Шо попик, то типик“, б'є життя не жде, але пливе живим руслом. Наколиж не надається йому властивого русла, тоді пливе — манівцями.

Вправді радикальна реформа в Богослуженню і обряді є просто неможлива, та всеж таки церковні власти мусять взятись до плянної, розважної реформи, і не переочувати самовільних реформ поодиноких, хоч щирих і ревних робітників на ниві Христовій. Наколи в цілім світі відбуваєсь реформа суспільного життя чоловіка під кождим зглядом, то і під зглядом церковним мусить наступити віднова.

Перше всього: щоби наші Богослуження не були мертві та утяжливі, треба їх скоротити. Вони розвинулись по монастирях і там вони надаються. Впрочім тоді і народ жив иншим життям і мав відмінні вимоги господарські, економічні, політичні, то і нерви не були відай у нього такі підорвані, що міг брати довшу, живійшу участь в довгих, хоч гарних Богослуженнях. Нинішній дух часу вимагає коротших, живих, зрозумілих, хоч частійших Богослужень.

Вистояти цілу вечірню, утрєню, Службу Божу, вислухати проповіді — се безумовно за тяжке і прями фізично неможливе. — Навіть сама Служба Божа св. Йоана Золотоустого є на нинішній час за довга і утяжлива. За часто слідуєчі по собі антифони, ті самі ектенії роблять її за довгою, а для священника зі слабшим здоров'єм просто утяжливою. Треба мати справді залізне здоров'є, щоби ціле Богослуження з увагою відслужити. Відправлення вечірні, утрєні, Служби Божої, проповідь, висповідання кільканайцятьох людей — переходить сили звичайного смертельного. — Під тим зглядом церков західного обряду скоро орієнтуєсь і приновлюєсь до потреб часу і людей, так що її Бого-

служення, хоч в незрозумілій мові, стаються практичними, а попереплітані додатковими Богослуженнями в народних мовах, стають живими і притягаючими, хоч сам їх обряд *sine ira et studio* не може іти в парі що до самої краси з обрядом східним.

Ціле наше Богослуження належалоб відправляти в скороченню, як се відмовляють священники з єрейського мбл-лїтвбслова. Тоді в короткім часі всі вірні бралиб в Богослуженню участь і вивчилибся добре бодай оден 6-ий глас! — Канон на утрени можнаб відчитати хором і се булоб на певно красше і Богу мілійше, як „вигикування“ дяка після власного ірмольогіона. Мельодії ірмольогіона є дуже гарні і переймаючі, та на їх красі треба розумітися, і її відчувати, а сего годі вимагати від одного дяка, або цілого народа. Се можливе лиш в монастири при добрих чисельних голосах.

Другим безумовним чинником оживлення Богослуження і обряду є чиста народна мова. Не маю тут на думці звичайну провінціональну мову, але чисту літературну — на взір мови Др. Шурата або о. Дороцького і других в їх релігійних виданнях. — Саркастичні, цинічні аргументи против впровадження народної мови в Богослуженнях є просто смішні і злосливі. — Покликуватися на се, що нарід буде перекручувати українську мову, не є поважним аргументом. Якраз протівно: народ перекручує староцерковну мову в дивоглядний спосіб, бо її не розуміє, а наводитп на се приміри не годиться на поважне трактовання справи. Певна річ, що бездушне незрозуміле відспівування та відчитування Богослуження є менче миле Богу як з душі, з серця пливуча зрозуміла пісня. — При тій нагоді треба поминути і сю обставину, що чимало слів та форм і зворотів старославянської мови треба або усунути — або переімінити, бо деякі з них на нинішні часи своєю простотою і реальним представленням не лиш разять, але навіть викликають серед вірних згіршення. Лучається се передівсім в обряді вінчання або при читанню чтеній старого завіта. Реасумуючи свої спостереження на тему оживлення нашого Богослуження і по правді чудового обряду, треба на разі ограничитись на його скороченню, бо ним не впроваджуєсь ніякої надзвичайної новости, а есенціяльна часть остає все та сама. Книжки богослужебні можуть остати наразі ті самі. — Через скорочення давних Богослужень зробиться місце на впровадження нових додаткових в народній мові. — З часом скорочені Богослуження можнаб перекласти на українську мову, щоби в той спосіб народ зрозумів, яка велика ідея живої Христової віри міститься в тих Богослуженнях. Наколи св. апостол Павло наказує голосити науку Христа в зрозумілій мові, то певно, що се відноситься і до Богослуження, бо вони є живою формою, живим образом

живої віри. — З впровадженням реформи в Богослуженнях не треба чекати, бо вона прийде і без нас, але тоді могла би бути звернена против нас. — Живого Христа Бога мусимо проповідувати і славити живим словом і живою формою.

О. Й. Скруть ЧСВВ.

## Основи марійського культу.

Історія жінки записала на своїх сторінках деякі черти й окремішности питомі лише жіночому роду.

І так колись у давнині вплив жінки при повненню морально-добрих діл майже не входив у рахубу, а зате при сповненім злі діставалась їй малощо не вся пайка. Сама особа жінки нагадувала річ підлу, гідну хиба погорди, забуття. „Обеславлена, позбавлена стида в усіх верствах народів, при всіх обрядах і ігрищах поганства, ніде не могла вона найти для себе безпечної охорони. Остаточо змушено її піддатися соромови, прийняти його на себе гейби релігійний акт, щоби відтак переляти сей сором на мужчину, статись божком зіпсуття й так з цього найбільшого упідлення відносити славу“. <sup>1)</sup> Ця гидка роль зіпхнула її до рівні з нерозумними сотворінями, а її ймення все лучилося з поняттям осоромлюючим людську природу. Але хоч позбавлена всіх моральних ціх, та обдерта з усіх заслон сорому, а натомість прибрана в усі примани й усе полумя пристрасти, вона хватала за серце, манила людей та кидала їх в обійми проступків — гріха. При своїх мерзенних недостаках — вона чарувала, звертала до себе, була, по словам Гезіода, „погубним архітвором“, „нешасним чудом“, к р а с н и м з л о м“. <sup>2)</sup>

Ця сама історія свідчить про инчу, чуднішу подію з області жіночого життя.

Прийшов час, коли доля жінки змінилася. Вона стає символом ніжности, краси, стає уосібленням ідеалу, до якого лине людський ум, що в доказ свого узнання для жінки посвячує себе на її оборону й услугу. З тою хвилиною раз-у-раз перепинюється давний, сороміцький культ, а його місце займає культ жінки чистий, святий. До повного блиску доходить він тоді, коли надприродний мотив узяв верх. А сталося це при традиційнім почитанню непорочної Діви, Матери Божої.

Цей величавий, марійський культ сягає часів туземного життя благославленної між жінками. Бож „похвалу Діви

<sup>1)</sup> A. *Nikolas*, *Niepok. Dziewica Marya*. Warszawa 1858. 373.

<sup>2)</sup> Theogou., стих 549 сл.

з розказу Бога розпочав ангел, за Божим інстинктом підхопила Єлисавета, за наклоном св. Духа через усі віки продовжувала Церква й продовжати ме до кінця світа<sup>1)</sup> відповідно до віщих слів самої Марії: „Се бо от нині ублажат мя вси роди“.<sup>2)</sup>

Особливіше відношення, в яким стояла Марія до Ісуса, мусіло також в особливіший спосіб зазначитися в життю Церкви. Чей-же Церква не могла розлучити сього, що злучило Євангеліє. Тимто марійський культ належить до естних окрас Христової Церкви й є гейби величною сплатою почитання самого Христа.<sup>3)</sup> І коли, як коли, то передусім сьогодні християнська побожність стоїть більше як оноді під знаменем марійського культу: <sup>4)</sup>

Принявши, що культ Марії сам у собі ріжниться від культу інших святих не лише степенем, але й сушно,<sup>5)</sup> не будемо тут подавати загальних причин почитання Божої Матери, але хочемо пізнати ті спеціальности, котрі мотивують так незвичайний дотеперішний Марійський культ і які дають йому моральне запевнення на будучість. Ці спеціальности називаю основами, бо по правді є вони немов субстратом, що рішає про буття або й небуття такого культу. Коротко дасться ця річ виразити отсими словами: Такий величавий марійський культ основується на злучі Марії з вірою, обичаями, ласкою. Отже особливіше відношення Марії до віри. обичаїв і ласки, це основи, що на них стоїть дотеперішне почитання Марії й на яких стоятиме воно на будуче.

1. Не думаю подрібно розводитись над цим, що Марія з многих зглядів належить до матеріального об'єму нашої св. віри, себто що вона входить у зміст обявлених правд. Сюди зачисляються отсі чотири определения: 1. Марія є дійсно й правдиво Богородицею; <sup>6)</sup> 2. Марія є вседівною; 3. є непорочно Зачатою, <sup>7)</sup> і 4. є вільною від усякого гріха навіть повседневого. <sup>8)</sup> Кожний отже вірний християнин мусить заняти зглядом Марії виразне становище, — нікому не вільно бути байдужим або нерішеним. Вже ця обставина не мало пояснює внутрішній, підставний факт буйного життя Марії в християнстві. Це немов перша, формальна спійня, що тримає й береже цілий гарний вицвіт почитання. Це найосновніший віст Марії в релігійний організм, без котрого

1) *Chr. Pesch S. J. Comp. th. Dogm. III. 1913. 111. u. 190.*

2) Лук. I. 48.

3) *T. Pesch S. I. Christl. Lebensphilos. Freiburg. 1914. 560.*

4) *P. I. Albrecht PSB. Die Gottesmutter. Freiburg. 119 143.*

5) *Chr. Pesch, d. c. п. 190.*

6) Гл. *Deuzinger, Euchir. symb. (1914). u. 113, 202, 218.*

7) *Deuz. 91, 256.*

8) *Deuz. 1641.*

9) *Deuz. 833.*

навіть не занималаб Вона так окремої ролі в Божім пляні.

Хочу однак звернути увагу на інше її відношення до віри. Марія не то що становить органічно-складову часть християнської догматики. Вона є символом і змістом наших догм. Її Непорочне зачаття свідчить про есткування надприродного світа ласки, про піднесення до нього чоловіка, про есткування первородного гріха. А її Боже материнство це, після кард. Францеліна,<sup>1)</sup> що йде за св. Йоаном Дамаскином, „гейби символ і зміст цілого вірування про вбплочене Слово“. Всі старозавітні Марійські прообрази більш або менш вяжуться й пояснюють христольогічні пророцтва. Всі надії й очікування нової Еви, матери „нового чоловіка“, се ніщо інше, як надії й очікування Месії. Жінка все злучена або зі сіменем,<sup>2)</sup> або зі сином,<sup>3)</sup> або з мужчиною.<sup>4)</sup> Щоб згадати іще про якусь злуку, то нехай буде нею пр. або її благовіщення, котре голосить правди про Пресв. Тройцю, або її туземне життя з Ісусом, яке основно висвітлює правду про людську природу Божого Слова, бо не тільки, що во Вона Його зродила, Вона посвятила Його одній земній вітчизні, Вона приділила Його до певної нації, Вона навчила Його ествуючої тоді мови, Вона назначила йому людський спосіб життя. Коротко отже кажучи, Марія є тою справедливою „таїнственною рожею“ віри, котра криє в собі обявлені правди й розхиляє їх, коли сього треба.

Останні слова пояснює слідуєча заввага: Був час, коли загальна побожність ціхувала всі верстви суспільности. Але прийшли віки XVIII. і XIX. в., віки чимраз більшого ломання Божого права, наставання на все, що Боже, святе.<sup>5)</sup> Погубний націоналізм почав втискатися й нищити наші тайни. Він покраяв їх, змінив, порозривав і пересадив на свою пісковату ниву. Пізнання Бога, Пресв. Тройці, Ісуса Христа прибрало в руках тих нових катів фільосфічний вид — пантеїзму, матеріалізму, атеїзму.<sup>6)</sup> Одної лише правди вони не діткнули: догми непорочного Зачаття Пресв. Діви. При численних припущеннях, теоріях, фантазіях її пропущено. Навпаки — традиція її неп. Зачаття так світло розпочата на Сході<sup>7)</sup> й Заході<sup>8)</sup> йшла своєю ходою, ба що більше,

<sup>1)</sup> *J. Frauzelin, De V. inb. Romae 1871. 380.*

<sup>2)</sup> *Бут III. 15.*

<sup>3)</sup> *Ісаї VII. 14.*

<sup>4)</sup> *Єрем XXXI. 22.*

<sup>5)</sup> Пор. *Pius IX. „Aeterni Patris“ (3. VII. 1868); Pius XI. „Alloc. „Quod votis omnibus“ (8. XII. 1869).*

<sup>6)</sup> Пор. *Coust. „Dei Filius (24. IV. 1870).*

<sup>7)</sup> Гл. *А. Шпальдакь, Греческіе церковные отпы о непороч. Зачатіи Пресв. Дѣвы Маріи (Труды III. Велеградского богосл. съѣзда. Въ Прагѣ 1914. 67 сл.); — М. Judie; De Immac. Deiparae Conceptione a byzantinis scriptoribus post schisma consumatum edocta (Acta II. Совв. Vel Praegae 1910. 42 сл.) Російський текст останньої статті подають „Труды II. Велегр. богосл. съѣзда“. Москва 1911. 62 сл., яка була тра-*

дійшла до свого вершка, бо от непомильний голос остаточно рішив про її найкращий привілей. У тім вірі Марія остала тим, чим була зі всіма своїми відношеннями до віри, а лишаючися тою самою зберегла християнство. Проголошення догми розбудило віру в серцях вірних, а завстидало ворогів, і тим способом Марія стала якором, що утримав релігію. Мати заховала Сина й Церкву, яко „Ecclesiae regina et prouignatrix“,<sup>1)</sup> — „таїнствена рбжа“ розхилила свою корону й виявила свої тайни.<sup>2)</sup>

Коли отже відкинули Марію з області віри — то якаж наступить руїна! — Кожний думати й робитиме для себе самого, наступить взаїмний розлам, подібно як у родині, коли виродні діти проженуть з дому матір. Одна секта слідуватиме за другою, кожний день видітиме нову єресь, ніщо не стримає загального розкладу у вірі.<sup>3)</sup> Цеж історичний факт, що нова віра XVI. в. протестантизм, тому не прийнялася на многих місцях, передусім в Італії, бо нарід в жаден спосіб не хотів зректиса марійського культу.<sup>4)</sup>

Отся то тісна злука Марії з вірою робить її становище так трівким. Для марійського культу, це немов „основаніє добро в будуще“<sup>5)</sup>, котре запевнює її повседашне життя в християнстві. Колиж отже християнство не устає в любови й почитанню Божої Матери, коли воно залюбки співає її пісні, коли заводить і бере численну участь в набоженствах до Неї, коли процесіонально спішить до її чудесних місць, то робить це під напором свого віруючого серця, робить те, що робили ще ва часів Ісуса Христа ангел, Єлисавета, пастирі, царі, Симеон і Анна, що зробила вихваляюча евангельська невіста. Справді її поява біля навчаючого Христа це зворушаючий прообраз будучого культу Марії. Перед своїми очима мала вона знеслу й хватаючу за серце стать Богочоловіка, бачила чуда, що Він під ту хвилю робив,

диія на наших землях: гл. *М. Галуциньський*, Непор. Зачатте Матери Божої по науці православних Русинів на Україні, Старообрядовців і Велкоросів. (Нива VIII [1911] 195 сл. 231 сл.); — *A. Palmieri*, O. S. A. De academiae eccl. Koviensis Doctrina V. Mariam V. praemunitam fuisse a peccato originali (Acta II. Conv. Velehrad, Pragae Bohem. 1910. 39. ag.). Ту саму статтю но по російськи подають „Труды II. Велегр. богосл. съѣзда“. Москва 1911. 58 сл.

<sup>1)</sup> *C. Mazzela*, De Deo creante. Romae 1892<sup>3</sup>. 802 сл. п. 1113 сл.; — *J. Scheeben*, Handb. der Kath. Dogmat. III, Freib. im Breisgau 1892. 541 сл. u. 1691 сл.

<sup>2)</sup> *Pii IX. Allocutio* de die 8. XII. 1869 В ній просить папа також Марію: „Tuis age apud Deum precibus, ut in uno semper spiritu maneamus et corde“. Отже Марія є чинником злуки і єдності передусім у вірі.

<sup>3)</sup> Догматична рація тих слів опирається на тісній звязи булі „Ineffabilis“ зі славним силлябусом Пія IX. й наукою Ватиканського собора про католицьку віру „Dei Filius et generis humani Redemptor“..

<sup>4)</sup> *A. M. Weiss*, O. Pr. Apologie V. Freib. im Br. 1905. 819.

<sup>5)</sup> *M. v. Faulhaber*, Zeitfragen u. Zeitaufgaben. Freib. im. Br. 1915. 48.

<sup>6)</sup> *I. Тим*. VI. 19.

слухала слів мудрости й принади, що плили з Його уст, а повна одушевлення хотіла віддати похвалу сьому незвичайному чоловікови. Але в неменше гарнім і великоумнім як і природнім звороті звертаються її думки й слова до матери величавого Сина й Вона кличе: „Блажено чрево носившее тя, і сосца, яже еси ссала“.<sup>2)</sup> Вона думала: Якжеж щаслива ця мати, що має таку благославленну дитину, як блаженне це ество, котре має особливіше право до її любови і материнського почитання...<sup>3)</sup> В розгарі звеличання Воплоченого Бога славлять її уста Його матер, бо в ній бачить вона якби первину й основу величі Сина.

Той сам психологічний процес відбувається теж у віруючих серцях людства. До Неї, як до близшої, звертається воно з похвалами, бо відчуває, що культ Марії, це заява сталого зеднання з об'явленням, ще явне визнання християнської віри, якої Вона є змістом і символом.

(Докінчення буде.)

## Кампанія польських газет проти Унії.

Відколи наш Високіпресв. Митрополит виїхав до Риму, і порушив вузші тай ширші основи Унії на сході (а се вже загально звісне, що не без успіху), відтоді польські газети не тільки львівські (сі головно звертаються проти особи Митрополита), але також варшавські та краківські переповнені статтями на сю тему. Всі сі численні статті — без виїмку — написані в однім дусі. А який сей дух, про се виразно скажуть хочби тільки сі цитати, які ми тут хочемо навести. І так краківський „Czas“ (з 29. V. с. р.) в передовиці „Duch Possewina“ між іншими пише таке:

„Віддання віри над католиками в Росії митрополитови Шептицькому означає там повільну ліквідацію польскости, означає осаджування на єпископських престолах не Поляків, але політичних вихованків уніятського митрополита, означає залиття тамошних парохій руськими чи російськими націоналістами і випертя з костела польської мови на користь російської чи руської“.

„Проби унії звичайно се мали до себе, що в і д б у в а л и с я н а к о ш т П о л ь щ і і її інтересів (!)...“

„Ходить нам на разі о кроки, які мають бути зроблені з польської сторони в римській курії, де не належить цофнутися перед ужиттям ясного, здецидованого, хоч би навіть твердого язика“.

А варшавська „Rzeczpospolita“ (ч. 149. з 1921 р.) в статті „Ręka ks. Metropolity Szeptyckiego na Białorusi“ пише так:

<sup>2)</sup> Лука XI. 27.

<sup>3)</sup> М. Meschler S. J. Ges. Kl. Schr. IV. 1916. 8.

„Другим чинником є . . . невелика, але нечувано рухлива, горстка молодих священиків — Білорусинів. Се — що так скажу — авангарда о. митрополита Шептицького, божнині маємо не тільки позори, але певні докази, що впливи львівського митрополита ділають також на нашім ґрунті і се дуже енергічно.

Плян сього ділання дуже простий. Передовсім ввести білоруський язик в костелі, потому привернути Унію, яка обняла би обі відноги люду т. зв. білоруського, т. є. католицьку й православну, зеднюючи їх не лиш в культурну, але також в політичну цілість“.

„Відновлення Унії під плащиком білорущини в нашім краю то означає скорчення Річипосполитої що на й менше до Бугу.“

Варшавський „Kurjer Polski“ (з 8. VI. с. р.) приніс передбвицю під заголовком „Bosian“. Ся стаття для нас так цікава, що подаємо її в цілости:

„Дня 13 мая с. р. звернулись ми під адресою міністерства заграничних справ з запитом що до мнимої юрисдикції о. Митрополита Шептицького на Сході Європи і що до становища, яке займає польський ряд в сій так дуже важній для держави справі. Та поки діждались ми відповіді, ся справа взяла незвичайно дивний оборот. Ото перед кількома днями о. Боцян, сей нещасний (niefortunny) єпископ-номінат холмський, повідомив о. Дибовського, рим. кат. єпископа в Луцьку, що з рук тогож Митрополита знова одержав номінацію на гр. кат. єпископа в Луцьку і що в найближшій часі задумує прибути на місце, в ціли обняття свого уряду.

Для зорієнтовання читачів мусимо пригадати і доповнити „ргіога“ сеї номінації, про котру наш ряд може й нічого не знає. Сягають вони ще кінця XVIII. ст. Тоді то папа Пій VI. наділив гр. кат. митрополита властю самостійно висвячувати коадюторів. Сей привілей потвердив Пій VII., але скоро вийшов він з ужиття і в протягу майже цілого століття його не виконувано. Щойно з початком біжучого століття о. Митрополит Шептицький позискав у Пія X відновлення сього привілея.

На сій то основі 1917 р. в Києві, в готелю Континенталь, в найбільшій тайні навіть перед Курією висвятив о. Митрополит о. Боцяна на єпископа, а з початком 1918 р. вислав його до Холма, яко уніятського єпископа. Дальший перебіг справи нам звісний. Коли департамент Стану в Варшаві — за ряду п. Стечковського — довідався про намірний приїзд о. Боцяна до Холма, взявся до дуже енергічної акції в двох напрямках: з одної сторони запротестував у окупційних австро угорських влад проти впусщення номіната до урядовання, з другої знова сторони віднісся через тодішнього Апостольського Візитатора в Польщі M-ra Rattoro

до св. Престола для в'яснення справи. Ся акція увінчалась повним успіхом в обох напрямках. Окупаційні влади заборонили о. Боцянови приїзду до Холма, а Курія дала слідуєче пояснення: Справді о. Митрополит Шептицький одержав в дійсности у папи Пія X. відновлення привілея Пія VI., але се лиш „*motu proprio*“ Папи, поминаючи компетентні органи Курії. Сього рода рішення безумовно є важні, однак лиш не протяг понтифікату уділяючого Папи. А що в р. р. 1917 і 1918. Папа Пій X. вже не жив, а Папа Венедикт XV. сього привілея не затвердив, тому акти о. Митрополита з тих літ — консекрація і номінація — були неважні, поминаючи вже квестію чи іменування єпископа для Холма взагалі міститься в справі іменування коадьюторів. В наслідок сеї інтервенції польського департаменту Стану повідомлено о. Митрополита, що його привілей вигас.

Теперішна номінація тогож о. Боцяна для Луцька зневолює нас до тим більше категоричного сформулювання питання: чи в послідних часах зайшла зміна в поставі римської Курії, що до сеї справи? чи папа Венедикт XV поновив привілей Пія VI, VII і X. і в якій формі, чи знова „*motu proprio*“, чи правильним ходом процедури? чи наш ряд знав про се, чи знова його в сій справі поминено? як задивляєсь ряд на квестію юрисдикції львівського Митрополита азагалі, а як на номінацію унітського єпископа для Луцька в особенності? евентуально чи уважає допустимим іменування єпископів в границях польської держави без його відома і згоди?

Се последнее питання уважаємо за найважніше, бо не хочемо порушувати нині самої квестії бігу церковної політики в справі Унії і її значіння для скатолицизовання Сходу Європи. Не можемо однак здержатись від замітки, що на Волині зовсім Уніятів немає, що отже номінація о. Боцяна є вступом до акції прозелітства, акції в нинішних обставинах на „*kresach*“ дуже небезпечної. Початок релігійного прозелітства в злуці зі всіми блудами і проступками нашої адміністрації на „*kresach*“, з безмисльним а систематичним дразненням тамошної корінної людности, з нечуваним в многих случаях поведінням з нею поодиноких державних функціонерів, з фатальним ведінням справи військової кольтонізації — все се в додатку з шаленою антидержавною „освітною“ агітацією львівської „Пресвіти“ може статись іскрою, яка запалить порохи.

З точки погляду найбільше елементарних основ державної політики просимо наш Ряд, щоби занявся сею справою і то поважно. Як що департаментови Стану в 1918 р. вдалось відвернути небезпеку і то серед обставин, серед котрих крім сьогондя ділаючих сил і противних впливів мусів поконувати тертя і перешкоди зі сторони чужої окупації, то ряд незалежної Польщі на оправдання програної

в сій квестії не мав би нічого, хиба власну нездарність. А в політиці, як звісно, не є се лагодячою обставиною“.

От дивна річ! Коли формально о се ходить, чи так — чи ні, то Поляки відповідають, що вони не є ворогами Унії, тільки тим дуже непокояться, що уніяцьке духовенство так слабо піддержує Унію в народі. (vide *Gazeta Kościelna*\* з початком 1921. р.). А тут майже усі польські газети без виїмку перед цілим світом виказують, для чого Поляки мусять бути ворогами Унії, і представляють Унію яко... (хай се наведені цитати скажуть!) та домагаються, щоби порушити небо й землю — а всьо проти Унії! Що отже? На всякий випадок — „файна“ історія!

---

---

## Допись.

### В справі віднови Кружка Катехитів у Львові.

Живемо на прикінці світової війни. До сеї пори, як знаємо з часописий, всі наші товариства і інституції (чи то просвітні, чи економічні, вже й деякі релігійні) обновили вже давно свою діяльність, вибрали нові управи і заходяться невпинно біля сего, щоб загоїти завдані війною рани товариству та відповідно до вимог сучасної хвилі поширити і розвинути можливо як найкрасшу діяльність. Тільки Тов. Катехитів у Львові досі не дало ще про себе ніякої вістки, життя не обновилося. А пора крайна реактувати Товариство Катехитів. Нам треба нині доконче порозумітись між собою, уложити однаковий плян ділання, способи поступовання, обдумати нові середники душпастировання між молодіжю, обговорити докладно метод навчання релігії в школі, призадуматись, як би поглибити релігійне життя у молоді? і інші біжучі справи. Тому то осміляюсь піддати під розвагу давного Виділу Тов-а Катехитів думку: уладнати на прикінці\*) сегорічних шкільних ферій загальний зїзд оо. Катехитів у Львові з тридневними реколекціями для всіх присутних із Загальними Зборами Тов-а Катехитів. На сьому зїзді можна би відповідними рефератами обговорити, висвітлити всі висше згадані справи з душпастирської праці оо. Катехитів і обдумати середники, які найуспішніше можнаб ввести в життя по наших школах. — Після мене потреба на се 4 до 5 днів. За мешкання послужив би для нас може духовний семінар, а СС. Служебниці піднялибися за оплатою нас перехарчувати. Зрештєю

---

\*) Між львівськими катехитами прийшло до порозуміння, що збори катехитів можна буде скликати щойно з кінцем ферій. Ред.

про се повинен подбати дотеперішній Виділ Товариства. — А хосен з такого зїзду був би великий: віднова духа, нові гадки, єдність поступовання, пізнання новіших методів душ-пастирської праці між молодю у інших народів, принор-влення невої методи навчання і ин. А що найважнійше, хто має молодю, має будучність, звідси і всі змагання табору антихристиянського захопити в свої руки вплив на молодю.

Тож: Обнова Кружка Катехитів і Зїзд Катехитів в часі сьогорічних шкільних фєрій се найважнійша справа всіх те-перішних оо. Катехитів.

о. Др. І. Фіголь  
Катехит в Станиславові.

о. Др. Гавриїл Костельник.

## Помершій донечці.

(Конець).

XXII.

Ти бачила народ твій у неволі  
З пятном неслави й з сумом на чолі,  
Ти бачила паношення чужинців  
На нашій так скржавленій землі —  
Чиж раз співала ти о красшій долі?  
О повороті бідних Українців?

„Хай вже ідуть! Чому вже не ідуть  
Ті...? — Хай прийдуть Українці!  
Чому не йдуть? Чому не наженуть  
Тих... недобрих тих чужинців?  
Бо... лиш все від нас беруть,  
А Українців бють та бють та бють!  
І Українці бідні, дуже бідні —  
Бо... грошей їм не дають!  
І перед склепом, де то люди ждуть  
На хліб, на цукор, — ще і там послідні  
Ті Українці — бідні, дуже бідні!

Не хочу я, не люблю...,  
Я люблю лиш стрільців та козаків  
Бо... не хочуть говорити  
По українськи — хочуть нас лиш бити!  
Упав стрілець — а хтож його убив?  
Його недобрий... застрілив!  
Ой, застрілив, ой, застрілив! убив!  
Тут наша Україна, наш тут Львів —  
Прийдіть, стрільці! прийдіть і наженіть

Тих... — недобрех...!  
Гей, Українці, та вже раз прийдіть!

Тебе ми, доню, того не учили;  
Так говорити ми ще й боронила  
Тобі сміливій, — бо ми так боялись  
За тебе! — Звідкиж тії пісні взялись?

Німе каміння, кровію полите,  
Гранати, що ревіли над тобою  
І тріскали з пекольною грозою  
Довкола тебе, а тебе щадили —  
Невольників лице сумне, прибите,  
Побідників бундючнії лица,  
Театер жизни — мійська вулиця —  
Вони тебе тих пісней научили!

Ах, так хотіла ти дожити зміни:  
Побіди й слави нашої України!  
А не дожила! — Многі так хотіли  
Дожити сього, — але не дожили!  
Та ти, дитина, — ти могла дожити  
Як ми до нині сильно віримо:  
Що, хоч самі ми не доживемо,  
То волі заживуть хоч наші діти!

## XXIII.

Твій братчик, Славцю, до землі належить,  
Ти до небес, а родичів твоїх  
Світ посередний, що обняв всі межі,  
І лучить він розлучених усіх.

Твій братчик, Славцю, лиш туди глядить,  
Куди йому глядіти позволяє  
Земля, — і що на сцені виступить  
В її театрі, тільки се він знає.

Було тобі поглянути на нього,  
Як він вставав — так радий — з ложа свого,  
Де тижнів шість в недозі пролежав  
(Чому й тобі не довелось так встати?),  
Весь земський світ, усю свою будучість  
Він радісний нараз хотів обняти!  
Твою рухливість і твою співучість  
Так дивно він від тебе переняв.

„Мариню! <sup>1)</sup> мамо! тату! я вже ходжу!  
Глядіть! всілякі штуки вже виводжу!  
Татусю! я багато коній хочу!

<sup>1)</sup> Служниця.

Так мало маю : два й одно лошатко —  
 Я хочу більше, більше ! Купить тато ?  
 Богато коний і візків багато !  
 Одно телятко і одно ягнятко  
 Таке біленьке і таке маленьке,  
 Як в бабці було, і так лагідненьке !  
 Желізницю й маленький молоток  
 І автомобіль і малий дашок  
 І аероплян, жовнірів багато !  
 І кулі, шаблю, гвер — чи купить татє ?  
 Тут гвер, тут шабля — буду козаком !  
 А тут на шапці знак, як у стрільців,  
 Він не такий, як той у Поляків, —  
 І вйю ! так буду їздити верхом !...

Тебе він слухав, як з тобою жив,  
 І за той час — у чотирох роках —  
 Він так багато слів не вимовив,  
 Як ось тепер у чотирох лиш днях ;  
 І по дорогах, по котрих гуляє,  
 Ще й нас він за собою пориває...

Як знудиться у самоті своїй,  
 До мене він звертається сумний :  
 „Чому то тато Славку закопав ?  
 А з ким тепер я буду бавитися ?  
 От ліпше : тато Славку щоб призвав,  
 Бо я без неї буду нудитися !“

До тебе так він каже написати :  
 „Як знов мене захочуть хлопці бити,  
 Хай Славка прийде Ренця боронити,  
 Як все мене малого боронила,  
 І як я кликав, вибігала з хати...“  
 Тож памятай жеж, наша Славцю мила,  
 Що братчикови маєш помагати !

#### XXIV.

Вже знаю, чом так ходять на цминтар  
 Вдови й мами, що ходять у жалобі —  
 Бо відчахнувся серця їх конар,  
 Бо половина серця їх у гробі !  
 — Вже знаю, а так довго я не знав !  
 Байдужно я нещасних тих стрічав,  
 Що що неділі ходять на цминтар.

Прийшлося самому серце поділити,  
 І половину в гріб похоронити ;  
 Вже розумію — ах, вже розумію.

Цілу сю тайну — думи людські й божі,  
Що в ній укриті, — й другим се відкрию :  
Memento се людської подорожі...

\*

Развраз у пристань мати та приходить,  
Що геть за море вирядила сина —  
Сумна очима геть по морі водить,  
І лиш одно душею розважає :  
Коли прийде та днина, та година,  
Котра знова розлучених зєднає ?...

Чи син до мами, чи до сина мати —  
Одному треба подорож відбути !  
А брамою — ся пристань мусить бути  
Тому так любо з нею розмовляти,  
І разураз її відвідувати.

Здається серцю, як сюди зближаєсь :  
Неначе сьому статися вже нині,  
За чим так дуже серце побиваєсь —  
Що станеться, сам Бог вість, в котрій днині

### XXV.

Як гріб твій, Славцю, буде заростати,  
І ми тебе так мемо забувати —  
Бо на землі такії вже права :  
Що смерть забрала, вже того немає  
Тут на землі, й нове тут виростає —  
А знову прийде смерть і жизнь нова  
Дитино, йнакше се не може бути !  
Живим про себе думать, а забути  
Мерців, — Творець такі надав закони !

Привикнуть наші очі до заслони,  
Яка з тобою вже нас розділяє,  
Признасть і серце, що говорять вічі,  
Зживемся з тим, що вже тебе немає,  
І думать-мем — о якійнебудь річі...

Як гріб твій, Славцю, буде заростати,  
І ми тебе так мемо забувати —  
Та ми не камінь, не трава — а люди !  
В душі глибоко, де престол для Бога,  
Де в божу вічність брама і дорога,  
Й твоя там, Славцю, вічна память буде !

Прийдуть ті дні, і станеш мов живою  
Між нами, — світ весь кинем ми душею,  
Щоб говорить про тебе і з тобою —  
Аж стрінемося з вічністю твоєю !

\* \* \*

*Епільоґ.*

Спочить хотів я від огнів дуці —  
 Й від филь, що серце в молодости рвали —  
 Мій дух став світлом, і його лучі  
 Мене по всій вселенній провозжали.

О, доню люба! як тебе я слухав,  
 Як ти співаєш і видумуєш,  
 Пригоду кожду співом віддаєш —  
 Як серце в тобі віщий дух розрухав,  
 Я думав втішно: ось заступник мій!  
 Ось він звершить, чого ще не звершила  
 Моя душа, що десять літ згубила  
 В накинених їй німоті нудній!<sup>1)</sup>

Та Бог забрав тебе, щоб ти співала  
 Між ангелами в небі, — так пропала  
 Тут на землі моя заступниця!  
 Й моїм огням не буде вже кінця!

Ах, бачу, знову дзвоном мені бути,  
 Що голос шле по долах, по горбах,  
 І проповідь його далеко чути,  
 Що мов жива, так ходить по хатах,  
 І з віч всім людям слези обтирає...

Так дзвін усіх скріпляє, потішає,  
 Себеж самого нищить, розбиває...<sup>2)</sup>

## Загальні збори відпоручників вдов. сиротинського фонду.

Сі збори відбулися дня 17. мая б. р. у Львові. На збори прибули делегати з 43 х деканатів в особах своїх найповажніших представників. Не прибули делегати з деканатів: бережанського, болехівського, грималівського, зарваницького, козлівського, любінецького, озерянського, олеського, переґінського і скалатського. Збори отворив Всесв. о. генеральний Вікарій А. Бачинський, поручаючи зборам зайнятися справою успішнішого несення помочи священичим вдовам і сиротам. На предсідателя Зборів вибрано о. шамбеляна Мих. Цегельського з Камінки Струмілової, його заступником о. декана Теодора Богачевського, на секретарів покликано о.

<sup>1)</sup> В тому часі не міг я віршувати по українськи, бо ще не володів свєбідно українською мовою. Займався я фільосөфією.

<sup>2)</sup> Цілий сей образ з дзвоном взятий з моїх хорватських „Trenutk-iv“, де він приходить в 26. вірші.

Ч. Зелського, декана милятинського і о. С. Рудя, завідателя Мізуня.

Перед приступленням до денного цорядку нарад Предсідатель фонду, о. Пралат Войнаровський, згадав про померших членів Комісії о. сов. Т. Лежогубського, і о. А. Дикого, які положили великі заслуги для фонду. Память їх пошанували присутні повстанням з місць; відтак зложив подяку уступившим довголітнім членам Комісії: Предсідателеви о. мітратови Білецькому і секретарови о. Крилошанинови Бобкевичеви.

Особлившу подяку зложив о. Предсідатель Войнаровський ВПреосвященному Митрополитови Кир Андреви за висланне квоти 10.000 лір яко надзвичайну запомогу для вдів і сиріт. Збори рішили однодушно серед загального одушевлення для улюбленої особи свого Архіпастира висказати Йому за се найглибшу подяку, як також за всі Його велитенські труди понесені в краю і за границею для добра нашої Церкви і народа. По промові Предсідателя о. Войнаровського приступлено до денного порядку нарад. Секретар Комісії, о. Сов. Е. Бачинський, здав звіт з діяльності Комісії. Зі звіту о. секретара довідалися присутні, що в двох послідних роках померло у Львів. дієцезії 146 священників, отже число застрашующе в порівнанню з жертвами за час пятилітньої світової війни, бо від початку війни до половини 1918 року померло тільки 89 священників з Львівської дієцезії. Число вдів і сиріт за час війни подвоїлося, около 500 осіб має фонд запомагати. Над звітом о. секретара вивязалася дискусія, в якій забрали голос о. Декан Винницький, о. П. Филипович, о. М. Туркевич, о. І. Фединський, о. К. Богачевський і о. Л. Зариський. Звіт Секретара прийнято до одобрюючої відомости.

Незвичайно оживлена дискусія вивязалася над справою установаля висоти датків до фонду на рік біжучий. Голос забирали о. М. Бобовник, о. І. Винницький, о. А. Пеленський, Т. Копистянський, В. Лиско, о. Т. Богачевський, о. К. Куницький, о. І. Фединський, М. Туркевич, о. Н. Стисловський, о. В. Соловій і о. Л. Захарясевич. На внесення о. Л. Захарясевича ухвалено прийняти висоту датків на рік 1921 після скількості ерекціонального поля, а саме: 1) парохі і завідателі парохій посідаючі до 50 моргів 1000 Мп. річно; 2) до 100 моргів 2,000 Мп.; 3) до 200 моргів 3.000 Мп; 4) понад 200 до 5.000 Мп.; 5) завідателі, сотрудники, що не уживають поля, 500 Мп.; 6) завідателі і сотрудники, що уживають поле, після скількості поля. Збори висказали однодушно бажання, щоби Ординаріят по затвердженню тих ухвал, надав їм обовязуючу санкцію.

Контрольна Комісія вибрана загальними зборами, до якої входили о. декан С. Мохнацький і о. М. Галянт, здала звіт з переведеного шконтра, а знайшовши касу і книги в як найкрасшім порядку, поставила внесок на уділення абсо-

люторії уступаючій Комісії, що одногосно прийнято. В дискусії над реорганізацією Фонду перший забрав голос о. пралат Войнаровський, відтак о. канцлер Яцковський, декани Зельський, Винницький, Галянт, Туркевич. На внесення о. декана Винницького рішення поручити нововибраній Комісії, щоби вона в як найкоротшім часі скликала анкету, на яку має запроситися представників наших інституцій асекураційних, фінансових і економічних в цілі остаточного вирішення справи реорганізації Фонду. Рішення сеї анкети мається предложити членам Фонду вдів і сиріт на найблизших надзвичайних загальних зборах до одобрення. На внесення комісії-матки, в склад якої входили оо. декани Винницький, Зельський і о. Сов. Е. Бачинський, вибрано одногосно слідуочу Комісію: Предсідатель іменованій Ординаріатом о. Пралат Т. Войнаровський; Члени комісії 1) о. пралат Александер Пясецький, 2) о. сов. Лопатинський, 3) о. сов. Дзерович, 4) о. Др. Г. Костельник; Заступники: о. сов. Дуткевич, о. Біленький; Касієр о. М. Крилошанин Яцковський; Контрольор о. сов. І. Рудович, секретар о. сов. Е. Бачинський. На скрутаторів: о. декан Б. Еліяшевський і о. сов. Е. Монцібович.

По тих зборах відбулася нарада тих самих відпоручників у важних станових і церковних справах. В справі требів, супроти їх великої ріжноманісности, яка під теперішню хвилю витворилася в поодиноких місцевостях, рішено, щоби поодинокі деканати предложили Ординаріятові до затвердження відповідні до місцевих обставин проекти, які опісля мали би загально обовязувати.

З усіх сторін піднїдено жалі, що існуючі під сю пору власти нехтують права української мови і з жалем сконстатовано, що деякі одиниці самі не придержуються виданих в тій мірі Ординаріатом розпорядків. Рішено послугуватися виключно українською мовою у внутрішньому урядованню, як і в зносилах з властями. Таке саме рішення запало в справі точного придержування розпорядку Митрополичого Ординаріяту з дня 25/II. 1920 ч. 331/С., щоби в справі супружних перепон не зборонювати женихам вінчання ізза неканонічних перепон.

Точнійше обгворено справу платень клиру зі сторони польського уряду. Сконстатовано, що на днях польський уряд в третє розділив польському духовенству дуже значні підмоги. Се поступовання слід уважати сторонничим і несправедливим, тому що належало, або взагалі не уділяти ніякому духовенству підмог, або розділити справедливо між оба віроісповідання, не роблячи ніяких ріжниць.

Для ілюстрації піднесено, що генеральний Вікарій, управляючий Дієцезією, по 54-ох літах служби побирає 1800 мк. місячної платні, і що саме українське духовенство находиться в дуже лихому матеріальному положенню ізза зруйновання мешкальних і господарських ерекціональних будинків.

## Нові книжки.

**Наслідкування Христа Томи Гемеркена Кемпійського** перекладом на українське. Видало Видавництво Чина св. Василя В., Жовква 1921. Формат мала 8 а; тверда оправа стр. 528; ціна 150 Мп.

Переклад заосмотрений вступом „Переднім словом“, в якому є два розділи: 1) „Про книжочку“; 2) „Як читати її?“. До того долучені дві молитви: одна (св. Альфонса Лігорого) перед читанням, друга (св. Ігнатія) по читанні. Знова-ж при кінці знаходиться додаток, „Що коли читати?“ поділений на дві часті: „А) У дні Найсол. Серця Хр.“; „Б) Підчас духовних вправ і місій“. О самій сій книжці, розуміється, не потреба нам тут говорити, бо вона здавна давна славна в цілому катол. світі. Як кажеється в „Передньому слові“: „Є це загальна думка, що між усіма духовними книжочками вона стоїть на першій місці зараз по святім Письмі“. Випадало би нам точнійше обговорити сам переклад. Але тут міродатний був би якийсь звісний наш знавець мови, котрий уважно простудіював би мову сього перекладу. Ми від себе подамо тільки деякі загальні уваги для орієнтації читачів.

Як мова, так ортографія сього перекладу — так сказати би — наймодернійша, зукраїнічена (у відношенню до галицизмів) до найвисшого ступня. Так н. пр. автор загалом не уживає *ґ* (пише: стоїть, обичаї ітд.); уживає: цей, дзеркало, джерело, кожний, рятунок, на прикінці, ітд. Натомість уживає пристрастий, людий ітд.; як також місія, євангелія ітд. місто: місія, євангелія ітд. Певно автор мусить мати свої засади, чому тут відбігає від консеквенції наймодернійшого українщення, але що ми тих засад не знаємо, то воно нам представляється неконсеквенцією.

Стиль гладкий та легкий. Автор всюди старається говорити чистою народною мовою, і в дусі сеї щиро народної мови віддає навіть такі деякі терміни церковної мови, які вже в народі непохитно удомашнилися. На деяких місцях се нас разить — але се властиво тільки наслідок призиваєння.

Одних тут разить більше того, других менше вже після того, чи хто більше, чи менше любується в консерватизмі.

Не потреба би й згадувати, що ся дорогоцінна книжочка повинна знаходитися в домі кожного священика.

**Dr. Spasowski Władysław. Wzorowe seminarja nauczycielskie. Kurs nauk sześciolateńni. Warszawa 1920.** Автор є виднійшим польським педагогом і йому віддано було організацію „Учительського інституту у Варшаві“. В згаданій брошурі подає автор середники до поширення просвіти і культури та поборення анальфabetизму між широкими кругами населення.

Науку в учительських семінаріях радить розложити на

шість літ, обмежити питання учеників і іспити, та зовсім скасувати матуру. Рішучо є проти науки чужих язиків; другої краєвої мови можна би вчити — навіть в областях з мішаним населенням — лише виїмково і то в дуже обмеженім обемі. У всіх школах має бути основою навчання і виховання наука польської мови і літератури, історія Польщі, доведена до 1919 р. та наука про горожанські обовязки.

Семинарії повинні виховувати як найбільше учителів, які опісля можуть знайти приміщення у східних українних областях. Та все є лише висловом бажань і змагань значної частини польської суспільности. Інтереснійше буде знати нам, як ставляться ті круги, яких представником є автор, до релігійного виховання молодого покоління, та взагалі до науки релігії в семінаріях.

Автор хоче зовсім ясно поставити сю справу, бо уважає релігію предметом незвичайно важним для молодезі, що саме тоді перебуває переломову добу у своїм духовім ровною. Однак він стає рішучо на становищі антикатолицьким — протестантським.

В школі належить учити лише історії релігії, психології релігійних почувань і християнської етики. Совітські власти шкільні, а зокрема педагогічні ради, мають весь нагляд над наукою релігії і укладають програму викладу сего предмету.

Після пропонованого автором розкладу дидактичного матеріалу на поодинокі курси релігії вчили би на перших чотирох курсах і то лише по півроку. На перший і другий курс призначає історію релігії, на третій християнську етику, на четвертий психологію релігії. На п'ятім і шестім курсі обходила би ся молодь зовсім без науки релігії. Про виучення основних правд віри, про виховання будучих провідників молоді на віруючих ідейних християн-католиків, про релігійні практики автор зовсім не згадує.

Так уявляє собі автор виховання кандидатів на учителів в майбутних семінаріях.

На першій стороні брошури є посвята начальникови держави, великому педагогови народу, що плекає у нього духа свободи і почування чести. — *о. І. Р-вич.*

Поступ (студ. вісник) ч. 6—7, (за червень і липень). Ціна сього підвійного числа 60 Мп. Зміст: *М. Мох*: У 5-ті роковини смерті Ів. Франка. — *З. Лишкевичівна*: На весну. — *Д-р Р. Ковшевич*: *Juris ignorantia nocet.* — *В. Л.*: По дворі ходить сон. — *Й. Шляф* — *І. Л-о*: Дош. — *Н. de Réglis*! З модерних франц. поетів. — \* \* \* Наші недомагання (Анкета). — *Д-р Т. Г.*: З філософійних проблемів. — *Л. Верховинка*: Сонце. — *П. С. Мол*: Як ідейний студент найкраще переведе ферії. — *І. М.*: Роздума. — *Д-р Г. Костельник*: Пісня Богові. — *М. Вільшина*: О. Новаківський — \* \* \* Думки сімох мудрців. — *І. Стефанів*: Гетьман Б.

Хмельницький і І. Мазепа. — *Г. Костельник*: Де рожі цвितуть. — *В. Я.*: Ферії. — *Г. Ко*: Знайшов себе. — *В-о*: Спомин, Зі студентського життя. — *Додаток*: „Наш Пропор“. — *Й. С.*: Читайте. — *Ко. О.*: Думка. — *М. Ю. Лермонтов*: Ашик-Керіб. — *О. Маковей*: Тайна у фляшці. — *І. Шевчик-Лукав*: Грай, бандуро. — *Й. Зячківський*: Смолоскипи Назорея. — *Г. Костельник*: Три серця. — *І. Шевчик-Лукав.*: Скажи! чи бачиш. — *І. Л-о*: Під цвіт вишень.

Світ дитини (ілюстрований часопис для дітей). Виходить два рази в місяць; ціна  $\frac{1}{4}$  річно 120 Мп., річно 480 Мп., поодиноке число 20 Мп., Адреса Редакції і Адміністрації: Львів, ул. Зіморовича ч. 3. Зміст ч. 11. (з 1. червня 1921): *Юра Шкрумеляк*: Іванови Франкови (поезія); *Василь Софронювич*: Цвितуть сади... (поез.); *Богдан З.*: На прогульці; *Я. Вільшенко*: Лисиця жартівниця та зайчики побігайчики (байка), з образками А. Манастирського); *Мойсей і діти* (фрагмент з поеми Ів. Франка п. з. „Мойсей“); *Я. Вільшенко*: Три дари — три ради Весни (поез.); *Ребуси, загадки й шаради*; *Переписка Редакції*.

Поручаємо сей одинокий наш часопис для дітей.

Українській дитині — одноднівка — видання Львівської Філії Товариства охорони дітей і опіки над молодістю, стөр. 28. 4<sup>о</sup>, містить поруч заставок та ілюстрацій такі статті і вірші:

„У тобі наша вся надія“ (вірш). *В. Літинська*: „В країну дитини“. — *У. Кравченко*: „Співай дитино“ (вірш). — *Д-р Ол. Барвінський*: „Яка хвороба найбільше поширена серед дітей?“ — *Е. Сельський*: „Українські поради материй“. — *Т. Шевченко*: „У наших раї на землі“. — *о. В. Лицняк*: „Кілька слів про захист для сиріт“. — *К. Малицька*: „Про захоронки і діточі садки“. — *Б. Бернзон*: „Дитя в нашій душі“ (перекл. В. Щурат). *В. Целевич*: „Українська популяційна політика“. — *О. Бачинська*: „Діти на село!“ „Про дігей і про виховання (афоризми). *Д-р О. Тисовський*: „Більше чуття і бистроти а менче обережности“. — *М. Галушчинський*: „Українське краєве товариство охорони дітей і опіки над молодістю“. — Звіт з діяльності. — *К. М.*: „Рідна Школа“.

**Geh hin und künde!** Eine Geschichte von Menschenwegen und von Gotteswegen von *W. Regina Most*, Dominikanerin in Speyer. Ergänzt und zu Ende geführt von einer Mittschwester des gleichen Ordens. Mit 2 Bildern. 13—16. Auflage. Freiburg in Br. 1920. (218 стр.). Ціна 4 50 Мп. Авторка сеї книжки конвертика з протестантизму, і тут займаючим способом переповідає важніші свої переживання.

*Гавриїл Костельник*: Помершій донечці (поезії). Стр. 38. Ціна 40 Мп. (Се відбитка з „Ниви“). Можна набути сю брошуру також в Редакції „Ниви“.

## Всячина.

**Нова енцикліка св. Отця.** З приводу 600 літних роковин смерті Дантого Alighieri († 14. IX. 1321. р.), які в цілій Італії (і навіть у Франції) будуть торжественно обходити, видав Венедикт XV. енцикліку, адресовану „ad dilectos filios doctores et alumnos litterarum artiumque optimarum orbis catholici“. Львівська Gazeta Kościelna так висказується о тій енцикліці: „Ся енцикліка мусіла викликати тим більше вражіння, що дотепер ніоден світський чоловік, не зачислений в почет святих, не дізнав такої почеси, а до того се звісна річ, що Данте сильно виступав проти папів свого часу і відсилав їх до пекла (у своїй славній „Божественній Комедії“, так Миколая III., Боніфатія VIII., Клеменса V.), через що спричинив немале вдоволення для многих неприятелих Церкви. Однак Венедикт XV. толкує ті його погляди, часто зовсім неоправдані, з батьківською виrozumіlostю тим, що тут розходилося о політичні квестії: ідеалом для Дантого була монархія, яка би обіймала всі христ. народи, отже тому ганив противників німецького цісаря, до котрих належали також папи... тай мусіло його боліти вигнання з його батьківського міста через сторонництво вороже його політиці. Впрочім признає св. Отець також се, що в тодішній Церкві не було всьо гідне похвали: „pounulla eo tempore fuisse in hominibus sacri ordinis haud probanda“.

**Дар св. гр. кат. Отця Румунам.** Гр. кат. румунський архієпископ Др. Суч тепер вернув з Риму, де дістав від св. Отця 300.000 лір для сиріт та для монаших монастирів. В Римі буде заснована румунська колегія, на що призначив св. Отець 2 міліони лір. За згодою св. Отця дістали Румуни монастир та церков міноритів в Клявзенбургу. Хай отже з того зрозуміють наші сусіди, що се не наші „махінації“ спричинили в Римі подібний дар для нашого народу, але те, що Рим инакше задивляється на значіння уніятських церков на Сході, чим наші сусіди. („Наука“.)

**Відкриття нових катакомб в Римі.** На старій „Via Salaria“ в Римі відкриті нові катакомби св. Памфілія с. р. в марті. Проф. Rossi ще 1872. р. відкрив три галерії тих катакомб, а тепер проф. Jossi відкрив їх центр (на вул. Paisiello). Св. Отець зараз закупив терен над катакомбами, які будуть перешукані, а поблизу тих буде вибудована Церков. (Kat. List).

**Новий генерал францішканів.** На генеральному капітульному зібранню францішк. чину, яке відбулося 14. V., в Azis-i, став вибраним на генерала чину Бернардин Klumpeг, дотеперішній прокуратор. (Kat. List).

**Кольонійські судді против безконфесійних шкіл.** Кольонійські судді виступили спільною заявою против осно-

вування безконфесійних шкіл. В своїй заяві кажуть, що молодь мусить бути вихована в дусі авторитета та права. А досвід учить, що таке виховання можуть дати тільки моральні закони та релігійні правди. Якраз тому, що нині між молодіжю атеїзм так поширюється, в загражаючий спосіб поширюються між нею також кримінальні проступки. (Katol List).

**Англійські масони**, котрих „великим магістром“ є воевода Соппаught-ський, стрійко короля, явно відмовилися від братерства з „Великим Орієнтом“ з Голляндії, який їх запросив, щоби взяли участь в міжнародному масонському конгресі в Женеві. Не хочуть вони, як кажуть, брататися з людьми, які отвореним питанням — open question — уважають істтовання Бога, які не признають св. письма яко „святий закон“, які займаються політикою, що в британських ложах зборонене. „Catholic news service“ думає, що се рішення є результатом великого числа англійських священників у англ. ложах, що рішили опертися протихристиянській пропаганді, яку ведуть масони чужоземних лож. (Katol. List).

#### **Конверція проводира соціалістів і масона Aldy-я.**

Сей масон і проводир соціалістів на кілька годин перед своєю смертю поєднався з католицькою Церквою. Парох церкви св. Павла в Нарбоні уділив йому св. тайни для умираючих. Ложа заходилась, щоби бодай при його похороні прийшло до масонських маніфестацій. Родина Aldy перешкодила сьому так, що покійника перевезла в Нарбони в Міляно, і тут його похоронила. (Kat. List).

**Achidyeczyza iwowska obrządku łacińskiego w czasie napadu ruskiego 1918-9\*** (пише X. Czerwiński) — під тим титулом Gazeta Kościelna вже від довшого часу друкує подрібну мартирольогію польського клиру Східної Галичини в рр. 1918—1919. Довідуємося з того, що в тих часах було 88 польських священників арештованих або інтернованих. Автор сходить навіть до таких подробиць, що наводить: хто, кому і скільки курок постріляв. Без сумніву се прикрі й дражливі річи. Але що „nemo iudex in propria causa“, ми маємо лиш одну просьбу до Gazet-и Kościelno-ї: Хай вона нам виробить у всевладної цензури дозвіл, щоби нам вільно було опублікувати таку саму подрібно написану мартирольогію українського клиру в Східній Галичині в рр. 1918—1921. А відтак хай зберуться судії зі всіх культурних народів, і хай нас розсудять. Ми на се охотно згодимося.

**На Холмщині.** Як доносять польські газети, а за ними наші українські, на Холмщині польські священники відбирають православні церкви, які колись були уніятськими, навіть там, де римо-католики мають свій костел, а православні остаються без церкви. Наколи тут має рішати тільки істо-

ричний момент, то претенсії до тих церков могли би піднести хиба тільки ми — уніяти. Але як здається, тут рішає тільки сліпа сила. А власне в тому біда, що та сила сліпа. Чиж московська царська влада не відбирала силоміць уніятських церков? І в чому їй се помогло?

О. Др. Степан Юрик, парох Золочова, папський шамбелян, перед польським цивільним судом. По всіх і всіляких тюрмах, по брутальнім самосуді золочівських польських шовіністів, став о. Др. Ст. Юрик в перших днях червня с. р. перед цивільним польським судом. Акт обжаловання був так страшний, що львівські польські газети вишукували що найогидніші епитети для о. Юрика, як н. пр. „ksiądz szakał, ksiądz bestja, ksiądz żądny krwi — przed sądem“. І щож? Зі зізнань численних доведових свідків дізналися ми про „подвійні свідцтва“ деяких золочівських Поляків, яких о. Юрик в часах української влади виратував з біди (одним свідцтвом — на письмі — вони признавали, що се правда, а другим потаємним вони відносились до властей: щоби перше свідцтво о. Юрикови не вийшло на користь, gdyż jest wróg Polaków!!); а сам п. староста золочівський, отже політичне золочівське „око“, за вину приписував о. Юрикови, „że on za czasów austrijackich jadał i pijał z Habsburgami.“ (з Вільгельмом Габсб....) О. Юрик виголосив в суді гідну промову для своєї оборони, яка була видрукowana в „Українським Вістнику“ (з 2. VI. с. р.). По кількох днях розправи процес став відложений з тим, щоби ще нереслухати також віддодових свідків.

Відчинилися їм очи запізно. В „Katholiken Korrespondenz“ (що виходить в Празі, в ч. 5. з 1921. р.) поміщує якийсь „Klerikus“ (під заголовком „Aus der Slowakei“) свої рефлексії що до малярської політики супроти Словаків в останніх десятиліттях перед війною. Сі рефлексії такі цікаві, що вважаємо відповідним подати нашим читачам кілька уривків з них. І так пише автор: „Всі Мадяри думали (а правитель-ство се доцільно попірало), що образований чоловік має говорити лиш по малярськи, атже словацька мова є тільки для хлопів, візників та робітників — і скорше чи пізніше всі без виїмку стануться мадярами“. Де були конфесійні школи з двома мовами (малярською та словацькою), там Мадяри всяким способом перли до того, щоби школу перетворено в одноязикову; „Атже ви вже і так всі говорите по малярськи!“ „При кождім новім 10-літнім списі людности — що при ріжнороднім впливі не було чудом — констатовано сильний приріст малярського елементу. Так! Коли оден будапештенський священик унів. проф. в р. 1901. видав двотомову, ілюстровану, люксузову книжку „Католицька Церков на Угорщині“, в бібліографіях поодиноких церковних достойників, єпископів ітд. завсіди виразно були зазначені заслуги на полі маляризації. Дозвіл, ба навіть строга ко-

нечність мадяризації була уважана за певну, самозрозумілу засаду — так, що тих, які инакше думали, уважано майже за духово аномальних“. „Як особливо улюблені помічники при мадяризації були уживані також жіночі монаші чини, які в школах навчали, і були покликувані (на нові місця) також для їх успішної (бо ненасильної — *liebeshwürdig*) мадяризації“. „На поставу Церкви ділав національний шовінізм шкідливо“. „Навіть в половині листопада 1918. р., коли вже на периферіях Угорщини ніхто не журився будапештенськими розпорядженнями, прийшло одно розпорядження з міністерства просвіти (Чехи вже від 2-ох тижнів були в краю), що тільки в двох найнижших класах народної школи матірня мова може бути уживана jako викладова...“

„Народи, яко такі, не мають ніякого життя в другім світі, тому мусять вони вже на сім світі одержати кару за свої прогріхи, а нагороду за чесноти“.

Не диво, щō се пише якийсь „Klerikus“, але диво, що се друкує німецький журнал, що виходить в Празі. Чомуж сього не бачили Німці, заки панували в наддунайській монархії? От, як каже наша народна приповідка: „Н а в ч и т ь б і д а в о р о ж и т и !“

Gazeta Kościelna критик — та не „з божої ласки“, тільки з ворожого табору“. В ч. 10. з с. р. під заголовком „Z prasy perjodycznej“ Gazeta Kościelna подає своє „Słówko o poezjach „Nywy“ : „X. dr. Gabrjel Kostelnik pracuje nie tylko na polu filozofji, sociologji, katechetyki i polityki\*), ale w wolnych chwilach pisuje także wiersze. W kilku ostatnich zeszytach „Nywy“ zamieścił on szereg elegji p. n. „Umarłej córeczce“, w których wyraża się szczerze uczucie zbolatego serca ojcowskiego, którym jednak niepodobna przyznać wartości poetycznej, o czem może przekonać Czytelników naszych cytaty następujący (тут наводить автор 14 перших стихів з IX. вірша). Nie można się dziwić, że i Ukraińcom nie podoba się ta nieudolnie rymowana proza i że dwóch czytelników Nywy zaprotestowało przeciw zamieszczeniu w tem piśmie, przeznaczonym dla duchowieństwa, utworów tego rodzaju“. Розуміється Gaz. Kościelna вірна своїй традиції, може собі говорити, що лиш тільки хоче, не лиш про поезії „Ниви“, але навіть про всіх нас. Та щоби вона при тім виступала jako речник українського духовенства — ну, для такої форми войовання треба вже „вирости“ навіть понад природний стид чоловіка перед самим собою. Що загал українського духовенства думає про артистичну вартість поезій „Пом. дон.“, про се редакція „Ниви“ далеко красше (а безпосередно) поінформована, чим редакція Gazet-и Kośc. І колиб се так було, як се Gazeta Kośc. говорить ніби в імені нашого духовенства (зовсім

\*) Автор тут помиляється, але то завсіди так буває, коли пишеться о тім, чого не знається.

доцільно а безцеремонно перекручуючи всі дані), то видавання тих поезій в Ниві вже давно було би застановлене. Впрочім: „słówko“ Gazet-и Kość. може успокоїти тих двох читателів „Ниви“, які так побоювалися якраз того „słówka“ ізза того, що ніби то в тих поезіях подекуди є „богохульства“... Ось Gazeta Kość., критик „з ворожого табору“, не знайшла в тих поезіях нічого такого! А що не мала чого чіпатись, (а сього вона так дуже хоче на кождім кроці), то задумала свою латку Ниві причіпити при помочи таної літератської критики. Ну, а коли на тому полі Gazeta Kość. чується на силах, то їй поручаємо, щоби критично порівнала поезії „Помершій дон.“ зі славними „Тренами“ Kochanowsk-ого (яких предмет той сам) під зглядом богатства психології, глибини й ширини думок, їх синтези, артистичної конструкції, форми ітд. Тількиж що тут не вистарчить те оклепане та дурненьке собі „w wolnych chwilach pisuje także wiersze“.

**В ч. 10. (з 15. V. с. р.)** Gazeta Kościelna присвятила довшу, тепло написану, посмертну згадку по бл. п. проф. Wł. Jaszowsk-ім, про якого смерть сповістили ми наших читачів в попередньому числі „Ниви“. Покійник родився 1856 р. в Городку Ягайл., 1880 р. був висвячений; помер 22. IV. с. р.

**З просвітнього руху югословянських Українців.** Дня 23. V. с. р. в день по великім відпусті в Руськім Керестурі відбулися річні збори просвітнього товариства при участі такої громади народу, що збори мусіли відбутися під голим небом (біля церкви). В справозданню з тих зборів, адресованому до редактора „Ниви“, між иншим читаємо таке: „Всьо було дуже красне й добре, і всі люди собі хвалили, а найбільше Твій привітний вірш — так, що многі плакали. Було „живіо! живіо Костельник!“ Збори ухвалили вислати Тобі привітну телеграму — чи Ти її одержав?“. На просвітні цілі зібрало товариство вже 174.000 югосл. корон (звиш 1,000.000 Мп.) головно з Керестура. Однак і там не іде всьо гладко. Коцур, друга українська кольонія по численности, ще дотепер не хоче прилучитися до просвітньої акції Керестурців і инших, бо мріє про якийсь всеруський чи всерусский язык. Треба завважати, що тепер в Новім Саді (місто над Дунаєм, о 20 до 60 клм. віддалене від наших кольоній) пробувають многі істиннорусскі, між ними єпископи Евлогій та Антоній, і баламутять там наших людей з яким-таким успіхом тільки в Коцурі. Куди вони зайшли!

**Виділ т-ва св. Ап. Павла** дістав запрошення на все-славянський зїзд католицького студенства та інтелігенції, який відбудеться в Празі (на Чехах) в днях 9—13. липня с. р. Виділ ухвалив попросити о. Булика ЧСВВ, який пробуває в Мункачеви, щоби зволив взяти участь на згаданому зїзді яко делегат тва Ап. Павла у Львові.

**Легке войовання.** В ч. 5. „Поступу“ з с. р. в оцінці брошури д-ра В. Охримовича написав я між іншими такі слова: „Автор, син священика, відпав був від Христа не задля того, що не був виховуваний в Христовій вірі й не задля гріховних пристрастей (гордості, тощо), але задля льогічних трудностей, які тут і там являються непознакомленим у христ. світогляді; які трудности тодішня „поступова“ атмосфера (Драгоманів, Павлик, Франко), котра так притягала нашу молодь, вишукувала, натягала, осмішувала (так, як колиб в інших світоглядах не було сто разів більше подібних трудностей)...“ А сі мої слова „Вперед“ з 2. червня с. р. обмірковуючи „Поступ“ (студент. вістник), так цитує: „А вже в бібліографічній частині о. др. Костельник, обмірковуючи „прилюдну сповідь“ сего „виднійшого діяча“, згадуючи про поступову атмосферу Франка, каже, що вона „натягала і осмішувала нашу молодь“ (підчеркн. в оригін.). Такі річі читаємо в одному і тому самому числі (підпис: *I.*). — Ось речник „Вперед“ може собі вчитати всьо, що лиш хоче, і де тільки хоче... Та видно: яке читання, така наука, таке й войовання!

К.

**Письменні теми при іспиті кандидатів на катехитів шкіл виділових, який відбувся в днях 16—17. V. 1921. р.:**

**З догматики:** Церков Христова вже задля свого призначення (ex fine) має бути католицькою.

**З етики:** Надоложення за гріхи заборонені осьмою заповідю Божою (з поданням примірів з Біблії)

**З літурґіки:** Старий і Новий Завіт у вечірні.

**З катехитики і методики:** 1) Професор чи душпастир молодежі? 2) Перевести практично катехизу о „Ангельськїм привіті“.

**Письменна еґзорта:** Еґзорта при нагоді розпочаття вправ реколекційних.

\*

**Письменні теми при іспиті кандидатів на катехитів шкіл середних, який відбувся в днях 16—17. V. 1921. р.:**

**З догматики:** Призначення а фаталізм.

**З апольоґетики:** Догми віри а правди розумові.

**З етики:** Головні блуди теорії комунізму.

**З літурґіки:** Змисл і будова літурґії преждеосвящених дарів.

**Письменна еґзорта:** Еґзорта при нагоді номінального богослуження за впавших в боях за волю України.

**ОО. Катехитам** подається до відома, що з кінцем фе-рїй відбудеться у Львові конференція всіх катех. краю (нашого обряду) у важній душпастирсько-педагогічній справі. Конференція з відновою духа обчислена на 2 дні. Точний речинець подається в часописах.

## На „Священничий дім“ зложили.

З переносу	32495 Мп.		Мп.
Антонишин М. Городок	350	о. Іванчук С. Козова	1000
о. Алиськевич Г.	100	„ від Церкви	
о. Богачевський Т. Голинь	1000	і збірка	1400
о. Бучинський Й. Вишнів- чик	1000	о. Курилас В. Жиравка	1748
о. Баричко М. Щирець	1000	збірка	1748
о. Бучацький Ол. Львів	1000	о. Кушнір В. Вербів	1000
о. Білінський Л. Чернівці	1000	о. Качмарський Е. Слав- сько	1000
о. Білецький Н. Пациків	2000	о. Курманович Л. Запитів	1000
о. Бордун І. Муря вел.	1000	о. Кедринський Л. Вирів	200
о. Бардин К. Братківці	1000	о. Костюк Л. Лани	300
о. Бернацький Р. Підбірці	1000	о. Клебан П. Холоїв	1200
о. Ваврик М. Підкамінь	1000	о. Король Ом. Новиця	1000
о. Волинець М. Загіречкo	2000	о. Кloseвич Е. Пійло	1000
о. Винницький І. Заліці	1000	о. Козак І. Підгірки	1000
о. Вергун М. Подусільна	1000	о. Кунцевич К. Гологори	
о. Величковський Т. До- лина	1000	Воля	1000
о. Вільчинський С. Гара- симів	1000	о. Ковальський І. Липівці	1000
о. Глодзінський І. Рудасів	1200	о. Кордуба П. Мостки	1000
о. Гарух П. Незнанів	1100	о. Коверко М. Бродки	1000
Грабівка — Церков	1000	о. Кузьмович З. Львів	1000
о. Галібей І. Новошин	1000	о. Казанівський Г. Боро- тан	1000
Збірка	1000	о. Кедринський Л. Горпин	1000
о. Гавришак А. Борщо- вичі	1000	о. Кулик В. Ілемня	1000
о. Гованський С. Лука	1000	о. Казанівський П. Сту- дінка	1000
о. Галянт Н. Корчин	1000	о. Каблак П. Лубянки в.	1000
о. Горчинський О. Львів	1000	о. Кодельський Й.	200
о. Говдуник Г. Незвиска	1000	о. Кулицький М. Покро- пивна	1000
о. Дзерович Ю. (збірка)	40	від Брацтва	255
о. Дрелих В. Чижиків	1000	о. Кучкуда Й. Поморяни	1000
о. Джулинський Л. Лан- чин	1000	о. Костишин Т. Кальна	1000
о. Дякон Гр. Кропивник	1000	о. Калинський Л. Черно- лізці	1000
о. Домбчевський Р. Руся- тичі	1000	о. Коцюба П. Трибухівці	1000
о. Дейницький М. Тумир	1000	о. Клюк М. Зарудці	1000
о. Дурделло Г. Хотимир	1000	о. Кравчук М. Водники	1000
о. Еліяшевський Б. Зашків	1000	о. Левицький Т. Грабівка	1000
П. Зобнів П. дідич Бе- леїв	200	о. Лиско Вол. Сасів	1000
о. Заячківський А. Збараж	1000	о. Ляхович Е. Лютовиска	1000
Збірка в Церкві дух. Сем.	2755	о. Левинський А. Чернівці	1000
о. Іванчук І. Товсте	700	о. Лада М. Долина	1000
		о. Левицький В. Блюдники	1000
		о. Літинський Я. Лубянки	1200

	Мп.		Мп.
о. Лубянецький	100	о. Роздольський Е. Го-	
о. Любович І. Горошова	1000	родок	1000
о. Мандзик С. Слобода		о. Рожанський Й. Мос-	
бол.	500	тище	1000
о. Мельник Е. Галичанів	1000	о. Рудавський В. Завадки	1000
о. Маркович З. Новосілки	1000	о. Романовський Д. Дми-	
о. Міхур Д. Виписки	1000	тре	1000
о. Мотюк В. Маріямчіль	1000	о. Ревакович М. Воло-	
о. Мармаш В. Ясниска	500	сянка	1000
о. Мохнацький С. Теребо-		о. Рудо С. Мізунь ст.	1000
вля	1000	о. Редчук Г. Висипівці	300
о. Моравський Ер. Орове	1000	Редакція „Поступу“	1000
о. Мурович Т. Сервири	1000	о. Січинський Л. Мшана	1000
о. Молчко В. Осташівці	1000	о. Сень В. Завадовичі	120
о. Мисевич В. Вільховець	1000	о. Стернюк В. Путомити	1000
о. Мандрусак В. Камінки		о. Сивенький М. Дернів	1100
вел.	1000	„ Збірка	660
о. Новосад (Збарашина)	200	о. Степаніна В. Горпин	1200
о. Олексій Михайло Довге	1000	о. Стисловський Н. Дева-	
о. Олексів В. Білківці	1000	тники	1000
о. Онуферко А. Козівки	1000	о. Сосенко А. Оліїв	1000
о. Прокопович Н. Юна		о. Садовський І. Стінки	1000
шків	1000	о. Сахно Т. Лагодів	1000
о. Пилипець П. Германів	1000	о. Стрільбицький І. На-	
„ від Брацтва	1000	варія	1000
о. Пелех І. Сілець бень-		о. Стрільбицький Н. Со-	
ків	1000	роки	1000
о. Пришляк В. Камінка ст.	1200	о. Содомора А. Боків	1000
о. Прокопчук І. Добро-		о. Сенів М. Милошовичі	1000
твір	1200	о. Соколовський В. Мо-	
о. Потопник І. Княже	1000	лотір	1000
о. Підсонський В. Белзец	1000	о. Сапкевич В. Васючин	1000
о. Панчишин Г. Гологори	1000	о. Стрипський Н. Чер-	
о. Припма Т. Дуліби	1000	нівці	1000
о. Пясецький Н. Тростя-		о. Скоробогатий І. Цуци-	
нець	1000	лівці	1000
о. Плакида Г. Скалат ст.	3600	о. Семків Г. Ралів	1000
о. Плашовецький Б. Ля-		о. Степаняк І. Лолин	1000
цкев	1000	о. Сімович А. Снятин	1000
о. Притуляк Н. Сколе	1500	о. Сеньківський Д. До-	
о. Погорецький І. Велдіж	2000	броводи	1000
Питомці дух. Сем.	3680	о. Сербинський Я. Се-	
о. Пачовський І. Зба-		мяківці	1000
раж ст.	100	о. Соневицький Т. Тудорів	1000
о. Проць П. Снятин	1000	о. Стрільбицький В. Ви-	
о. Проскурницький Коро-		шнів	1000
пець	990	о. Сухий В. Болахів	500
о. Радкевич Е. Гаї к. Ль.	1768	о. Савула С. Сновиг	1000

	Мп.		Мп.
о. Ставничий Ю. Комарів	1000	о. Цурковський Е. Настасів	1000
о. Тисовський Вол. Калуш	1000	п. Чекалюк К. суддя Болахів	200
о. Туркевич М. Пониква	1000	о. Чемеринський А. Будзанів	1000
о. Тарнавський З. Мшана	1000	о. Шептицький К. Унів	1000
о. Терлецький Й. Лисовичі	1000	о. Шпіцер С. Солуків	1000
о. Терлецький А. Виноград	1000	о. Шараневич А. Гнильче	1000
о. Томчук П. Росохач	1000	о. Шарко Я. Чортовець	1000
Уряд декан. Товсте	700	о. Щербанюк І. Букачівці	1000
о. Фединський І. Любін в.	1000	о. Юркевич М. Пійло	1000
збірка	1000	о. Юхнович І. Тухля	1000
п. проф. Федусевич Львів	500	о. Юган Ворохта	500
п. Фуртаківна О. Львів		о. Янович А. Хотінь	1000
(збірка)	1035	о. Яремкевич В. Волче	1000
о. Флюнт Л. Дідушиці	1000	о. Яворський О. Несторівці	200
о. Флюнт З. Граб	1000	п. Яримович суддя Долина	100
о. Фітьо С. Бубнише	1000	о. Янович А. Струтин	1000
о. Фіголь М. Шульганівка	1000		
о. Хавлюк М. Долина	1000		
о. Хамчук Г. Кійданці	1000		
о. Хомяк В. Мишлятичі	1000		
о. Хлистун Л. Махнівці	1000		
Др. Цегельський І. Городок	1000		
о. Цегельський М. Камінка стр.	1200		
о. Целевич Л. Лозина	1000		
о. Цегельський Т. Струсів	1000		
п. Цішковський купець Чернівці	1250		

В останнім часі зложили:

о. Боднар А. Нараїв	2000
о. Брикович І. Товстенке	1000
о. Галькевич Ю. Рожанка	1000
о. Гаськевич Т. Головецько	1000
о. Дудрович О. Яблонів	1000
о. Др. Ішак А. Підберезці	500

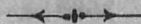
Разом: 233.498 Мп.



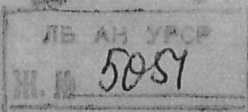
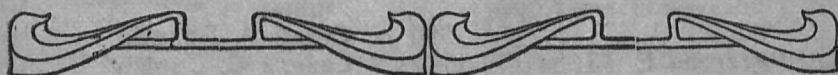
**Кождий священик** повинен бути членом  
одинокого нашого священичого Товариства ім. св. Ап. Павла.

Владка чл. на р. 1921., виносить 120 Мп. вписове 5 Мп.  
За попередні роки до 1919 р. вкладка а 4 Мп., за рік 1920 — 20 Мп.

Присилайте залеглі вкладки.



Присилайте датки на Свящ. Дім. Уладжуйте збірки при кожній нагоді. Памятайте, що то „nostra res agitur“.



Заохочені ласкавим при-  
няттям перших двох томів „**Божого Слова**“ зі сторони Впр. от-  
ців приступаємо до  
видання III. тому проповідий

# „БОЖЕ СЛОВО“

Появиться він в перших днях вересня ц. р. і буде обій-  
мати проповіді на всі неділі і празники  
від 14. вересня до I. неділі великого посту.

Передплата на сей том виносить 250 Мп. а 30 Мп. на опа-  
кування і реклямовану посилку.

З огляду на величезні кошти видавництва, просимо ласкаво вчасно  
зголошуватися і надсилати найдалше до 15. серпня ц. р. перед-  
плату, щоби ми могли упорядувати скількість накладу. Ціна  
книжки в розпродажі буде значно підвищена. Гроші слати на адресу:

**Адміністрація „Божого Слова“,**  
Львів, вул. Бляхарська ч. 18. II. поверх.

## ДОСТАВА

СТОВАРИШЕННЯ ЗАРЕЄСТРОВАНЕ З  
ОБМЕЖЕНОЮ (дворазовою) ПОРУКОЮ,  
ОСНОВАНЕ В ЦІЛІ ЗГУРТОВАННЯ  
ТОРГОВЛІ ЦЕРКОВНИХ РІЧІЙ В УКРА-  
ЇНСЬКИХ РУКАХ.

**ДИРЕКЦІЯ: ЛЬВІВ, вул. ДОМІНІАНСЬКА 11.**

**СКЛАДИ: ЛЬВІВ, вул. Руська ч. 20.  
ПЕРЕМИШЛЬ, Ринок ч. 23.**

Поручає свої багато заосмрені склади усяких церковних  
річій. — Приймає всякі замовлення, наприви, золочення  
і переплети книг. — Виконує всякі роботи малярські і різь-  
барські. — Поручає підприємців будови і наприви. — Виготов-  
лює церковні хоругви та прапори для „Соколів“. Січий“ і чи-  
чалень „Просвіти“ від найдешевших до найвибагливіших, цер-  
ковне білля, обруси. Доставляє усякого рода нилими та дивани  
до церков та кімнат.

Кождий Українець, кожда Церков, повинні бути членами „Достави“.  
Удїл 50 М., вписове 1 М. (також ратами), дивід. за 1919 р. 6%.

Церквам-Членам при закупні додатковий опуст 2%.

Часть зиску розділює „Достави“ на церковні і народні ціли.  
Хто купує в „Достави“, купує у себе; збільшує на-  
родне майно, попирає рідний промисл і торговлю.

Єсть на продаж ціле урядження для одної церкви  
(ризи, хрести, свічники, літургічні книжки і т. д.)

Ближші відомости в Адміністрації „Україн.  
Вістника“, Львів, Ринск ч. 10. II. пов.

**СВІЙ ДО СВОГО!**

**СВІЙ ДО СВОГО!**

:- ПЕРША ОДИНОВА УКРАЇНСЬКА АРТ. БРОНЗІВНИЧА РОБІТНЯ :-

**ІВАНА КУЗЬМИЧА**

Львів, вулиця Бляхарська ч. 11.  
(Дім Ставропіг. Інститута.)



Виробляє знаряди церковні як: пауки, вівтарці,  
монстранції, патериці, чаші, хрести, всеношники  
і пр. з всякого рода металів п. є бронзу, міді,  
срібла і т. п.

Приймає до огневого позолочення чаші, мон-  
странції, як також всякі направи з обсягу пер-  
ковних річей по найдешевших цінах. Купує сріб-  
ло, мосяж, цину і платить найвищі ціни.

**ПРИНИМАЄ РІВНОЖ  
ЗАМОВЛЕННЯ НА ДЗВОНИ.**

**А Д В О К А Т**

**Др. ОЛЕКСАНДЕР НАДРАГА**

веде канцелярію у Львові, при вул. Домініканській ч. 11.  
(в домі Краєвого Т-ва Кред. урядників і священників)

При тій нагоді пригадуємо, що Др. Ол. Надрага є відвічаль-  
ним редактором студентського вісника „Поступ“, якого релігійне  
становище зовсім поправне. (Примітка Редакції „Ниви“).